

LENTI JÁRÁS MEZŐGAZDASÁGI
FÖLDRAJZA

IRTA
TÁNCZOS FRIGYES

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

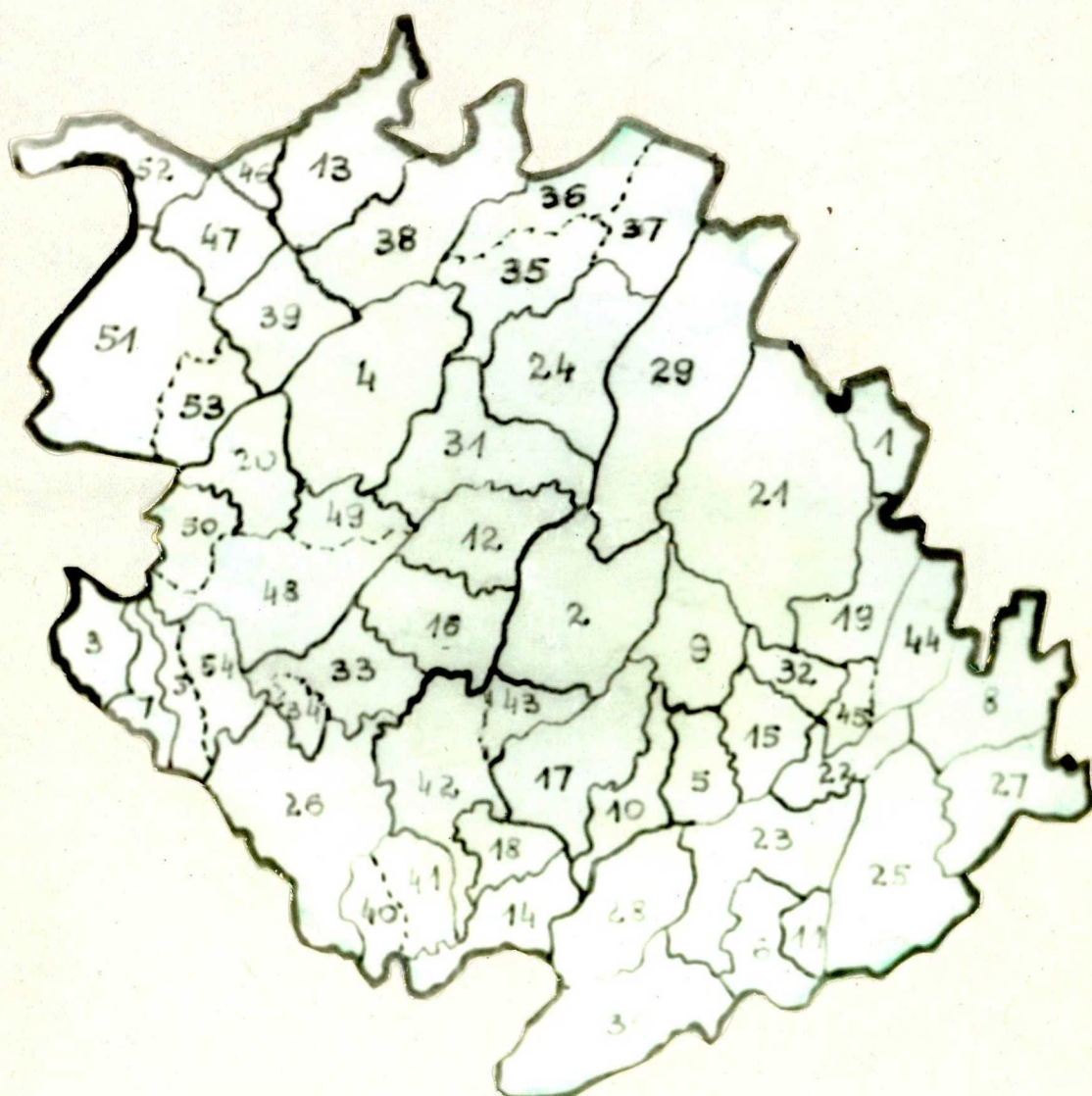
1967

Diss. B 581

Lenti járás közigazgatási térképe

1.Barlahida	21.Nova	41.Gosztola
2.Bárszentmihályfa	22.Ortaháza	42.Lenti
3.Bödeháza	23.Páka	43.Mumor
4.Csesztreg	24.Pórszombat	44.Náprádfa
5.Szijártóháza	25.Kányavár	45.Csertalakos
6.Dömefölde	26.Rédics	46.Ramocsa
7.Gáborjánháza	27.Szentpéterfölde	47.Felsőerzsébet
8.Cutorfölde	28.Szécsisziget	48.Resznek
9.Hernyék	29.Szilvagy	49.Baglad
10.Kissziget	30.Tormafölde	50.Lendvajakabfa
11.Pördefölde	31.Zalabaksa	51.Szentgyörgyvölgy
12.Kerkabarabás	32.Zebecke	52.Magyarföld
13.Kerkafalva	33.Belsőárd	53.Márokföld
14.Kerkateskánd	34.Külsőárd	54.Zalaszombatfa
15.Csömödér	35.Kálócfa	
16.Lentiszombathely	36.Kozmadombja	
17.Lentikápolna	37.Pusztapáti	
18.Ménomfa	38.Kerkakutas	
19.Mikekarácsonyfa	39.Álsóerzsébet	
20.Nemesnép	40.Lendvadedes	

I. f e j e z e t

Bevezetés

Az 1945-ös felszabadulás utáni két évtizedben mélyreható változások mentek végbe az ország gazdasági életében, így a Lenti-i járás gazdasági profilja is jelentősen megváltozott. A technika rohamos fejlődése, a járás lakosságának részbeni át-retegeződése, a népgazdaság megváltozott igénye szükségessé teszi a mezőgazdasági termelés átszervezését, új termesztési eljárások bevezetését. A járás mezőgazdaságában jelenleg nagyarányú fejlődés, változás, átalakulás megy végbe, amelynek célja a termelőszövetkezetek megszilárdítása, a szocialista mezőgazdálkodás kialakítása.

E célt szolgálja az MSZMP 1962. márciusi határozata, amely kimondja, hogy a mezőgazdaságban a távlati fejlesztési tervek tudományos kutatásokkal kell megalapozni. A termelőszövetkezetek kialakulása ugyanis egyben nem jelentette a nagyüzemi módszerekkel történő gazdálkodást, mert még pillanatnyilag is sok termelőszövetkezet gazdálkodására jellemző a kisüzemi termelési módszer. Az állam jelenleg is jelentős anyagi segítséget nyújt a termelőszövetkezeteknek a mennyiségi és minőségi termelés növelése érdekében. Az anyagi és műszaki segítség mellett termelőszövetkezeteinknek, a megnövekedett feladataik sikeres elvégzése érdekében, a tudományos kutatásoknak is segítséget kell nyújtaniuk; a termelés szervezésében és megtervezésében, a termelés természeti, társadalmi, gazdasági feltételeinek tisztázásában, valamint az ágazatok leggazdaságosabb elhelyezésének megvalósításában.

A mezőgazdaság fejlődésének és fejlesztésének alapvető kérdése; a természeti adottságok legjobb kihasználása, a biztonságos termelési szint elérése. A Lenti-i járás mezőgazdaságának színvonala mélyen az országos átlag alatt marad, aminek okát a társadalmi, gazdasági vonatkozások mellett elsősorban a talajadottságok kedvezőtlen alakulásában kell keresnünk. Így a most

kialakult nagyarányú meliorációs program alapját képezheti a járásban a mezőgazdasági termelés fellendítésének. A jól kivitelezett meliorációs munkák hatékonysága viszont nagymértékben függ a gazdálkodás ésszerű megszervezésétől, a termesztés megfelelő területi elhelyezkedésétől.

Disszertációm célja, hogy feltárja a járás mezőgazdaságának szerkezetét, elemezze a termelésre ható természeti, társadalmi és gazdasági tényezőket, valamint számba vegye a járás mezőgazdaságának fejlesztési lehetőségeit. Tanulmányomban röviden elemzem a kibontakozó nagyüzemi szervezési és tervezési módszerek hatását és érvényesülését, a mezőgazdaság gépesítésének lehetőségeit, az új agrotechnikai eljárások elterjedését és eredményességét, valamint a régi termelési formáknak, a külterjes gazdálkodásnak helycseréjét a belterjes gazdálkodási formával. Mindezen tények megvizsgálását fontos feladatommak tekintem. Annak a folyamatnak és tevékenységnek, amely a szocialista gazdálkodási rendszer teljes kifejtésére és a termelőszövetkezetek megszilárdulására irányul.

A vezetés, az irányítás színvonalának növelése, a tervkészítés, a tervlebontási munkák csak úgy válhatnak tudatossá, ha elemzésre épülnek. A tudományos igényű elemzés megköveteli az egyszerűbb és bonyolultabb statisztikai módszerek megfelelő alkalmazását a mezőgazdasági termelés és vezetés minden területén, de különösen alapvető ez a feladat a tervezésben és az üzemszervezésben. A mezőgazdasági termelés tervezése és területi szervezése szükségessé teszi a termelés feltételeinek elemzését, mert ez alapján válik lehetővé a termelés ésszerű folytatása, az ágazatok leggazdaságosabb elhelyezése. Dolgozatomban először a mezőgazdasági termelést befolyásoló tényezőket elemzem, majd a termelés történelmileg kialakult helyzetét vizsgálom meg. Kisérletet teszek az ágazati termelési körzetek körülhatárolására is.

II. f e j e z e t

A mezőgazdasági termelés természetföldrajzi alapjai.

A szocialista mezőgazdaság egyik legfontosabb feladata

- járásunkban is - a termésátlagok növelése, a termelékenység állandó emelése, a társadalmi munka fokozása. Az elérendő cél az, hogy egy-egy termelési területről maximális termésmennyiséget gyűjtsünk be, a legkisebb ráfordítás mellett. E feladatok megvalósítása nagymértékben függ a helyi feltételektől; a természeti és gazdasági tényezők hatékony kihasználásától. Ezért rendkívül fontos, hogy a mezőgazdasági termelésre ható természeti és közgazdasági adottságokat minden vonatkozásban feltárjuk és hatásukat felismerjük. Véleményem szerint ezek a különbségek és hatások viszonylag kisebb területi egységeken is feltárhatók, /járás sőt ezek feltárása szükséges is, ugyanis a feltárás eredményei, a járásban, a termelés fejlesztésének irányai, a gazdálkodás folytatásának fontos feltételei lehetnek.

1. A természeti tényezők szerepe és hatása
a Lenti-i járás mezőgazdaságában

A mezőgazdasági termelésben a természeti adottságok állandó jellegű tényezők, bár hatásuk az emberi beavatkozástól függően változik. /Talajjavítás, új növények meghonosítása, erdősávok ültetése, stb./ Hatásukat mégsem szabad lebecsülni, mert a nagyobb és biztonságosabb terméseredmények elérése csak e tényezők ismerete és tisztázása mellett lehetséges. Hatásukat csak úgy tudjuk csökkenteni, ha megismerjük és felmérjük azokat. A mezőgazdasági termelésre ható természeti tényezők közül disszertációmban részletesebben foglalkozni kívánok:

- a/ a domborzati viszonyokkal,
- b/ talajadottságokkal,
- c/ az éghajlati viszonyokkal és
- d/ a vízgazdálkodás problémáival.

A természeti adottságok elemzésénél a termelésre gyakorolt hatásukat mutatom be, egyúttal bemutatom a természeti adottságoknak a járáson belüli különbségeit is acélból, hogy rámutassak termelést gátló szerepükre, illetve gátló hatásuk csökkentésének lehetőségére.

a/ A Lenti-i járás földrajzi helyzete, domborzati viszonyai és ezek következményei

A Lenti-i járás Dunántul délnyugati csücskében helyezkedik el, Zala megyének délnyugati részén. A keleti hosszúság $16^{\circ} 23' - 16^{\circ} 48'$ valamint az északi szélesség $46^{\circ} 31' - 46^{\circ} 49'$ között terül el. A Lenti-i járás, mint közigazgatási egység Hetést és Göcsejnek nagyobbik részét foglalja el. A járás kerekén 110.000 km területű. Hosszan húzódó domboldalak, völgyek, medencék, üde zöld gyepek, nagy kiterjedésű erdők változatos képét egyesíti magába. Területét a patakok által vájt szakadékos völgyek rendkívül változatosássá teszik. /1.sz. ábra./

A járás északi és északnyugati részén a Zalai-dombvidék észak-déli irányban elhelyezkedő dombvonulatai találhatók meg. Délnyugati részén helyezkedik el a viszonylag nagy kiterjedésű Lenti-medence, amely teljesen alföldi jellegű. A medence déli pereméhez szervesen kapcsolódik a Szécsisziget és Torna-földe határában található Ösmura terraszos völgye, amelyet 140 m magas dombsor övez. A Zalaegerszeg-rédcisi vasutvonalától délre a területet kelet-nyugat irányban dombsorok foglalják el, ez a Válicka vidéke.

Lenti járásnak ez a tagoltsága, domborzata sokban megszabta a művelési ágak elhelyezkedését, a földnek, mint termelési eszköznek hasznosítási módját. Jelenleg is a járásnak erdőterületének 70 %-a a dombsorokon helyezkedik el, míg a rétek, legelők és gyepterületek a patakok völgyét foglalják el. Ez utóbbiak igen tekintélyes kiterjedésűek, hiszen a járás mezőgazdaságilag hasznosítható területének 1/3-át, az össz területnek pedig 1/5-ét teszik ki. A gyümölcsösök, szőlők a dombvonulatok déli, délnyugati lejtőin települtek miután ezeken a lejtőkön a növények magasabb hőigénye jobban kielégülhet. A növénytermesztésre hasznosított területek elhelyezkedését is erősen befolyásolja a terület függőleges tagoltsága, főleg azért, mert nagyobb az erózió veszély, nehezebb a talaj művelése, sőt az erős függőleges tagoltság gátolja a nagy táblák kialakítását is. A járás területének művelési ágak szerint megoszlását, e hatás szerepét igen szépen szemlélteti az 1.sz. táblázat.

1.sz. táblázat a Lenti-i járás művelési ágak szerinti megoszlása
1961 és 1965 évben

	1961.év	%	1965.év	%
Szántó	38,670 kh	35,2	38,068 kh	33,6
Kert.gyüm.	2,064 "	1,9	2,075 "	2,4
Szőlő	2,006 "	1,8	1,997 "	1,4
Rét	16,765 "	15,2	16,560 "	13,9
Legelő	4,175 "	3,8	4,224 "	4,7
MMÖT	63,682 "	57,9	62,924 "	56,0
Erdő	40,600 "	36,9	41,200 "	37,7
Fanet	5,712 "	5,2	5,870 "	6,3
Összesen:	109,994 "	100,0	109,994 "	100,0

/ 2.sz.ábra./

A táblázatban szereplő művelési szerkezet kialakulásában a függőleges tagoltság mellett járásunkban nagy szerepe volt:

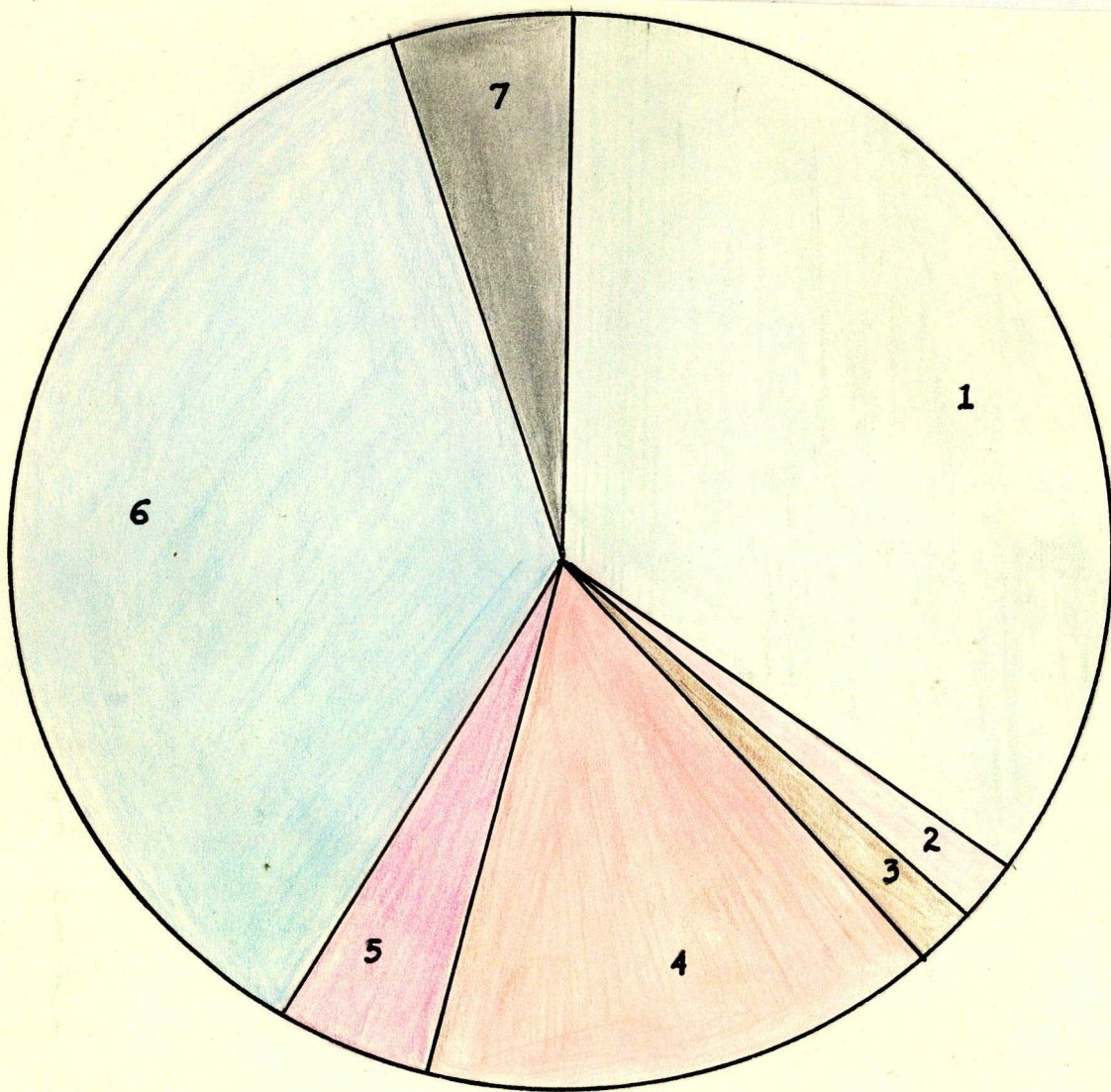
- a talaj szerkezetének,
- a talaj erodáltságának, és
- a csapadék mennyiségének is.

A sok domb-domb, vízfolyás, patak változatossá teszi a táj arculatát, de egyben a művelés módját is megszabja, mert a járás területén - még a szántóföldeken is - csak "bakhátas" művelés lehetséges. A rendelkezésünkre álló irodalom szerint járásunkban a földművelés beindulása óta egyedüli biztos termelési módszer a bakhátas művelés volt. E módszer kialakulásánál szerepet játszó ~~kör~~ természeti adottságok mellett a járás mezőgazdálkodásában további nehézségeket okozó tényezők:

- a tápanyagokban szegény és sekély feltalaj,
- a tömött, és a vizet rosszul vezető altalaj, és
- az országos átlagot felülmúló, sok csapadék.

A járás talajai eredetük szerint tengeri, mocsári üledéken kialakult kilugozott erdőségi talajok. Az üledék szemcseösszetételében az iszapos agyag és a finomszemcséjű homok ~~arányban~~ egyenlő arányban részesedik. Az agyagos, iszapos összlet a feltalajban és az altalajban is 50 % körül van. Mivel a talajok nagy százalékban tartalmaznak agyagot és iszapot, ennek megfelelően kötöttség is nagy. Emiatt nagyon nehezen művelhetők. Nehezen művelhetők

2.sz. ábra

Jelmagyarázat:

- 1. Szántó
- 2. Kert, gyümölcs
- 3. Szőlő
- 4. Rét
- 5. Legelő
- 6. Erdő
- 7. Fanet

is, mert nedvesen nagyon tapadnak, szárazon pedig nagyon kemén. Az 50 %-nál nagyobb kötöttségi érték, ami az agyagtalajokra jellemző, azokon az erodált domboldalakon jöttek létre, ahol az eredeti "A" szint lekopott, így a mai gazdálkodás már a kötött "B" szinten, vagy felhalmozódási szinten folyik.

A dombokat is elborító, és a víz hatására könnyen magásba jövő iszapos üledék az erózió következtében a völgyekbe mosódott le. A völgyek alján még ma is megtalálható kis patakok a domboldalakról lehordott üledéket a vízszintesnek megfelelően elteregtették. A feltöltődés nagysága átlagosan 25 m, de a 40 m-es feltöltődés sem ritka. A dombok tetején és oldalán, ahonnan az erózió, a vízmozgás az üledékborítás nagyobb részét elszállította, vékonyabb az agyagos iszapos réteg, sőt sok helyen annyira lekopott, hogy a sokkal régebben keletkezett kavics és homok a felszín alatt már csekély mélységben megtalálható.

Gazdálkodás szempontjából ezek a tények nagyon kedvezőtlenek. Az üledék, amelyben a talaj képződött teljesen mészes, azaz a kialakult talajok savanyu kémhatásuak. Ezen a mész nélküli alapkőzeten megtelepült erdők még tovább fokozták a talajromlást miután az erdei fák hulladékából származó avart nem a baktériumok, hanem a gombák bontják el, ami a savanyu humusz kialakulásához vezet. A talajok további romlásához nagymértékben hozzájárult a járás 800 mm fölé emelkedő csapadékmennyisége is. A csapadék hatására a talajban leüle szivárgó savanyu humuszoldat a feltalajból minden értékes anyagot kiold, illetve kimos. Az altalajban a feloldott anyagok nagyrészt ismét kiválnak és erősen összecementezett felhalmozódási szintet alkotnak. Viszont ez a felhalmozódási szint a vizet csak rendkívül lassan engedi át. Ez a réteg tömörségénél fogva természetesen levegőtlen is. A levegőtlen talaj pedig már önmagában is nagyon kedvezőtlen hatása a növények gyökereinek fejlődésére. A talaj száraz és nedves állapotban nem egyformán vezeti a vizet, mint azt az alábbi 2.sz. táblázat szemlélteti.

2.sz. táblázat.

A talajok vízelnyelőképessége óránként száraz és nedves állapotban

szárazon		10 cm-es be- ázás után	20 cm-es be- ázás után
0-15 cm	130 mm	45 mm	25 mm
15-40 "	95 "	21 "	10 "
40-60 "	25 "	6 "	3 "

A táblázat szerint a vízelnyelőképesség a beázással fokozatosan romlik.

A felszíni vizek káros hatása ellen a bakhátas művelésnél barázdák készítésével védekeznek, de még így is a járás talajainak vízelnyelőképessége a nagymennyiségű és egyenletes eloszlású évi csapadék miatt igen rossz, ezért a felszíni vizek állandó károk okozói. Ezért az egyik legfontosabb teendő a felszíni vizek elleni állandó hatékony védekezés. Mindezek alapján megállapítható, hogy a járás talajadottságai mezőgazdasági termelésre alig alkalmasak. Éppen ezért a természetlagok emelésének érdekében nélkülözhetetlen és alapvető feladat a talajjavítás megoldása. A járás egész területe a Ny-Magyarország-i erodált erdő-ségi talajtípushoz tartozik. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az egész járás talajadottságai egyöntetűek, sőt lényeges eltérések is tapasztalhatók, amint azt a 3.sz. táblázat szemlélteti.

3.sz. táblázat

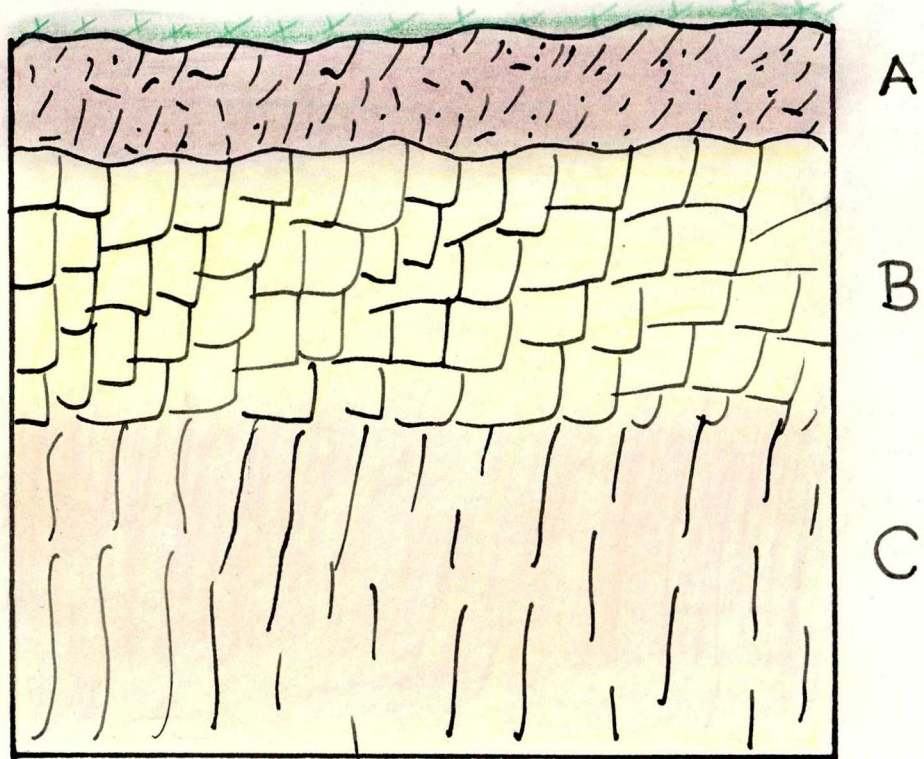
A járás mezőgazdaságilag művelt területének talajtípusai:

Szürke erdő-ségi talaj	23,761 kh	38,2 %
Barna " "	15,867 "	25,4 %
Csonka " "	2,641 "	4,2 %
Réti öntés talaj	19,602 "	31,6 %
Hordalék talaj	353 "	0,6 %

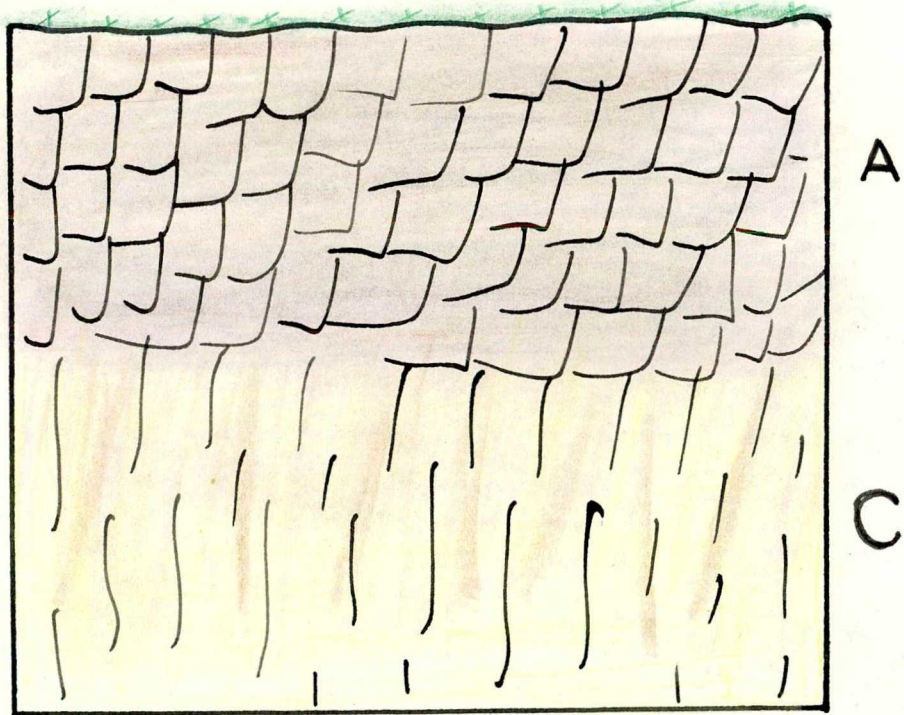
/A talajszelvényeket a 3-as sz. ábra mutatja be./

A járás területének erodáltsági fok szerinti megoszlását a 4.sz. táblázat szemlélteti.

A Lenti járás jellemző talajtipusai

Barna erdősegi talaj

Réti talaj

4.sz. táblázat

Nem erodált terület	1,817	kh	1.7 %
Kis mértékben "	15,607	"	14,6 %
Közepesen "	26,433	"	24,7 %
Erősen "	6,521	"	6,1 %
Szedimentáció	17,959	"	16,8 %
Erdő	38,562	"	36,1 "
Összesen:	106,899	kh	100,0 %

Járásunk sok évi csapadékatlagja 800 mm felett van, tehát hazánk egyik legcsapadékosabb vidéke. A csapadékmaximum július hónapban van. A lehullott sok csapadék és az élénk reliefenergia miatt az erózió igen erős. A járás több mint 60 %-a erodált. A nagyfoku talajpusztulást a nagy intenzitású esőzések, illetve a gyors hóolvasások idézik elő. A talajlepusztódás a lejtőkön igen nagy károkat okoz. Az évi átlagos talajvesztés saját mérés szerint Nován 06 cm, Zalalövön 04 cm. Az eróziós károkat mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy a lejtős területek 90 %-án a gazdálkodás a B szinten, vagy helyenként már a E szinten folyik. A meglévő talajtipusok szerkezetéből hiányzik a morzsalékosság, ami befolyásolja a nitrogéntartalom jelenlétét is. Növénytermelés szempontjából viszont nagyon fontos a jó szerkezet kialakítása, a szellőztetlenség javítása és védelme.

Sokat javíthat a talajok rossz szerkezetén a nagymennyiségű szerves trágya, pillangósok vetése, fűveshere termesztése. Morzsalékosság hiányában a növények gyökerei nem hatolhatnak mélyen a talajba, pedig ez hozzájárulna a talaj gyorsabb iramu javulásához.

A szerkezet nélküli talajok levegő- és hőgazdálkodás is rossz. A jó hőgazdálkodású talajban a növények fejlődése korábban indul meg, a gyorsan felmelegedő talajban egyenletesebb és biztosabb a növények fejlődése. Járásunkban a növények ezen igénye is kielégítetlen marad. Mivel a Lenti-i járás nyugati, délnyugati területein a talajvíz mennyisége is az átlag fölött van, a talaj nedvessége miatt a talajhőmérséklet is 3-4 C°-al alacsonyabb, mint a dombosabb területek száraz talajának hőmérséklete.

A járás talajainak kötöttség szerinti megoszlását az 5.sz. táblázat tünteti fel.

5.sz. táblázat.

Könnyű vályog	8,103 kh	13,1 %
Közép kötött v.	19,127 "	30,7 %
Nehéz v.	18,441 "	29,6 %
Agyag	11,736 "	18,8 %
Nehéz a.	2,809 "	4,5 %
Igen n.agyag	2,008 "	3,3 %
Összesen:	62,224 kh	100,0 %

A táblázat számadatai egyöntetűen igazolják, hogy a járás talajadottságai művelhetőség, illetve kötöttségi fok szerint a nagyon nehezen művelhető talajok köhé tartozik. A nehezen művelhetőség mellett a talajok kémhatása is kedvezőtlen. A holdankénti alacsony termésátlagok jórészt ennek a következménye.

A járás talajainak megoszlása kémhatásuk, és PH értékük alapján.

6.sz. táblázat

Meszes	389 kh	0.6 %
Semleges	4349 "	7.- %
Gyengén savanyu	22267 "	35.7 %
Közepesen savanyu	31337 "	50,4 %
Erősen s.	3882 "	6,3 %
Összesen:	62,224 kh	100,0 %

A felmérés igazolja és alátámasztja a kémiai talajjavítás szükségességét a járás területén, mert enélkül a termelési átlagok emeléséről szó sem lehet.

A járás talajainak kémhatását kb 30 - 35,000 súlyvagon CaCa_3 -nal érhetjük el.

Említettem már, hogy járásunkban ásidók óta általánossá vált a bakhátas művelés, ami a rossz talajadottságok mellett is biztosította több-kevesebb eredménnyel a mezőgazdálkodás eredményességét. A bakhátas művelés viszont csak az arra a célra készített fogatos munkaeszközökkel oldható meg. /Kisüzemi eljárás./ Megszüntetésének feltétele, ha legalább olyan eredménnyel biztató megoldást nyújtunk, mint amit a bakhátas művelés tudott biztosítani. Ezt - sajnos - a nagyüzemi gazdálkodás ma még, a rossz talajadottságok miatt nem tudja biztosítani s tekintettel arra, jobb módszer még nem alakult ki az ilyen típusú talajok művelé-

nem lehet teljesen egyetérteni a nagyüzemi gazdaságok módszereivel, mely arra irányul, hogy a járás területén azonnal megszüntjön a bakhátas művelés. Az természetes, hogy a bakhátas művelés nem lehet végleges megoldás, de helyette jobbat kell alkalmazni, ha ezt ki akarjuk iktatni.

A síma rónás talajművelésnek sajnos az az eredménye, hogy még nagyobb területek esnek ki a termelésből, mint a bakhátas művelésnél. A gépek elsüllyednek a felázott talajon, sokkal kevesebb a gépek használatának ideje, kevesebb munkanapot tudnak dolgozni, később kerül a földbe a mag, lassabb lesz a csirázás az amugyis hideg talajban.

Részen hibás volt az az eljárás is, amely a bakhátas művelés megszüntetésekor azonnal a mélylazítást alkalmazta altalajban. Véleményem szerint nagyon hasznos, sőt szükséges a talajjavítási módok közül a mélyszántás, lazítás, de csak ott, ah ahol mélyrétegű a termőtalaj, illetve ahol az altalaj jó termeszeti, általában azonban nem.

A Lenti-i járásban a művelt altalaj mindössze 15-18 cm. Ennek is nagyon alacsony a szervesanyag tartalma, hisz ebből következik rossz szerkezete is. Nagyon kevés a vékony talajban a növények részére felvehető tápanyag. Ha ezt a vékonyrétegű, gyenge tápanyagu termőtalajt felhigitjuk a harminc-negyven cm-es mélyszántással, ami amugyis kilugozott és sok káros sőt tartalmaz akkor valósággal megnérgezzük a vékonyrétegű, de eddig megfelelő kulturállapotban lévő feltalajt.

Járásunk területén csak akkor szabad erősebb mélyítő szántást alkalmazni, ha a mélyítés után kb-ként legalább 300 q istállótrágyát és 150 q meszet adagolunk a talajba. Ezek a tények figyelmeztetők arra vonatkozóan, hogy a bakhátas művelést addig nem szabad megszüntetni, amíg a felesleges víz elvezetéséről kellő körültekintéssel nem gondoskodtunk.

A járás talajadottságai alapján az alábbi feladatok elvégzése és megoldása eredményezheti a nagyobb termésátlagok elérését:

- a/ Básiatással, gyepesítéssel, a szántás irányának megváltoztatásával meg kell akadályozni a talajok további romlását.
- b/ Csövezéssel és egyéb talajmunkálatokkal létre kell hozni a talajok jobb vizgazdálkodását.
- c/ Meszezéssel, pillangósok vetésével, szerves trágyázással meg kell szüntetni a talajok káros savanyúságát, elő

kell segíteni a jobb talajszerkezet kialakulását.

d/ Az ismert és megfelelő biológiai eljárással meg kell teremteni a talaj állandójellegű szerkezetét.

Összefoglalva: A Lenti-i járás mezőgazdasági termelésének fejlődését, fellendítését a jelenlegi talajviszonyok mellett fokozni aligha lehet, ezt csak megfelelő talajjavítással érhetjük el.

/A talajjavítással kapcsolatos teendőket a későbbiek során tárgyalom./

-o-o-o-

b./ A Lenti-i járás éghajlati adottságai

Hazánk éghajlati felosztása szerint a Lenti-i járás a zalaí dombvidék éghajlati körzetéhez tartozik. Erre a körzetre jellemző, hogy a tél aránylag enyhe, a nyara pedig mérsékelten meleg. Az éghajlat nem olyan stélsőséges, mint az Alföldé. Általában a többi évszaka is kiegyenlített, és a tenyészidőszak is mentes a szélsőségektől.

A csapadék bőséges, a hőviszonyok is megfelelőek a növények életműködéséhez. A terület domborzata - függőleges tagoltsága - miatt gyakoriak a hófúvások.

A járás területén három éghajlati típus
kontinentális
óceáni és

Földközi tengeri típus érezteti hatását.

A járásban is a nyáreleji csapadékmaximum a jellemző. A nyár száraz és meleg. Leghidegebb hónap a január- $1,5^{\circ}\text{C}$, legmelegebb hónap pedig július $20,3^{\circ}\text{C}$ hőmérsékleti átlaggal. Az Atlanti-óceáni éghajlati típus hatása - több évtizedes átlagot tekintve - a csapadék egyenletesebb eloszlásában, és a hűvösebb nyárban realizálódik. Mediterrán hatás ugyan esetenként fokozza a nyár szárazságát, de típusosan a késő őszi esőzésekben, a másodlagos csapadékmaximumban teljesebb ki hatása leginkább. Nagy szerepe van abban, hogy a koratavaszi és a késő őszi fagyveszélyt kizárja.

Egy-egy esztendő típusosan egy-egy éghajlati típust képvisel. Pl. Atlanti típusú év volt 1951. amikor igen sok volt a csapadék.

Ekkor a hőmérséklet összege is jóval magasabb volt télen a szokottnál, a nyár ellenben hűvösebb volt. Jellegzetes kontinentális típusú év 1946-ban volt, kevés csapadékkal. A járás csapadékviszonyai erősen eltérnek az országos átlagtól. 50 év csapadék átlaga / 1901-1950 / 801 mm. A járás eddig mért csapadék-maximuma 1135 mm. A minimum 582 mm volt. A járásban vannak olyan területek, ahol az évi átlag mindig meghaladja a 800 mm-t, pl. Lenti.

A Lenti-i járás és Zala megye évi és havi csapadékátlagai csapadékeloszlása az 1901-1950-ben. /6.sz.táblázat./

6.sz. táblázat.

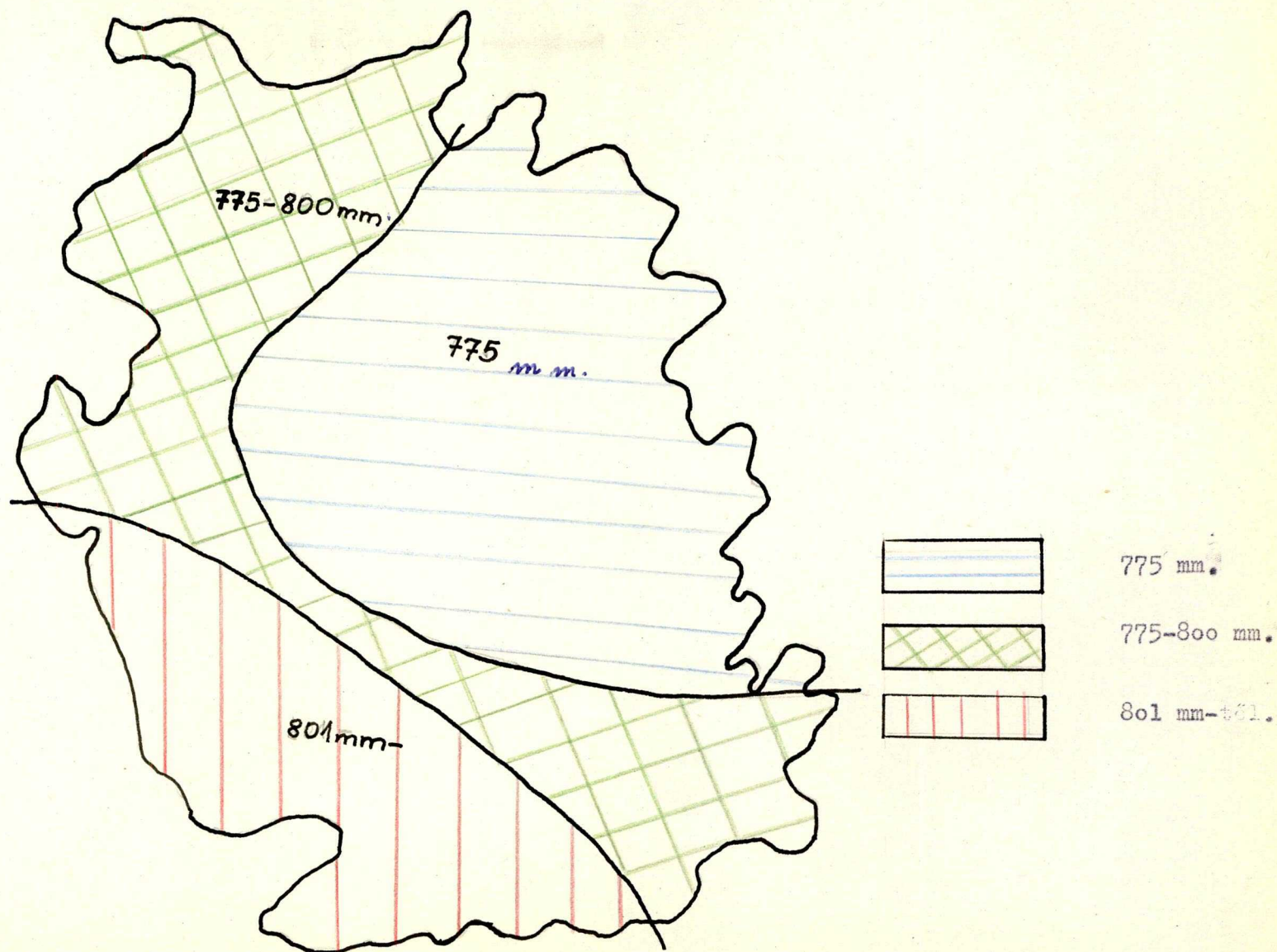
Hó	Lenti-i járás			Zala megye
	Átlag	Maximum	Minimum	Átlag
I.	42 mm	62 mm	21 mm	37 mm
II.	39 "	59 "	18 "	34 "
III.	46 "	60 "	25 "	45 "
IV.	65 "	105 "	42 "	63 "
V.	78 "	108 "	56 "	76 "
VI.	83 "	123 "	64 "	80 "
VII.	91 "	131 "	70 "	85 "
VIII.	83 "	113 "	63 "	86 "
IX.	75 "	105 "	53 "	76 "
X.	76 "	96 "	61 "	67 "
XI.	69 "	99 "	60 "	54 "
XII.	54 "	74 "	49 "	48 "
	801 "	1135 "	582 "	751 "

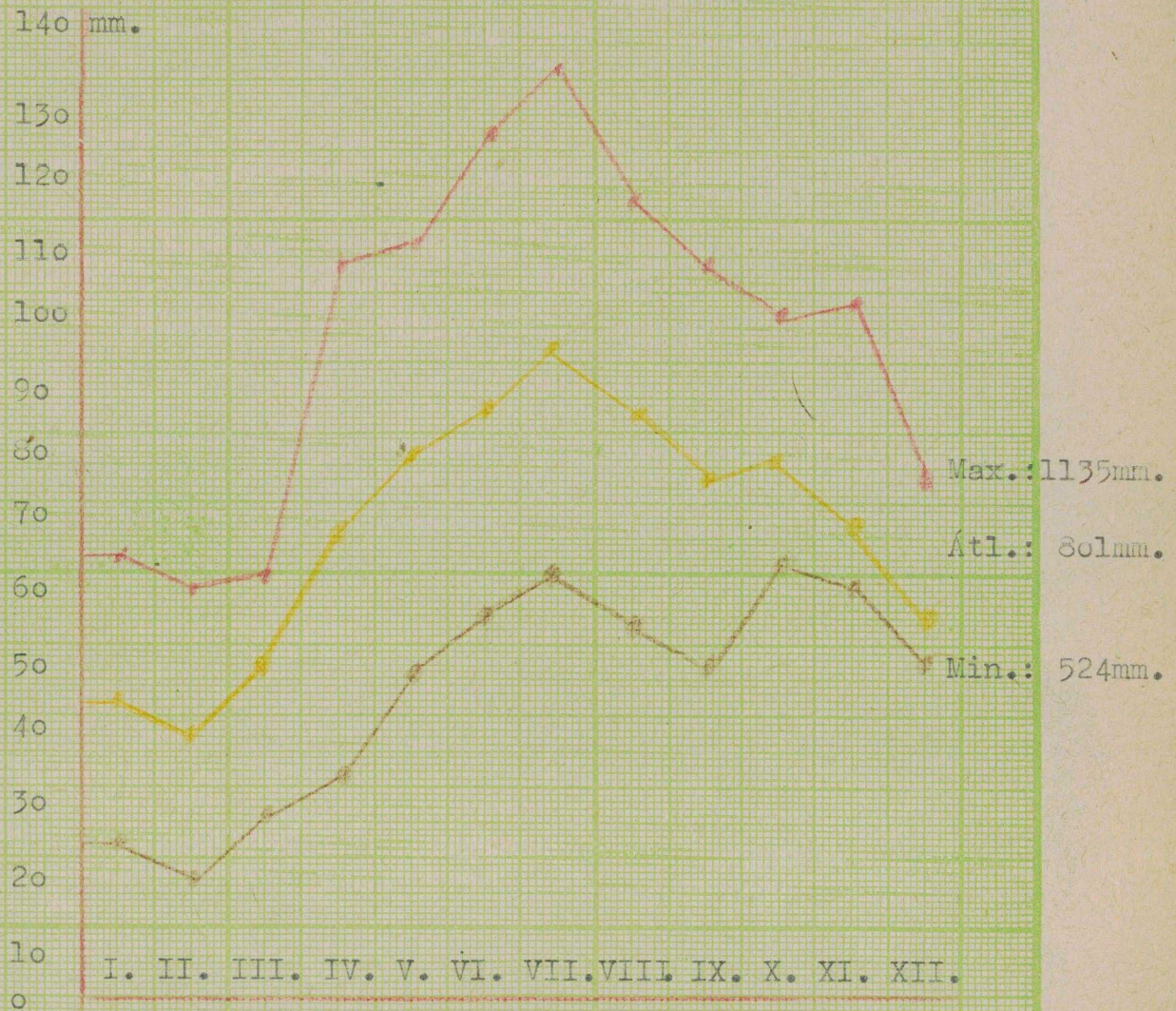
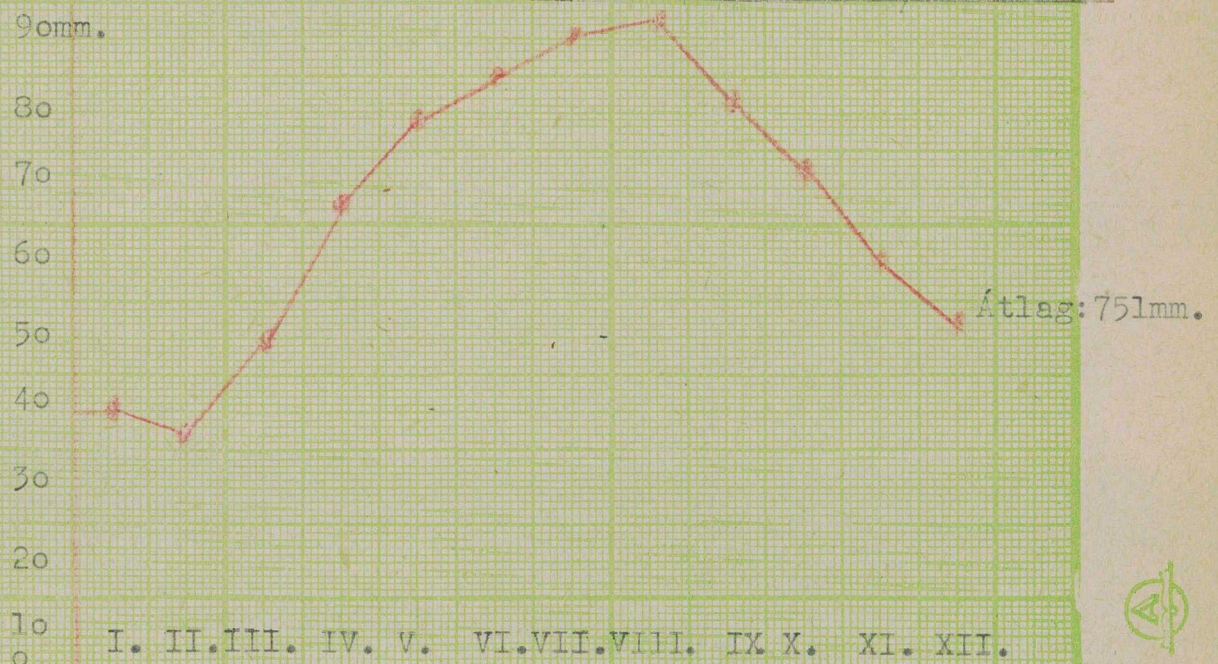
/ 4.sz. ábra./

Az évenkénti nagy csapadékmennyiségek a jelenlegi rossz talajviszonyok mellett kedvezőtlenül hatnak a mezőgazdasági termelésre. Az Országos Meteorológiai Intézet szerint a Lenti-i járás évi vízfeleslege 150 mm. Természetesen ez a vélt vízfelesleg a jó talajviszonyok mellett szükséges lenne, hiszen a jó vízgazdálkodás mellett a terméseredmények fokozását segítené elő.

4. számú ábra

Lenti járás csapadékeloszlása 50 éves átlagban /1901-1950./

Lenti járás 50 éves csapadékatlagai /1901-1950.években./Zala megye 50 éves csapadékatlagai /1901-1950.években./

A jelzett nagymennyiségű csapadékvíz negatív hatását különösen lanti község határában fejti ki. Lenti község buza-termesztése nagy károkat szenved a téli, tavaszi hóolvadások idején, mikor a hólé és az esővíz pangóvízes területeket hoz létre. A tavaszi párolgás mértéke kicsi, a beszivárgás teljesen szünetel s így a hóolvadás minden tavasszal nagy gondokat okoz.

Az évi csapadék egyenletes eloszlása ~~xxix~~ lehetővé teszi az adagolt műtrágyák nagyfokú érvényesülését és hozzájárul a nagyobb termésátlagok kialakulásához. A megfelelően előkészített és javított talaj a lehullott csapadékot képes befogadni s az így tárolt vízmennyiség a nagyobb termésátlagok kialakulását eredményezheti. A Keszthelyi Agrártudományi Főiskola Szentgyörgyvölgyi Üzemegységének kísérleti parcelláin elért eredmények is ezt a megállapítást igazolják. Összehasonlításként a 7.sz. táblázatban mutatom be a kísérleti parcellák és a járás termésátlagainak alakulását az 1956. és az 1960. években.

7.sz. táblázat.

	Kísérleti parcellákon		Járásban
	1956.	1960.	1960.
Buza	3,6 q	16,4 q	8,- q
Őszi árpa	5,6 "	16,5 "	9,9 "
Zab	7,6 "	15,2 "	9,1 "
Kukorica	---	22,5 "	16,5 "

Ez a terméseredmény a kísérleti parcellákon a komplex meiorációs munkák eredményeképpen jött létre. Tehát bizonyított tény, hogy a talajjavítási munkák eredménnyel járnak, csak az a kérdés, hogy minden rossz talajon érdemes-e foglalkozni, kísérletezni a talajjavítási munkálatokkal. Megtérül-e a terméseredményeknél a területre fordított anyagi befektetés? Az igazolásként bemutatott kísérlet természetesen már eddig is kultúrterületként hasznosított területen történt. /1963-ban műtrágya-adagolással kísérleteket végeztem Lenti község határában a sárbereki és a vasuti dűlőkben.

100.-- Ft értékű műtrágya felhasználásával

a buzánál	314.-- Ft.
az őszi árpánál	285.-- "
a burgonyánál	484.-- "
a silókukoricánál	452.-- "
a vöröshereánál	144.-- "
és a gyepeknél	600.-- Ft értékű termés-

többletet kaptam.

Járásunkban a tenyészidőszak évi csapadékátlag 550 mm. A maximális érték 700 mm, a minimális 450 mm. / A csapadék évszakonkénti megoszlását /1901-1950/ a 8.sz. táblázat mutatja be./

8.sz. táblázat

Tél /XII-II.hó/	135 mm	17,7 %
Tavaszi /III-V hó/	188 "	23,4 %
Nyár /VI-VIII hó/	262 "	33,0 %
Ősz /IX-XI hó/	216 "	25,9 %
Összesen:	801 mm	100,0 %

A relatív légnedvesség is az év minden szakaszában magas, évi átlagban 76 %.

Wélen	82 %
Tavasszal	72 %
Nyáron	70 %
Ősszel	80 %

A tenyészidőszak /IV-IX./ alatti átlag 71 %.

A járás hőmérsékleti viszonyai kiegyenlítette. Az évi középhőmérséklet $9,8^{\circ}\text{C}$ az évi hőösszeg értéke: $3600-3800^{\circ}\text{C}$ /1910-1960/. A megfelelő hőviszonyok a magas relatív páratartalom, és a megfelelő csapadékeloszlás még a rossz talajviszonyok mellett is, a rövidebb tenyészidejű növények termesztésénél, kedvező hatásu.

A járás területén a kora fagyok nem jellemzőek, de a fagyzugos helyeken /patakok völgye/ a kora őszi és a késő tavaszi fagyveszély fent áll.

A járás területén az uralkodó szélirányok: az észak, északnyugati. A domborzati viszonyok miatt viszonylag nagyobb szélárnyékos területek találhatók a járásban, amelyeknél az erősebb széljárás hiánya károsan hat a növénytermesztésre, mert a bőséges csapadék gyorsabb elpárologtatását a szél nem segíti elő.

A növénytermesztés területi elhelyezésében a valószínűségi értékek ismeretének nagy jelentősége van. Ugyanis a valószínűségi értékek azt a csapadékmennyiséget jelzik, amelyre meghatározott %-ban számithatunk. A járás területén a csapadék 75 %-os valószínűség évi értéke 686 mm, tenyészidőszakban 408 mm. /9.sz. táblázat./

9.sz. táblázat.

A csapadék 75 %-os valószínűség értékei 1901-1950 években a
a Lenti-i járásban

Hónap	mm
Január	22
Február	16
Március	22
Április	39
Május	51
Junius	60
Julius	56
Augusztus	56
Szeptember	43
Október	32
November	32
December	30

A Lenti-i járás havi és évi hőmérsékleti értékeinek valamint
napfénytartamának alakulása 1910-1960-as években

Hőmérséklet				Napfénytartam/óra	
Időszak	Átlag	Maximum	Minimum	Átlagóra	Hőösszeg
I.	- 1,5	4,8	- 9,0	61	45
II.	0,1	6,0	-10,0	88	63
III.	5,4	9,0	0,6	135	182
IV.	10,3	14,2	7,2	167	309
V.	15,3	18,7	12,3	212	474
VI.	18,6	21,1	15,8	231	558
VII.	20,3	23,3	17,2	262	629
VIII.	19,2	22,1	16,7	240	595
IX.	15,3	19,5	11,0	167	450
X.	10,1	14,5	6,3	113	313
XI.	5,0	11,3	- 1,4	65	158
XII.	0,9	5,5	- 4,0	47	67
Évi összeg	9,9	11,8	8,0	1788 óra	3843 C°

A hőmérséklet, valamint a napfénytartam alakulásának táblázata 50 év azonos hónapjainak közepes hőmérsékletére és napfényalakulására utal. Természetesen megfigyelésem alkalmával találkoztam olyan jelenségekkel és szélsőséges értékekkel is, amelyek nem Lenti járás éghajlatára és időjárására jellemzőek, mint pl. 1942. januárjában, amikor az egész hónap zord volt, még a havi középátlag is -9°C volt. Az ilyen szélsőséges tél után sem mondhatom, hogy a Lenti-i járás téli hőmérséklete olyan, mint Harchové, mert ott a téli hónapok hőmérséklete mindig alacsony, nálunk pedig a zord január csak rendkívüli esemény. *(5 m. alom.)*

Az éghajlati értékek kialakításában nem kevés szerep jut az évi derült, valamint felhővel borított égboltu napok számának.

Derült napok évi összege a 20 % felhőzet alatti értékekben: 60-70 nap.

Borult napok évi száma a felhőzet 80 % felett: 120-140 nap.

Évi felhőzet 60-65 %-os borultsággal fejezhető ki. Augusztus hónapban általában 40-45 %-os borultság, decemberben 70-75 %-os, ami szintén igazolja, hogy a kisugárzás nem nagy, tehát nagy hő-ingadozás nem tapasztalható.

A téli és nyári félévek jellemző adatai a Lenti-i járásban:

A zord napok száma: 12-16 nap.

Fagyos napok száma: 100-110 nap.

Téli napok száma: 21-30 nap.

Fagymentes időszak tartama: 190-200 nap.

Nyári napok száma: 60-70 nap.

Hőségnapok száma: 10-15 nap.

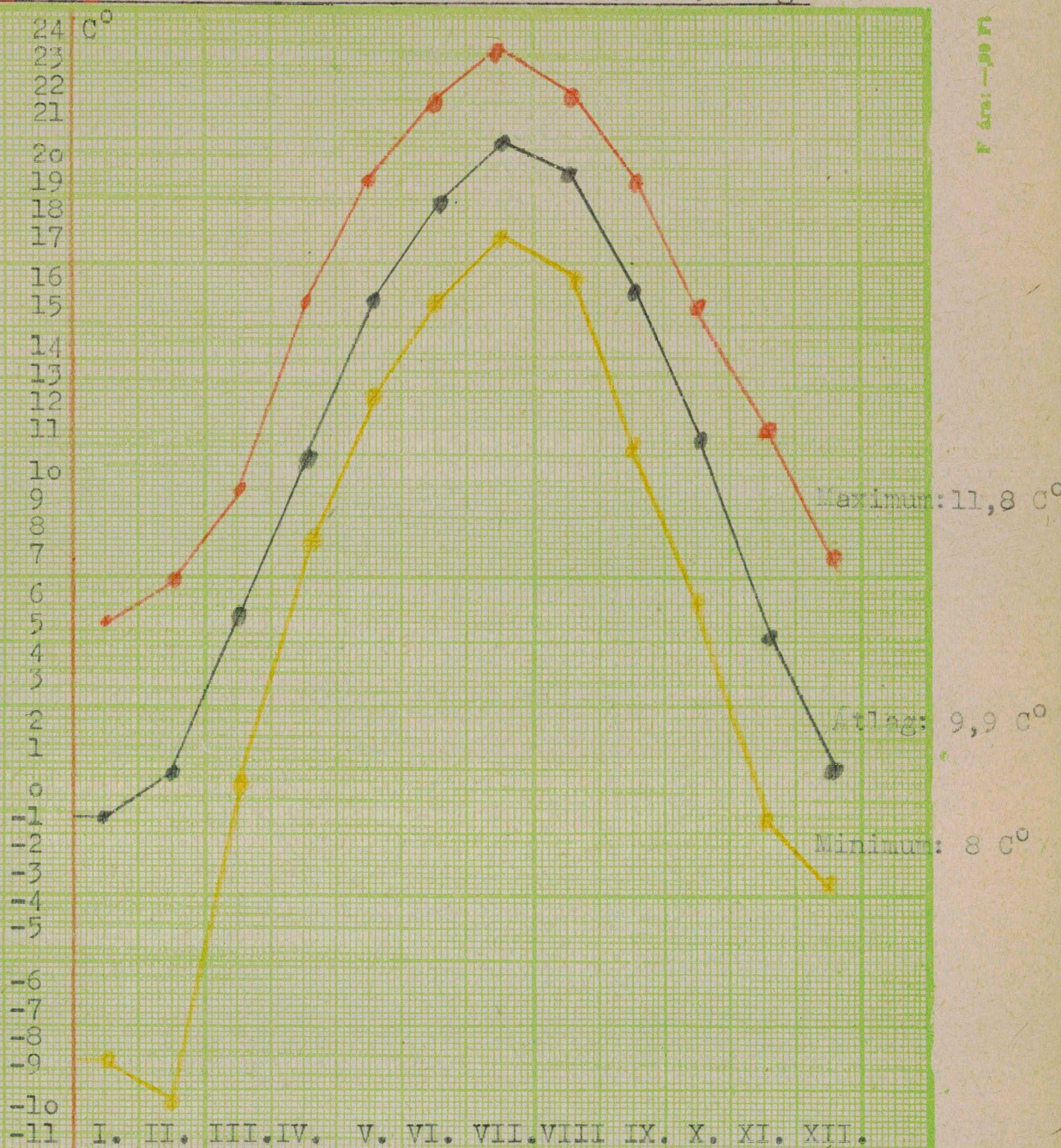
Az évi legmagasabb hőmérsékleti érték: $33-34^{\circ}\text{C}$

Az évi legalacsonyabb hőmérsékleti érték: $-17, -25^{\circ}\text{C}$.

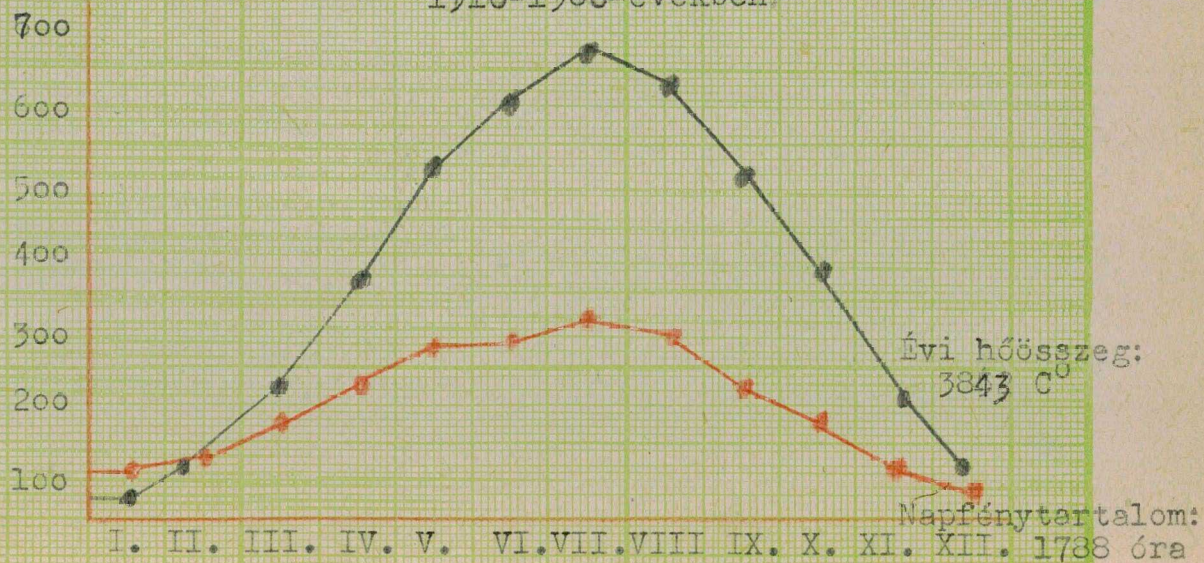
A Lenti-i járásban az évi hőösszeg a mezőgazdasági növények számára rügyfakadástól a virágzás, az érés, illetve a termés betakarításáig elegendő. Csupán a szőlőkultúra igényei nem elégülnek ki, ami a borok cukortartalmában fejeződik ki. De ha az ősztől / a vénasszonyok nyara/ napsütéses, akkor a szőlők cukortartalma is megfelelő lesz.

A tavaszi kalászosok tenyészidőszaka: március-június. E tenyészidőszak középhőmérséklete $12-13^{\circ}\text{C}$, amivel hőigényük kielégül.

Lenti járás hőmérsékletének alakulása 1910-1960-ig

Lenti járás napfénytartalmának és hőösszegének alakulása 1910-1960-években.

A kapások tenyészidőszaka: április-szeptember, hőmérsékleti átlaga 16 - 16,5 C°. A növények igénye szintén kielégülést nyer. A járásban termesztett növények hőigénye - a szőlő kivételével - kielégülést nyer, így a rossz talajviszonyok ellenére is lehetőség nyílik a növények termesztésére.

c./ A Lenti-i járás felszíni vizei és talajviszonyai

A járás területén, a jellemző, viszonylag egyenletes csapadék ellenére a folyók és a patakok vízjárása szélsőséges. Jellemzőek az áradások tavasszal, hóolvadáskor és a nyári záporok alkalmával. Ilyenkor a domoldalokról nagytömegű víz rohan le, aminek feleslegét a patakmedrek nem képesek befogadni, így elöntik az alacsony fekvésű réteket, legelőket, szántóföldeket, ahol hosszabb ideig meg is maradnak.

A járás felszíni vizei közül a legjelentősebbek:

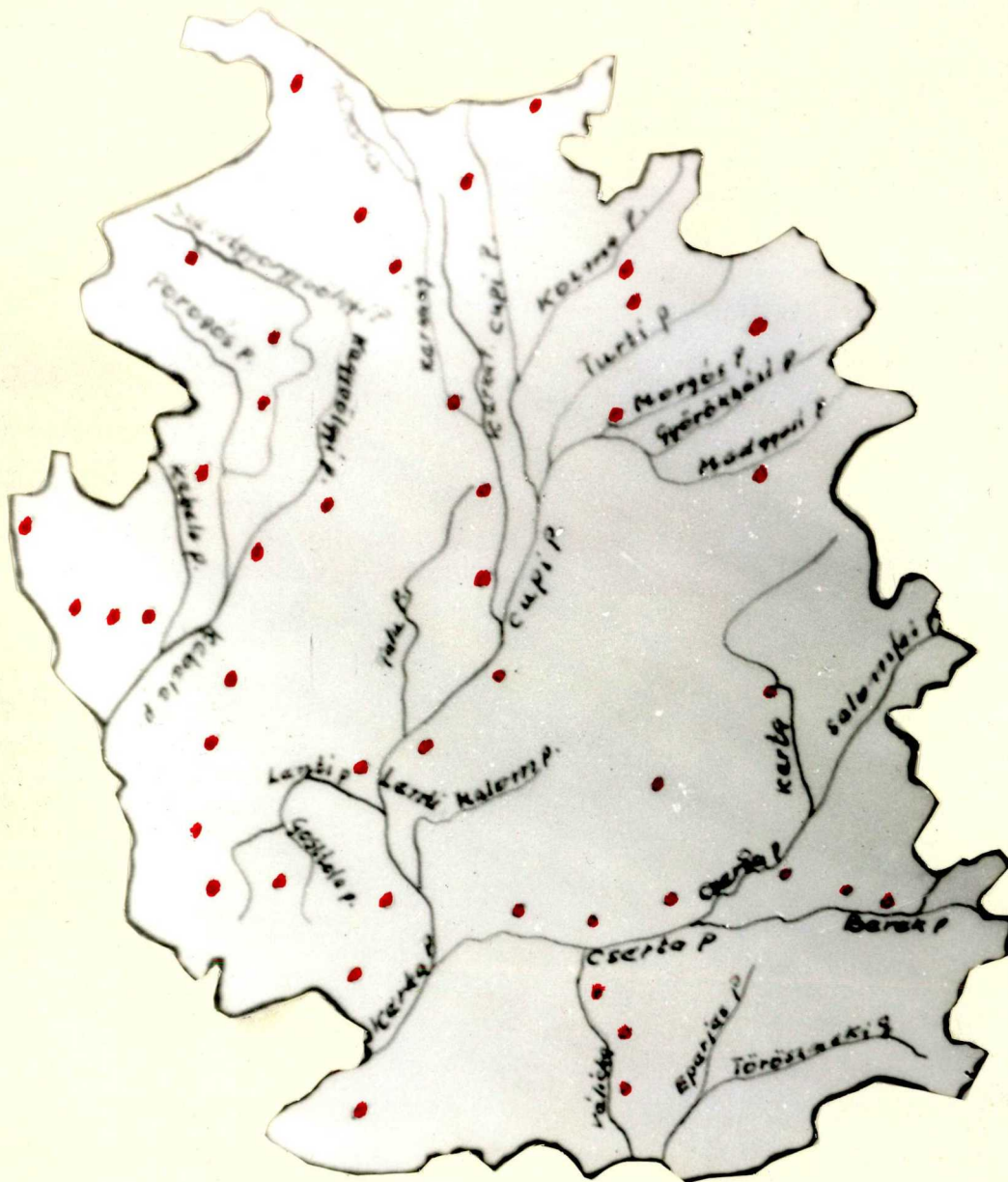
Kerka patak és mellék vizei, Kebele patak, Válicka patak, Cserta és a Lenti medence mélyebb területein kialakult erek: Sád ér, a Falu patak és a Lenti hidegvíz. /6.sz.ábra./ E vizek által veszélyeztetett terület a mezőgazdaságilag hasznosított területek 1/3 részét teszik ki. Az árvíz által elsősorban veszélyeztetett részek a gyepterületek.

Vizhasznosítás szempontjából számításba jöhet - Lenti község területi adottságainak megfelelően, a falu keleti határában folyó - Kerka patak, amelynek balparti területén nagyobb kiterjedésű halastó létesítését lehetne javasolni. A terület u.i. halgazdálkodási szempontból alkalmas halastavak létesítésére, de egyéb szükséges feltételek is adva vannak, ami halastó létrehozását indokolja. Így pl. a jelzett terület mélyfekvésű, a rajta termelt szén minősége közepesnél rosszabb. Nyáreleji esőzések, záporok vize évről-évre elönti a területet s így a termelt szén az árvíz áldozatául esik.

Indokolja a halastó létesítését az 1 kh-ra eső jövedelem alakulása is. Egy kh gyenge minőségű rét évi szénhozama / 2 kaszálás/ 13-15 q szén, míg 1 kh halastó évi halhozama 1500 kg. A szén napi forgalmi értéke 90.-- Ft/q. 1 kg hal átlagértéke 17.- Ft. A szén q-kénti önköltsége 18.4 Ft, 1 kg halé pedig kereken 14.- Ft.

6.sz. ábra

Lenti járás vízhalózata

Jelmagyarázat: • községek
 — járáshatár
                         ~~~~~   vízfolyások

A kh-kénti jövedelem szénatermelésnél 1050.- Ft. míg
haltenyésztésnél 4500.- "
különbözet: 3450.- Ft.

A halastó létesítése nagyobb munkaerő lekötöttséget is jelentene, nem beszélve a közellátási jelentőségéről.

-----

d./ A Lenti-i járás vízrajzi viszonyainak és a talajviz
adottságainak összefüggése a járás növénytermesztésével

A növénytermesztés nélkülözhetetlen feltétele, alkotó eleme a víz. Az ásványi anyagok, tápsók, vízben oldott állapotban kerülnek a növények szervezetébe. A vízhiány a növények szynlődését, esetleges kipusztulását idézheti elő. Ennek fordítottja is hasonló hatásu, u.i. a vízfelesleg ugyan olyan káros a növény életében, mint a vízhiány. A sekély termőtalajban a ~~szé-~~ ~~ké-~~ túl sok csapadékvíz ugyan a tápanyagokat feloldja, de a feloldott tápanyagok tekintélyes részét a víz mozgása még a kevésbé lejtős területekről, talajokról is az árokba, völgyekbe szállítja s így a feloldott tápanyag egy része is a növény számára hasznavehetetlenné válik.

A magas talajvízzel borított talajrétegekben is állandó jellegű a lassu lebomlási folyamat, de ilyen területen a víz nem korhadási, hanem rothadási folyamatot eredményez. A rothadási folyamat oxigént von el a vízből, annak elfogyása után pedig az egyéb vegyületekből, aminek következménye, hogy az oxigén elvonása után szürkés, kékes vegyületek jönnek létre. Az ilyen területeken a növénytermesztés alig lehetséges. A talajviz és levegő tartalmának, illetve a termesztett növény kapcsolatának vizsgálatával sok külföldi és hazai kutató foglalkozott. A kutatások főként arra irányultak, hogy megállapítsák a talajban azt a legkedvezőbb levegő és víz arányt, amely a növény igényeit leginkább kielégíti.

Kopecky vizsgálata szerint a termesztett növények részére a legkedvezőbb víz és levegő igény 3 %-os arányban a következő:

pirulással oxidálódtak és így már nem vonták el a fiatal csiránövény gyökerétől az oxigént.

A járás talajának nagyobbik részén /Szentgyörgyvölgy, Szécsisziget, Nova, Barlahida stb./ az áramló talajviz jellemző. E területeken a glejesedés nagyon ritka /egyetlen talajszelvény vizsgálatánál sem tapasztaltam/. Ezeken a területeken egy bizonyos mélységben lejtős vizáró réteget találunk, aminek felületén a magasabb helyekről a talajba beszivárgott csapadékvíz folydogál a mélyebb fekvésű területek felé. Ez az állandóan mozgó friss csapadékvíz telítve van oxigénnel és levegővel s így a korhadáshoz, valamint a gyökér lélegzéséhez szükséges oxigént biztosítja.

Az eddig ismerttetett természeti adottságok sokban hozzájárultak ahhoz, hogy járásunkban a múltban nem alakulhatott ki magasabb színvonalú mezőgazdasági kultúra. Hogy Lenti járás elmaradottsága milyen mértékű volt azt igazolják az alábbi adatok is.

A járás szántó területének 60 %-án gabonát, 21 %-án kapásokat, 10 %-án más szálastakarmányokat termesztettek. Ez a növénytermesztési szerkezet a siralmas termésátlagok mellett csak abban az esetben érthető, ha a fentiekben részletezett tényeket szem előtt tartjuk. A kérdéses években búzából 3,2 q, rozs 4,2 q, zabból 3,3 q, burgonyából 18 q, csöves kukoricából 6 q, réti szénából 8 q termésátlagokat értek el. Ezek a számadatok a járás országon belüli helyzetét is tükrözik, amennyiben 1925-39. években más járásokban jobb adottságok és azonos talajművelés mellett négyszeresét termelték kb-ként, mint a Lenti-i járásban.

Az erózió romboló és esetenként építő hatása, a talaj víz és levegő aránya, a vizgazdálkodás kedvezőtlen alakulása, valamint az egyéb tényezők azok, amelyek erősen közrejátszottak a művelési ágak fent részletezett %-os kialakulásához, noha a művelési ágak megoszlásában a természeti adottságok mellett döntő szerepük van a társadalmi tényezőknek is. Mégis a kisebb parcellák kísérletei arra engednek következtetni, hogy a kialakult mostoha talajokon is lehet eredményes mezőgazdasági terméklést folytatni, ha helyes anyagi befektetéssel javítjuk a talajok szerkezetét, vízbefogadóképességét, és szellőzőttségét.

2./ A járás talajadottságai és azok javítása.

A járás gabonatermelésének fokozását, fellendítését a mechanikai, kémiai, biológiai talajjavítással lehetne elérni.

A talajoknak lényeges tulajdonságai, hogy ha az adottságok megfelelőek, termékenyek. A talajtípusok termékenysége nagyon különböző lehet, ezért azokat a kedvezőtlen tulajdonságokat, amelyek a jó termés kialakulását akadályozzák, gátolják, el kell háritani.

A talajok javításához, szakismeret, pénz, anyag, talajjavító eszközök, gépek szükségesek. Ezt a talajjavítást leggyakrabban csakis nagyüzemben valósíthatják meg.

A Lenki-i járás területén - jelenlegi felmérések alapján - 35,219 kh terület szorul javításra, az össz területnek 56,6 %-a. Igaz, hogy minden talajjavítás hatással van a talaj kémiai, biológiai tulajdonságaira, mégis a könnyebb osztályozás érdekében a talajjavításoknál;

- 1./ mechanikai,
- 2./ biológiai és
- 3./ kémiai talajjavításról szokás beszélni.

1./ A mechanikai talajjavítás lehetőségei járásunkban

A talajok mechanikai javítás érdekében elsősorban a talajok jobb vizgazdálkodását kell megoldani, mert a termelés növelésének legnagyobb fékezője a talajoknak ez a szélsőséges tulajdonsága.

A mechanikai talajjavításnál abból az elvi magyarázatból kell kiindulni, hogy a talaj vízbefogadó képességét a lehető legnagyobbra kell növelni, lehetőleg addig a fokig, hogy a lehullott csapadékot maradéktalanul magába tudja fogadni.

A járásban lehullott csapadék mennyisége a talajok gyenge vízbefogadó képessége miatt sok, de a lehullott mennyiségre a növénytermesztésnek hiánytalanul szüksége lenne. A talajjavítási munkálato-
kat az is megnehezíti, hogy a sekély /16-18 cm/ vastagságú feltalaj alatt közvetlenül a vizet át nem eresztő réteg következik, ennél fogva a szántási mélységet nem fokozhatjuk, mert a káros sókban gazdag altalajt kevernénk össze az amúgy is tápanyagokban szegény termőtalajjal, vagyis a talajt megnérgeznénk.

a./ A két világháború közötti években a szántóföldek pangóvizcinek levezetésére Lenti község és Zalalövő határában végeztek csarépdrenézést. Ez a talajjavítási mód nem terjedhetett el a következők miatt:

A gazdasági lehetőségek nem voltak olyan kedvezőek a két háború közötti időszakban, hogy talajjavítási eljárásokkal foglalkozhattak volna a kisparaszti gazdaságok. A drenézés nagy anyagi befektetést igényel és a kisparaszti gazdaságok nem voltak képesek ezt fedezni. A jelzett területeken a drenézést azért nem lehetett folytatni, mert a talajok lejtése minimális, s a lejtéshiány miatt a csövek eliszaposodtak, nem töltötték be a szerepüket.

Ennél a módszernél szem előtt kell tartani a nagy tőke befektetések visszatérülési lehetőségeit is, illetve azt, hogy az ilyen irányú talajjavítási mód mennyire kifizetődő, mikor térül meg?

A különböző alagcsövezési módok költségeit részletekzés nélkül 1 kh-ra az alábbi 12.sz. táblázat szemlélteti.
12.sz. táblázat.

nagnevezés	területnagyság kh	költségek
rőzsedrenézés	1 kh	4,500.-- Ft.
égetett agyagárenézés	1 "	18,200.-- "
vakonádrénézés	1 "	800.-- "

A példából látható, hogy az alagcsövezés igen nagy befektetést igényel, és amellett nem is tudja teljes mértékben betölteni szerepét. A dombháton nem szükséges a csövezés, a laposabb területeken pedig nem kifizetődő / a karbantartási költségek ugyanis többbe kerülnének, mint a területen termelt növényfőleség értéke/. Éppen azért, mert a talaj lejtése minimális, / a szántóföldek végei is általában magasabbak a közép résznél / a csövek nagyon gyorsan eliszaposodnak, ezért ez az eljárási mód nem kifizetődő.

b./ A vízbefogadó képességének növelésére jó módszernek ígérkezik a mélylazítás, de a végtelenségig ez sem fokozható, mert a talaj mélyen képlékenyő válik és egy időre megszűnik a

munkagépek használati lehetősége, ami nem különbös a tsz mezőgazdálkodása szempontjából. /7.sz. ábra./

Az előzőekben arról tettem említést, hogy a talaj vízbefogadó képességét maximálisra kell növelni, de ugyanakkor a fölösleges vizek elvezetéséről is gondoskodni kell. A felesleges vizek levezetésére, a gyakorlatban is kialakult legcélravezetőbb módon, a kialakított táblák két végét drózzal egyengeték el úgy, hogy a végek ne legyenek magasabbak, mint a tábla közepe, így a minimális lejtés biztosított, majd a tábla két végét egyszerűen felárkolták /sáncoltak/. Ez a módszer olcsó és jó eredményt lehet vele elérni.

2./ Akémiai talajjavítás lehetőségei és problémái Lenti járásban.

Akémiai talajjavításhoz akkor lehet hozzáfogni, ha a mechanikai talajjavítást már elvégeztük. Kémiai talajjavítás alkalmazásánál kémiai anyagokat kell a talajba juttatni, hogy a réssz talaj termőképességét helyreállítsuk. Kémiai talajjavítással elsőroabn a talaj mészállapotát kell rendezni ezt pedig egyrészt közvetlen, másrészt közvetett módszerrel érhetjük el. Közvetlen meszezés alkalmazásával tudjuk a járás talaját javítani, mert a termőrétegből, de az altalajból is hiányzik a mész. Itt a közvetett talajjavítás hatása igen lassan érvényesülne. Mivel a járás talajai erősen savanyuak és kötöttek a meszezés elkerülhetetlen feltétele annak, hogy a talajok rossz tulajdonságait /fizikai, kémiai/ megváltoztassuk.

1956-ban Kemenes, Fáber és Kolbai végeztek több helyen meszezést a járásban. Eredménye: a talaj vizgazdálkodása megjavult, művelése könnyebbé vált, cserepesedése megszűnt. Ezek a kísérleti eredmények a meszezés hasznosságát bizonyítják. A járás nagyrésze nehezen művelhető, cserepesedő és hideg, s emiatt - meszezés nélkül - a tavaszi munkálatok is eltolódnak. A meszezett területeken sikerrel termeszthető a lucerna is, amit egyébként most csak a dombosabb, jobb talajadott tságokkal rendelkező területeken lehet termelni a járásban.

A mésztrágyák alkalmazásánál ügyelni kell arra, hogy a meszezést milyen minőségben és milyen célra alkalmazzuk

7.sz. ábra

Ajánlott mechanikai talajjavítási módszerek a Lenti járásban

Jelmagyarázat:

1-54 községek számozása

~ járáshatár

~ községhatár

--- volt községhatár

■ mélylazítás árkolással
■ mélylazítással

Különbséget kell tenni a telkesítő, talajjavító meszezés és kisebb adagu, fenntartó meszezés között. A fenntartó meszezés hatásfoka 8-10 év. A fenntartó meszezésnél akkor járunk el helyesen, ha istállótrágyával keverve adagoljuk, amivel pótoljuk a növények által felhasznált szerves anyagot is.

A meszezés komoly munkaszervezési feladatot ró a mezőgazdasági szakemberekre, nagymennyiségű szállítóeszközt köt le. A mész elszórása szintén nagy gondot jelent, hisz legnagyobb részben még kézierőt vesz igénybe. Meszezéssel a talaj javítása még nem fejeződött be, mert a meszezés ugyan hozzájárul a talaj morzsalékosságának kialakításához és ezáltal növeli a terméseredményeket, de csak abban az esetben, ha a helyes agrotechnikai eljárásokat és a jó vetésforgót alkalmazzuk.

3./ A biológiai talajjavítás, szerves és műtrágyázás a Lenti-i járásban

Mechanikai és kémiai talajjavítások eredménye csak abban az esetben várható, ha egyidejűleg átszokunk a talaj szerves anyag-tartalmának, humusz-tartalmának növeléséről. A biológiai talajjavítás célja a talaj szerkezetének javítása, a talajérték fokozása, a műtrágyák hatékonyabb érvényesülésének fokozása, elősegítése.

A Lenti-i járásban a talajok tápanyag-ellátottság rossz. Feltűnően alacsony a nitrogén és foszfor-tartalmuk, éppen ezért megfelelő mennyiségű szerves és műtrágyáról kell gondoskodni, annál is inkább, mert a humusz-képződés összefüggésben van a szerves trágya adagolásán kívül az éghajlati, klimatikus viszonyokkal, valamint a talaj összetételével, kémhatásával, amelyek járásunkban szintén kedvezőtlenek. Mivel az említett talajok túlnyomó részben savanyú kémhatásúak, szerkezet nélküliek, szellőzőtlenségük minimális, humusz-képződésük is gyenge, ezért a talajba jutott szerves anyag felbontásában résztvevő nitrifikáló baktériumok /oxigén/ hiánya áll fenn, illetve ezek denitrifikáló baktériumokká alakulnak át. A levegőtlenség miatt egyébként is a baktériumok szaporodása is meglehetősen alacsony.

Trágyázással növényi tápanyagot, szerves anyagot és baktériumokat juttatunk a talajba. Ha a talaj szerves-anyag és humusz-tartalmát növeljük a talajélet is felélénkül. A talaj szerkezete javul, sőt a vízgazdálkodás is jobb lesz, ami szintén a talajerő javulását eredményezi. A trágyázás természetesen nem egyedüli módja a tápanyag utánpótlásnak, a talaj morzsalékossá tételének, hanem ennek párosulnia kell mechanikára, kémiai talajjavítással is. A termesztett növények visszamaradó gyökerei szintén porhanyósítják a talajt és fokozzák annak termőképességét.

A trágyázás jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint a terméseredmények javulása, ami a nagyadagu műtrágyák és istállótrágyák alkalmazása után már is jelentkezett. Talajjavítás szempontjából indokolt a pillangósok vetése is, u.i. ezek a talaj nitrogén tartalmát növelik. Természetesen a pillangós takarmánynövények vetése mellett nagy jelentőségű a nitrogén tartalmú műtrágyák használata.

A Lenti-i járásban 1952-54-ben Kreibitz folytatott először műtrágyázási kísérletet a Kerkafalva-i tsz.-nél. A kísérlet azt igazolta, hogy a pillangósoknál a műtrágyázás nem hozott különösebb eredményt, azonban a búzánál 100 kg pécisó kh-ként 15-32 %-os terméstöbbletet eredményezett. Ez pénzben kifejezve

búzánál 314.-- Ft.

őszi árpánál 285.-- "

gyepeknél 600.-- " terméstöbbletet eredményezett.

A Lenti-i járás talajai is igen meghálálják a műtrágyázással járó fáradságot, ennek fokozása tehát lényeges szükséglet.

-o-o-o-o-o-

f./ Az éghajlati adottságok és a mezőgazdasági termelés néhány összefüggése a Lenti-i járásban

Az éghajlati adottságoknak nagy hatásuk van a mezőgazdaságra, hiszen növényeink a szababban élnek le életüket, egészében ki vannak téve az időjárás szélsőségeinek, viszontagságainak. A növénytermelés sikere, vagy sikertelensége sokban az időjár

tól függ. Csapadékhiány vagy csapadékbőzség, szárazság vagy nagy esőzések a növényeket meggyöttrik. Egy-egy fagyos tavaszi éjszaka tönkre is teheti a termést, de a szél, a napfény, a légnedvesség változása, erőssége szintén nagymértékben befolyásolhatja a termés mennyiségét és minőségét.

A tsz-ek nagyfokú érdeklődést tanúsítanak éppen ezért az időjárás alakulása iránt, hiszen tavasztól őszig, de még télen is munkájukat jórészt az időjáráshoz kell igazítani. Tavasszal nem tudnak a földekre menni, mert sáros, eső után kapálni kell, ilyenkor gyorsabb a gazosodás, esős időben nem lehet az egyéb gazdasági munkákat végezni, tehát késleltetőleg hat a termelésben, illetve a betakarításban. A mezőgazdasági dolgozókat azonban nemcsak az időjárás alakulása érdekli, érdeklődniük az iránt is, hogy hogyan lehet az időjárási károk ellen védekezni. Hosszu éveken keresztül a mezőgazdasági meteorológia alig fejlődött, így az emberek saját megfigyeléseikre és tapasztalataikra voltak utalva. A felszabadulás után hazánkban egyre inkább az érdeklődés középpontjába került a mezőgazdaság és mivel a gyakorlati tények is igazolták a meteorológia és a mezőgazdaság között fennálló igen szoros kapcsolatot, az agrometeorológia gyorsan fejlődött.

Ma már a nagyüzemi mezőgazdaság nem nélkülözheti a meteorológia tájékoztatását. A jó és eredményes mezőgazdasági munka érdekében szükséges a tájismeret mellett a terület éghajlati vonásait, az időjárás menetét, a helyi időjárás heti, havi évi grafikonjait és több éves összeállításait ismerni. Ezek elkészítése, felmérése az agrometeorológia, esetenként a helyi tsz-emberek feladata.

Termesztett növényeinknél elsőrendű igények közé tartozik a napfény. Fény hiányában a növények felnyurgulnak, sárgyák, gyengék maradnak. A gabonák megdőlését is részben a napfényhiány idézi elő. A napfényhiány még a fák növekedésében is erősen érezteti hatását, u.i. sűrű erdőkben a törzs vastagodás elmarad, mert a fák a fény felé igyekezve függőlegesen növekednek. A növények fényigénye fajtától függően is változik, vannak olyan növények, amelyek napi 8-12 órás megvilágítást, míg mások 12-16 órás megvilágítást kívánnak meg fejlődésükhöz. Vannak olyan növények is, amelyek közömbösek az megvilágítás idő-

tartamával szemben. Pl. rövid nappalos növények fejlődéséhez elegendő 8-12 órás megvilágítás /kukorica, köles, kender/, míg a hosszú nappalos növényeknél a megvilágítás csökkentésével a virágzás és érés teljesen elmarad.

Termesztett növényeink általában hőigényesek. Hőszükségletük már a csirázáskor jelentkezik. Szovjet vizsgálatok megállapították egyes magvak csirázásához szükséges legalacsonyabb hőmérsékleti értékeket, ugyanakkor megadták az éréshez szükséges legkedvezőbb hőmérsékleti értékeket is. Ezeket az adatokat a 13. sz. táblázat szemlélteti.

13.sz. táblázat.

Növény megnevezése	Csirázáshoz szükséges legalacsonyabb hőmérséklet C°	Éréshez szükséges legkedvezőbb hőmérséklet C°
Rozs	1 - 2	25
Zab	4 - 5	25
Buza	3 - 4	25
Kukorica	8 - 10	20-25

Tehát a kenyérmagvak csirázásához minimum 1 - 5 C° hőmérsékleti érték szükséges, míg az éréshez 25 C° a legkedvezőbb. Persze magasabb hőmérsékleten a csirázás hamarabb indul meg, míg alacsonyabb hőmérsékletnél az érés lelassul. Területünk talajviszonyai a talaj kulturállapota helyileg módosítja a vetés idejét. Pl. a járás délkeleti részén /dombos/ melegebb talajok jellemzők, tavasszal itt korábban kezdhető a mezőgazdasági munka, mert a talaj gyorsabban melegszik fel a megfelelő talajhőmérsékletre s így korábban csirázik ki az elvetett mag, mintha a medence jellegű tájak hideg talajain. Ha későbbre tolódik a vetés ideje, később csirázik ki a mag, a növény elmarad fejlődésében és kisebb-nagyobb termés kiesés következik be.

Az őszi és a tavaszi veteményeknél egyaránt jelentős szerepet játszik a hőmérséklet mellett a csapadék mennyisége és annak eloszlása. Csapadékra a csirázáson kívül a szárbaszökkenés időszakában van leginkább szükség, u.i. a gyorsan szaporodó új sejtek nagyobb mennyiségű tápanyagot, illetve táplálékot igényelnek. a táplálék felvétele pedig csak vízzel lehetséges.

A termés kialakításában a levegő mozgására, a szélre is jelentős feladat hárul. Feladata a növények megtermékenyítése. Ha a virágzás időszakában szélcsendes idő van, nagyobb mérvű terméskiesés várható. A szél a gabonafélék megdöntését sűrűn idézi elő, nem beszélve a talaj nedvességtartalmára gyakorolt hatásáról. A hőmérséklet napi járásában is szerepe van a szélnek. Szélcsendes éjszakákon, derült időben nagy a kisugárzás, szeles időben a kisugárzás csökken. A nappali szeles időben a napi hőmérséklet ugyan csökken, de az éjszakai szél az alsó hideget és a felső meleg levegőt összekeveri és így a levegő éjszaka sem hűl le, vagyis szeles éjszakákon a fagyveszély jórészt kizárt.

III. fejezet

A Lenti-i járás mezőgazdasági termelésére ható közgazdasági tényezők szerepe és a járás üzemgazdasági feltételei

A mezőgazdasági termelésre ható közgazdasági tényezők állandóan változnak. Hatásuk figyelemmel kísérése nagyon fontos a helyi természeti tényezők, természeti adottságok lehető legjobb kihasználása és a termelés fejlesztési irányának meghatározása szempontjából. E tényezők közül a népesség, a mezőgazdasági népesség a birtokviszonyok, az ipar, az ut és vasút, illetve a szállítási viszonyok a legjellemzőbbek.

1./ A járás népességének alakulása

A járás népessége, összetétele és területi megoszlása a termelés jelentős tényezője. Bár a technika fejlődése a mezőgazdasági termeléshez szükséges élőmunka mennyiségét nagymértékben csökkentette, de csak akkor, ha a munkaerő ésszerűen van foglalkoztatva, illetve elosztva.

A Lenti-i járás Zala megye legritkábban lakott területe. Az 1960-as népszámlálás adatai szerint a megye össz területének 18.8 %-a a járáshoz tartozott ugyanakkor az összes lakosságnak csak 11.6 %-a. Az 1 km²-re jutó lakosok száma hasonló tényekre

utal. Az 1 km²-re jutó lakosok számát a 14.sz. táblázat szemlélteti.

14.sz. táblázat.

1 km²-re jutó lakosok száma 1930-60 években hazánkban és Zala megyében és a Lenti-i járásban

Év	Járás fő	Megye fő	Ország fő
1930	54	80	93
1941	55	81	100
1949	55	81	99
1960	51	83	107

Ebből az összehasonlításból kitűnik, hogy a járás népsűrűsége az országos átlagnak csak 47.8 %-a, míg a megyei átlagnak is csak 61.5 %-a. A járás ritka népsűrűségének okai: a terület rossz talajviszonyai mellett az alacsony eltartóképeség, valamint az iparosodás hiánya. Ezeken kívül még befolyásolja a népsűrűséget, hogy a terület a háború után sokáig határövezethez tartozott. Az 1960. évi községenkénti népsűrűséget a 8.sz. ábra szemlélteti.

A 1 km²-kénti nagyobb népsűrűség csak a járás délkeleti részén található. Ennek oka, hogy itt a talajok termőképessége nagyobb, illetve az iparosodás előrehaladottabb. A járás északnyugati és nyugati felében az 1 km²-re jutó lakosok száma az 50 főt sem éri el.

A népességszám alakulása az elmúlt népszámlálásokkor a következőképpen alakult: 15.sz. táblázat.

Index /1930 = 100

Év	Fő	Járás	Megye	Ország
1930	33291	100	100	100
1941	33484	101	101	103
1949	33776	102	101	106
1960	31682	95	104	115

8.sz. ábra

Népsűrűség községenkénti eloszlása a Lenti járásban
/ 1960 /

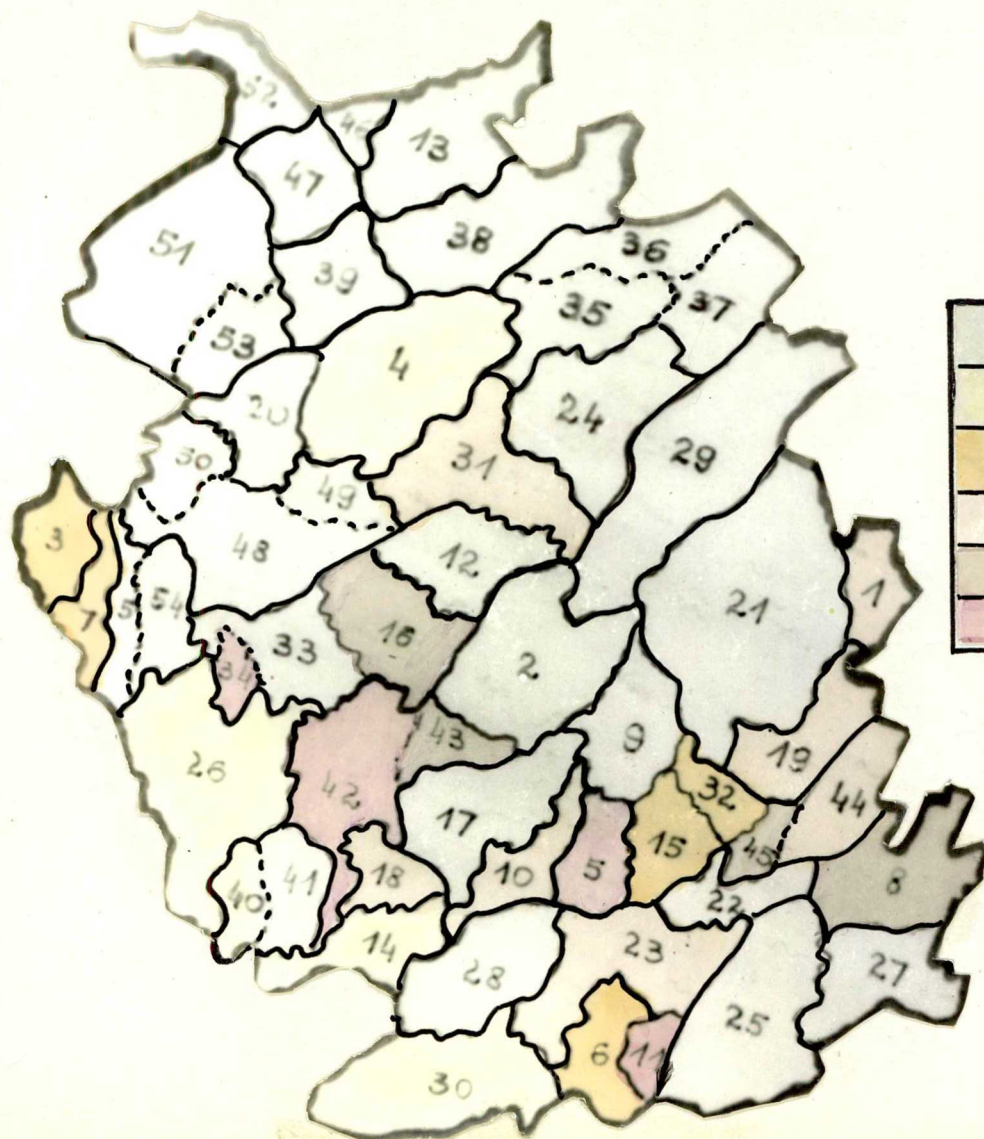
Jelmagyarázat:

1-54 községek számozása

~ járáshatár

~ községhatár

--- volt községhatár

49,9 fő km²

50 - 59,9 " "

60 - 69,9 " "

70 - 79,9 " "

80 - 89,9 " "

100- " "

Az országos és megyei növekvő tendencia mellett a járásban csökkenő irányzat volt jellemző az 1930. évihez viszonyítva. A járás lélekszáma 2094 fővel 2.6 %-al csökkent, bár a természetes szaporodás 2651 fő 7.8 % volt. A lakosság létszámának csökkenését a következő okok magyarázzák. Megindult az ország határain belülre és kívülre is vándorlás, más területeken jobbak a munkaalkalmak, és gyorsabb ütemű az iparosítás, a járásban az iparosítás jórészt hiányzik. A lakosság csökkenéséhez nem utolsó sorban hozzájárul a mezőgazdaság gépesítése is, s így a falun felszabadult munkaerő elvándorolt az ország más területeire.

A járás területén a lakosság, mint látjuk, fogy és nem egyenletesen oszlik el. Az elhelyezkedésnek természetesen gazdasági okai vannak, ami nagyon is indokolt, hiszen a letelepedést elősegítő tényezőket már az ókorban is figyelembe vették.

Ugyanis a járás nyugati, délnyugati térségeit mezőgazdaságra alkalmas dombhátak foglalják el, a területen mező, erdőgazdaság és állattenyésztés lehetőségei is biztosítottak, ellenben ipari létesítmények a jelzett területeken, egy-egy elavult malom, valamint kisebb kapacitású téglagyár kivételével nem található, illetve nem települt meg.

A lakosság kizárólag csak mezőgazdasággal, állattenyésztéssel és erdőgazdálkodással foglalkozik és így keresi meg a kenyerét. Míg a járás déli területein a lakosság nagyobb része az iparban talált megélhetési lehetőséget. Na, nem mintha tuliparos területekről lenne szó, hanem a Lovászi és környékének kőolajfúrásai, koronggyár, építőipar, faipar, fűrészüzem stb. természetesen járási szinten az említett üzemágak is fontos ipart jelentenek, telepedtek itt meg.

A mezőgazdasági népesség arányát, az összes népesség %-ában 1949-1960. években a 16.sz. táblázat szemlélteti.

16.sz. táblázat.

Év	Járás	Megye	Ország
1949	72,8 %	67,5 %	49,0 %
1960	62,7 %	50,6 %	36,2 %

Érdekessége a járás népességének, hogy a mezőgazdasági kereső né-

pesség aránya a Zala megyei 55,3 %-al szemben 69,6 %. A járásban a mezőgazdasági munkaerő ellátottságára 1966-ban jellemző volt, hogy 1 mezőgazdasági keresőre 5 kh mezőgazdaságilag művelt terület jutott /megyei szint 6,7 /. A járásban a mezőgazdaságból élők magas arányszáma összefügg az aránylag elmaradott mezőgazdasággal, ami részben a rossz talajviszonyok következménye, részben pedig a nagyobb létszámú munkástömegeket foglalkoztató üzemek hiányával. Ezek a tények részben magyarázatot adnak arra is, hogy miért nagyobbarányú a járásban az ingázók és elvándorlók létszáma a megyei átlagnál.

Az 1966-ban kiadott mezőgazdasági zsebkönyv adatainak alaján az évi, megyei ledolgozható napok száma 250, a járási 220 nap - a több csapadékos nap miatt 30 nappal kevesebb a megyeinél.- A tenyészidőben / márciustól októberig/ a ledolgozható munkanapok száma 142. Így az egy kh mezőgazdasági művelt területre jutó ledolgozható munkanapok száma a következő:

17.sz. táblázat

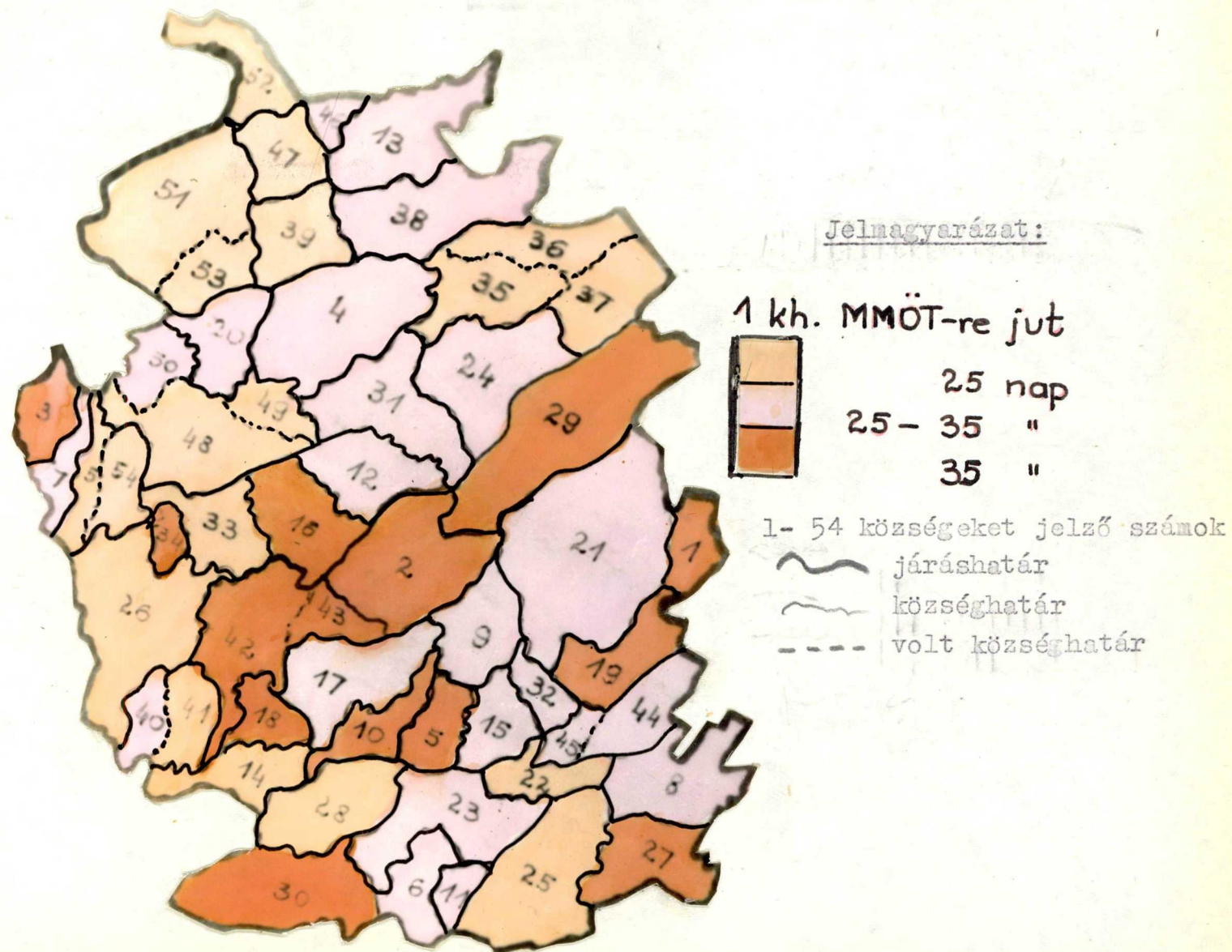
	10 órás munkanap egész évben	tenyészidőszakban
Járási átlag	44,1 nap	28,5 nap
Megyei "	45,6 "	29,4 "
Országos "	37,5 "	26,2 "

A vegetációs időszakban ledolgozható napok számát a 9.sz. ábra szemlélteti. A március-október hónapokban ledolgozható munkanapok járási átlagától területileg eltérések tapasztalhatók, bár a járásban lényegében azonos időben, azonos mennyiségű csapadék hullik a felszínre. Az 1 kh mezőgazdasági művelhető területre jutó munkanapok számában mutatkozó különbségeket tehát az eltérő domborzati viszonyok és talajkülönbségek idézik elő. Pl. a 9.s. ábrán a sötétbarna számmal jelölt területek talaja lazább szerkezetű, homokos talaj, ahol egy 20 mm-es csapadék esetén 24 óra elteltével már a talajt művelni lehet, míg a lila és rózsaszínnel jelzett területek talaja képlékenyebbé válik, művelésük csak 50 óra után lehetséges.

9.sz. ábra

III.-X. hónapokban ledolgozható munkanapok száma a Lenti járásban községenként

Sajnos a népszámlálás eredménye mezőgazdasági dolgozók kor szerinti megoszlására vonatkozóan járási részletezésben adatokat nem közöl, pedig ez fontos lenne, mivel ez fontos tényezője a mg. fejlesztésének. A járás népesség szerinti megoszlását 1949. és 1960-ban a következő /18.sz./ táblázat szemlélteti.

18.sz. táblázat.

kor	1949		1960	
	fő	%	fő	%
0-14 éves	8,134	24,1	7,765	24,5
15-39 "	12,724	37,7	11,135	35,2
40-59 "	8,510	25,2	7,834	24,7
60 "	4,408	13,0	4,948	15,6

A lakosság kor-összetétele elég kedvezőtlenül alakul, csökken a produktív dolgozók aránya és növekedett az öregkorúak száma. Valószínű, hogy a mg-gal foglalkozó lakosság kor-összetétele még kedvezőtlenebb képet mutat.

Járásunkban jelenleg még elég magas a mg. munkavállalók száma, attól függetlenül, hogy a munkavállalók 99 %-a az idősebb kororszáléhoz tartozik. Érdekes képet ad l-l tsz dolgozóinak átlag életkora pl. a lenti tsz dolgozóinak átlagos életkora 62 év. Ugyan ez a helyzet a pákai tsz dolgozóinál is. Rendelkezésre álló kézi munkaerő /1962./ adatai a Lenti-i járásban. Az alábbi 19.sz. táblázat szemlélteti:

Község neve	Mg-ban dolgozók			Id. jár	Érd. gazd.	1 havi munka nap	Munka Munkaerő		
	ffi	nő	össz.				csúcs hó	hi-MESZ óra	fe-ány leg
Barlahida	164	136	300	67	11	7600	VIII 2834	--	4666
Csömödér	55	131	186	180	--	4650	IX 3517	--	1133
Iklódbördőce	65	97	162	125	25	4050	VIII 4099	49	--
Kerkabarabás	85	132	217	99	28	5425	VIII 4897	--	1063
Kerkafalva	91	100	191	20	10	4775	IX 7312	--	528
Nemesnép	97	148	245	12	2	6125	IX 3945	--	2180
Páka	85	156	241	--	--	6025	IX 6654	629	--
Szentpéterfüldő	84	119	203	40	25	5075	VIII 1949	--	3133
Szilvág	117	135	252	26	18	6300	IX 2746	--	3554
Zalabaksa	195	258	453	50	20	11325	IX 6874	--	4457
Lenti	84	128	212	239	25	5300	IX 6932	1632	-

Resznek	195	225	384	46	6	9600	IX	7902	--	1698
Baglad	56	51	107	24	--	3675	VIII	2120	--	1555
Szentgyörgyvölgy	208	264	472	20	30	11800	IX	11757	--	43
Magyarföld	70	59	129	2	10	4300	VIII	2116	--	1009
Márokföld	86	86	172	3	10	3225	IX	2809	--	1491
Zalaszentbalázs	49	73	122	196	6	3050	VIII	2572	--	478

A jelenlegi munkaerőfelesleg miatt területünkön esetleg könnyűipari üzemek létesítése válna lehetővé mint pl. a növekvő gyümölcsösökre alapozható konzervgyár, fafeldolgozó üzem, lédagyár, esetleg len-gyár.

Számításaim szerint a járásban mintegy 10.000 azoknak a száma, akiket a tsz-ek a jövőben nem tudnak majd foglalkoztatni. Ennek magyarázata az aránylag nagyarányú elköltözés. A fiatalok idegenbe való költözése magyarázza a mg dolgozók magas átlagéletkorát.

Jelentős változás ment végbe az eltartók és az eltartottak viszonylatában is, mennyiben 1949-ben 100 keresőre 102 eltartott jutott, 1961-ben pedig már csak 77. A keresők és eltartottak arányának változása bizonyos mértékig az életszínvonal kedvezőbb alakulását eredményezi.

-o-o-o-o-o-o-o-

2./ A Lenti-i járás gazdasági életének történeti fejlődése.

Göcsej és Hetés /Lenti járás/ multja azonos a Dunántul történeti multjával. Az első államalkotók, akikről tudunk, a kelták voltak, akik hódítóként jelentek meg és foglalták el Pannóniát. A kelták helyét, Minucius és Druszur római vezérek haditettei révén, a rómaiak foglalták el s ettől kezdve a Dunántul - ezen belül járásunk is - 400 évig a nagy birodalom provinciájaként szerepelt. Ennek a hosszú ideig tartó megszállásnak ma is számos nyomára bukkanunk járásunkban is. Két községről biztosan tudjuk, hogy már a rómaiak alattis megvolt; a mai Alsólendva és Zalalövő. Az előbbi Halicanum, utóbbi a Leontium nevet viselte. Valószínűleg mindkét település katonai postaállomás volt. E területen Julius Cásár korab arany és ezüst pénzeket is találtak. A római uralom legvalószínűbb

bizonyítéka Alsólendva-Zalalövő felé vezető ma is igen jó karban lévő római út, ami nemcsak népmonda alakjában maradt fenn, hanem jelenleg is római út néven szerepel az utak számozásánál is.

A rómaiak után a hunok váltak uraivá a területnek, ekkor kapta mai nevét a Kerka folyó és a Káricsai hegy, valamint a Zágorkhida helyek, amelyek hun vitézek neveit őrzik. A hunok után germánok, majd 569. évben az avarok telepedtek le Dunántúlon. 883-tól szláv népek foglalták el e területet, városokat alapítottak és békésen gazdálkodtak. A fő gazdasági ág a földművelés volt. A szlávok - a honfoglalás után - beolvadtak a magyarságba. Nyomukat a járás egyes helység nevei még ma is őrzik; Tárnok, Nova, Ederics, Dobronak és Zebecke.

Hogy a honfoglalás időszakában jelzett területeken települtek-e le magyarok, arra vonatkozóan semmilyen bizonyíték nincsen. Történetíróink, nyelvészeink véleménye nagyon eltérő és szerteágazó erről a kérdésről. A gyér adatok szerint a XIV.sz. végéig e vidéknek az egyház és néhány világi ur volt a birtokosa. Az előbbiek közül a bencések, a világiak közül a Haholt-Buzád nemzetségből származó Bánfi család élt itt, amelyik az alsólendvai s a lenti területeket birta. Nagy birtokos volt még ezen a területen a Rezneki, Mogyorólaki, Debréti, Chepán, Salomvári, Ostfi, Pogány, Milei, Darabos és még több más család.

A XV. században e korszak törekvései és szokásai szerint a földbirtokosok egyebet sem tettek, mint frigy és örökösödési szerződéseket kötöttek, azaz a birtokszerzés lett az egyedüli irányadó eszméjük. /Acsády I./ Kisnemesség Hetésben alig volt, míg Göcsejben főleg kisnemesi birtokok voltak jellemzőek, amikből később virágzó gazdaságok fejlődtek. A szabadok és a jobbágyok is adóztak a földesuraknak. Adókulcsul a jobbágytelek szolgált. A vidék földesurai közül Bánfi Miklósnak 834, Szécsi Miklósnak 273, Petheő Jánosnak 20, a veszprémi püspöknek 21 portája volt.

A mohácsi vész után ez a terület is ki volt téve a sanyargatásoknak, különösen Szigetvár eleste után, amikor a török a Kanizsa várán innen és túlra is pusztított. Ez a terület sem volt mentes - természetesen - a törökök portyázásaitól. Az 1601. évi országgyűlés végül elrendelte a vidéki várak megerősítését. E vidék várai közül elsőrendű vára Nempthinek /Lenti/ volt, melyet az 1618-as országgyűlés Stiria kapujának nyilvánított. Kanizsa e

este után Göcsej és Hetés kényszerűségből behódolt a töröknek, félve a falvak teljes felperzselésétől, vagy a törökök rablásától. A megye a behódolás dacára is a XVII. században sokat szenvedett a török sanyargatásaitól. Az 1667. évi kimutatás arról tesz tanuságot, hogy Zala megye helyiségei nemcsak romba dőltek, hanem az összes lakosságot levágták, vagy elhajtották a törökök. Ezeknek a sanyargatásoknak következtében Zala megyében is nagy területek maradtak lakatlanul, a jobbágyság nagy része elpusztult. Még a törökkori települések nagyrésze is elpusztult, emléküket már csak a dülő-nevek őrzik /Tordafalva, Töröznek, Tubolszeg. A jobbágyság sorsát nem könnyítette a reformáció sem, az új földesurak /Szapáriak, Széchenyiek, Ebergényiek, Erdődyek/ a jobbágyság helyzetén semmit sem változtattak.

A Kerka, Válicka és Cserta első folyása vidékén a lakosság legnagyobb része jobbágy volt. A jobbágyság rendszerint az erdők mentén lakott, a köznemesség nagyobb részt Göcsej északi felébe húzódtott. E terület birtokviszonyai éppen ezért több esetben megváltoztak, amint az az adatok bizonyítják; az 1720-as években az egyes földesurak portáinak száma a következő volt: Bánfi Istváné 499, Bánfi Lászlóé 558, Eördöghökeé 112, Both Györgyé 74, Erdődy Péteré 55, Both Gergelyé 30, Botáka Miklóssé 29, Közel 100 év múlva, 1848-ban pedig már egészen más képet kapunk e vonatkozásban.

III. Károly 1714. évi szeptember 20-án kelt leiratában az adóterhek arányosabb elosztása érdekében összeírást rendelt el. Zalában a bihari biztosok végezték az összeírást, többször említették a sokféle pusztítást, melynek e terület ki volt téve. Hogy milyen kevés lakója volt ez időben Hetés és Göcsej községeknak mutatja az, hogy 62 községben mindössze 359 jobbágy és 277 zsellér családot találtak. A XVIII. században ismét a vallási békétlenség, torzalkodás gátolta e terület fejlődését.

A XVI-XVII.sz. gazdasági életét országosan is a kezdetleges mezőgazdasági élet jellemezte. A törökfutás után fokozódott a terület elnéptelenedése. A ritka népesség, a rossz talajviszonyok s részben a nemtörődömség, fokozta a gazdasági élet hanyatlását. A volt szántóterületek műveletlenül maradtak, a dombhátak legnagyobb részén erdő települt meg, kisebb területek legelőkké alakultak át. A jelenlegi járási művelési szerkezet sokban hasonló az ekkor kialakultához.

A mezőgazdaságot a külterjesség és a szűk keresztmetszet jellemezte. Ez mindaddig, míg a Habsburgok seregeinek eltartása, élelmezése jövedelmező üzletnek nem bizonyult fenn állt. A termelés növelésére törekvő földesurak a jobbágy földek terhére terjeszkedtek, főleg a közös legelők rovására. A majorsági területek növelésével a parasztság további elnyomódása fokozódott. Az 1750-es években a fejlődő osztrák ipar, valamint a hadsereg állam piacot képezett minden mezőgazdasági termék számára. Ezt az igényt a robot terhek növelésével, a majorsági gazdálkodás uralkodóvá válásával, az árutermelés nagyobb arányú kibontakoztatásával láttak el. Ennek következtében 1765-ben nagyobb arányú jobbágy megmozdulásokra került sor Zalában és Vasban, ahol az osztrák piacok közelsége, és a rendelkezésre álló munkaerő viszonylag közepes száma miatt legnagyobb ütemben épültek majorságok. A fent említett jobbágy-megmozdulások járultak hozzá 1767-ben az "Urbárium" kiadásához.

Egy egész jobbágytelek 16-40 magyarhold szántóból, 6-22 hold rét, ezen kívül a közös legelőből állott. A telkek aprózódása, valamint a majorságok növekedése miatt a XVIII. század végén a parasztságnak $\frac{1}{3}$ része már zsellér volt, $\frac{1}{3}$ része pedig cseléd.

A XIX. század második felében, 1856-tól, a zuhanó gabona árak némi visszaesést jelentettek a nagybirtokosok gazdálkodásában, hiszen erre az időre már a felszabadítás is megtörtént s így az ingyenes jobbágy-munkától is elestek. A gazdasági pangás ugyanakkor hozzájárult a kis és a középbirtokosok gazdasági csődjéhez is. Az 1848-as befejezetlen polgári forradalom miatt ajárás mezőgazdaságában jórészt a porosztas, kapitalista fejlődés volt jellemző, mert a volt nagybirtokok teljes egészében megmaradtak és átalakultak árutermelő nagybirtokokká, de volt az amerikai utas fejlődésre is példa, u.i. a volt jobbágytelekek elaprózódtak, a kevés földdel rendelkező parasztok tönkrementek, akiktől - a mai értelemben vett - kulákréteg szerezte meg a földet.

Az 1867-es kiegyezés után a közös vánterület a nagybirtokaik kedvezett. Ausztria közvetlene szomszédságában a földbirtokosok nagyon jó piacot találtak a mezőgazdasági termékeik számára. Az alsólendvai, lentii, lentikápolnai, szécsiszigeti, novai uradalnak kapitalizálódtak. A beáramló tőke a tőkeszükségletet teljesen nem tudta fedezni, mégis kapitalizálódási fejlődést jelentett a járás mezőgazdaságában.

A századfordulón megépített Alsólendva-Ukk közötti vasutvonal elhelyezése fényes példáját igazolja a földesuri gazdaság igényeinek. A jelzett vasutvonal u.i. az akkori uradalmakat kötötte össze, és a fűrészüzemet.

A 90-es évek ismét hanyatlást hoztak a mezőgazdaságra, a tengerentúli gabona beáramlásával csökkent a buza ára, ami még jobban növelte a mezőgazdaság elmaradottságát. Nagyon érdekes összehasonlítást tenni a XIX. század utolsó évtizedeinek birtokviszonyaival: a megművelt területnek ekkor 7 %-a volt a gazdaságok 52 %-át jelentő szegény parasztok kezén /1-5 holdig. Ugyanakkor a földbirtokosok / a gazdaságok 0,8 %-a/ a megművelt területnek 45 %-át bírták.

Ajárdásban a rossz talajadottságok, valamint a szétaprózott kisparaszti gazdaságok nagyon hátráltatták a kapitalizmus fejlődését.

A birtokviszonyok a felszabadulás után alapvetően megváltoztak. Megszűnt a nagybirtok, míg a kisbirtokok száma nőtt.

A Lenti-i járás birtokviszonyainak megoszlását 1935-1955 években a 20.sz. táblázat szemlélteti.

20.sz. táblázat.

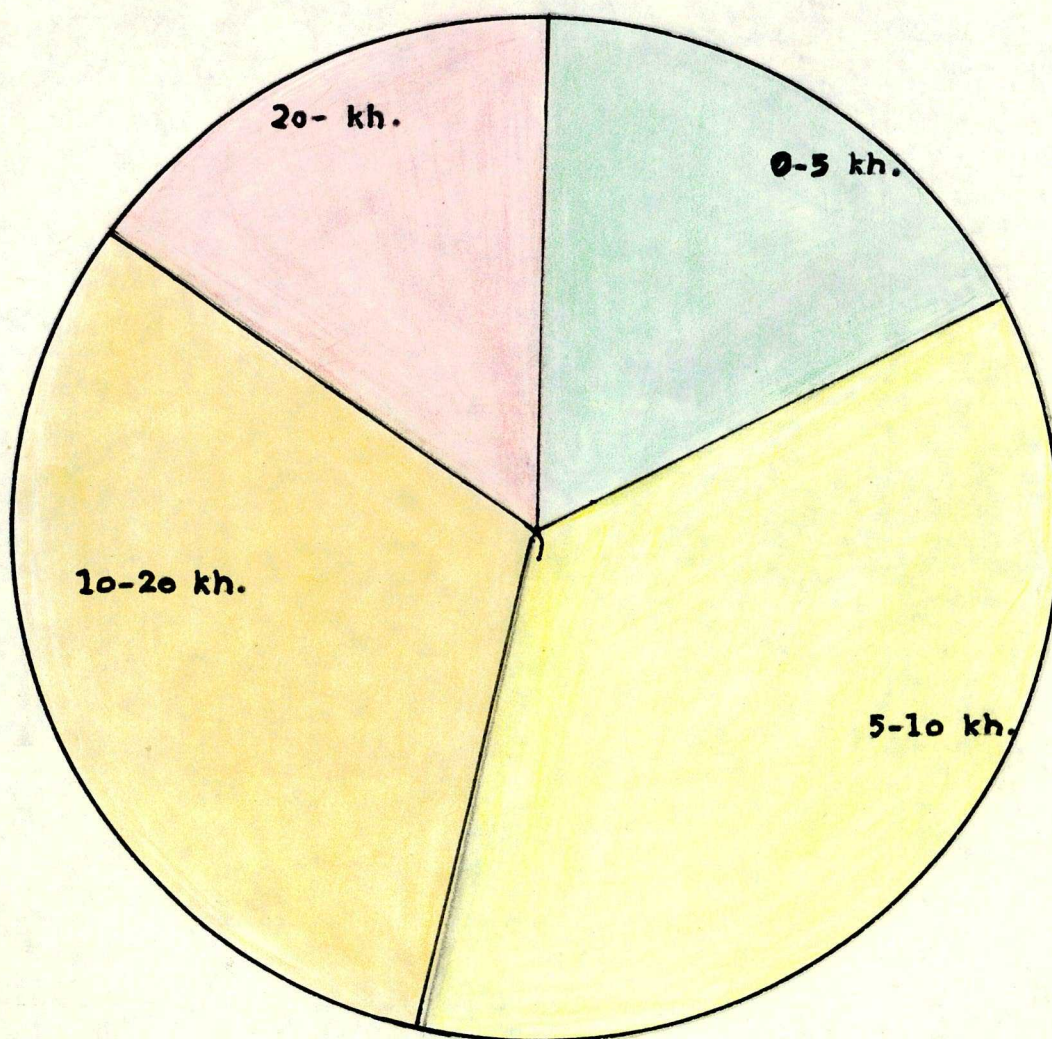
Terület nagyság		1935		1955	
		szántó	Összesen	szántó	Összesen
0-5	kh	16,7 %	17,1	33,7 %	23,1
5-10	"	35,8 "	34,4	20,2 "	12,3
10-20	"	31,2 "	31,3	18,5 "	11,6
20 -	"	16,3 "	17,2	27,6 "	53,-

Az 1935. és 1955. év adataiból látható, hogy a két időpont között megnövekedett az 5 kh alatti és a 20 kh-on felüli csoporthoz tartozó területek aránya. Ennek - a felszabadulás előtti - fő oka volt egyrészt a természetes szaporodás, másrészt a területi elaprózódás. Örökösödés, másrészt erős területi koncentráció ment végbe, megnőtt a kulákok száma. A járás birtokviszonyait és annak területi megoszlását a 10., 11. ábra szemlélteti.

A felszabadulás után a földnélküliek száma tovább nőtt, ami összefügg a zsellérek földhözjuttatásával. A 20 kh-n felüli birtokok területi növekedése pedig az állami gazdaságok létrehozásával erdőgazdaságok állami kézbe vételével, ill. a tsz mozgalom megszilárdulásával.

10.sz. ábra

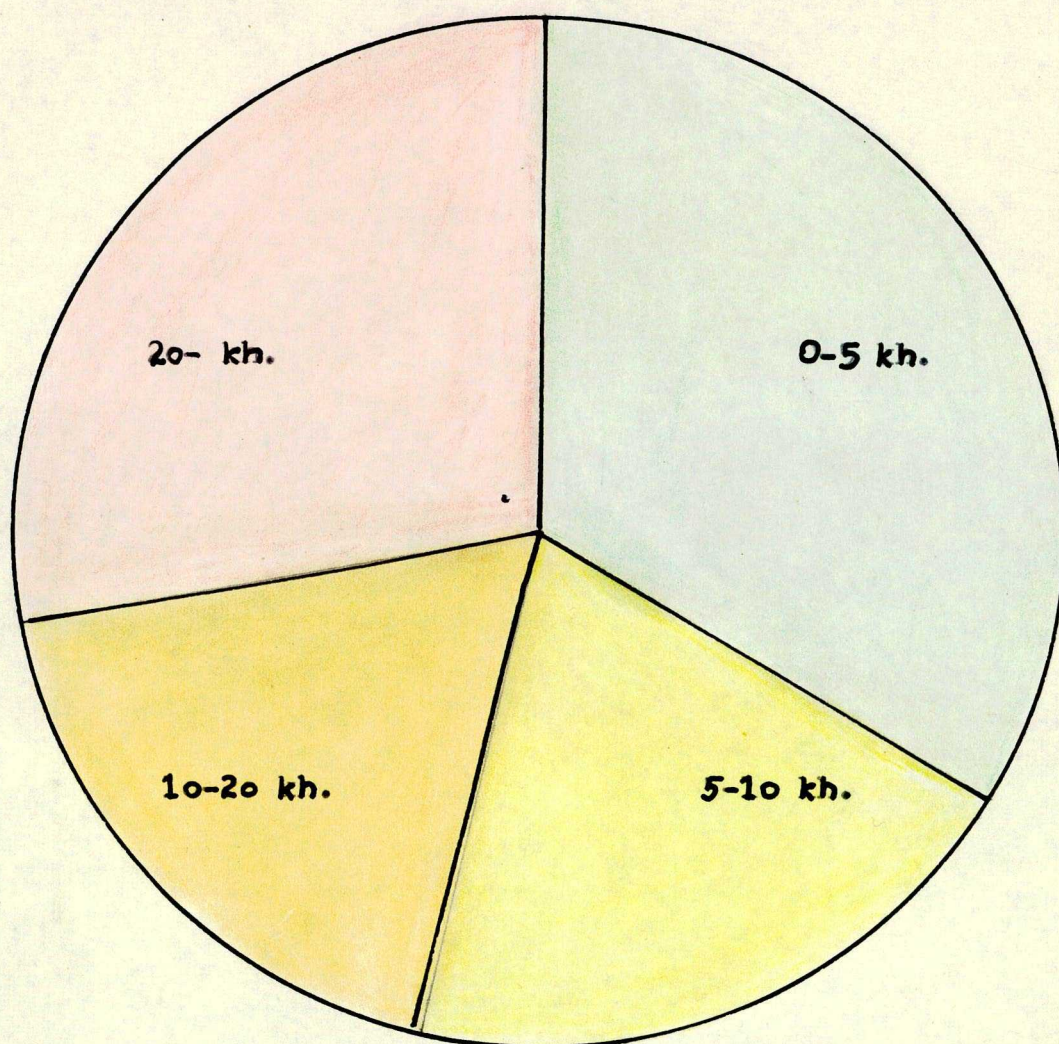

A járás birtokviszonyainak megoszlása 1935-ben

0-5 kh.	16,7 %	szántó
5-10 "	35,8 "	"
10-20 "	31,2 "	"
20- "	16,3 "	"

11.sz. ábra

A járás birtokviszonyainak megoszlása 1955-ben

0-5 kh.	33,7	%	szántó
5-10 "	20,2	"	"
10-20 "	18,5	"	"
20- "	27,6	"	"

A földosztás a termelésben alapvető növekedést nem eredményezett. Az össz termelés időlegesen még hanyatlott is. Gyorsabb ütemű fejlődés e téren csak 1959. után következett be.

1960-ékre befejeződött a járás mezőgazdaságának szocializálása - a járás néhány községének kivételével, - ahol a földrajzi adottságok kedvezőtlenek a nagyüzemi gazdálkodásra ott nem hoztak létre kollektív gazdaságokat. A járás 55községének 86.000 parasztja viszont 48 termelőszövetkezetbe tömörült. A tisz-ek száma az összevonások miatt azóta állandóan csökken.

A tisz-ek számát, területét, átlagos üzemméretét 1952-62 években a 21.sz. táblázat tünteti fel.

21.sz. táblázat

év	szám	index	közös művelésben		összesen		szántó
			össz.	köz %-ban	össz.	szántó	
			ter.	ter.		index	
1952	26	100	47,3 %	9347	5774	100	100
1953	22	85	40,- "	7232	4102	77	71
1954	18	69	32,7 "	8306	2998	57	52
1955	24	92	43,6 "	8678	4621	93	80
1956	2	8	3,6 "	579	441	6	8
1957	5	19	8,1 "	1334	726	14	13
1958	6	23	10,9 "	1664	926	18	16
1959	14	54	25,6 "	10115	6013	108	104
1960	46	127	83,6 "	43773	24554	468	425
1961	48	184	87,2 "	44614	24840	477	430
1962	44	169	80,- "	44012	25024	571	437

A tisz-ek jelenlegi kialakult üzemmérete összefüggésben van a terület domborzatával, települési helyzettel és részint a járás történelmi fejlődésével. A tisz-ek közös területei az összterület 40,6 %-át teszik ki, míg a háztáji és egyéb területek az összes területnek 23,2 %-át.

A járás összterületének szektorok szerinti megoszlását 1961-ben a következő, 22.sz. táblázat tünteti fel:

Állami gazdaság	Állami erdőgazd.	TSz közös	Háztáji egyéni, egyéb	Összesen
szántó 2008 kh	--	24840 kh	11823 kh	38671 kh
kert, gy. 697 "	--	65 "	1302 "	2064 "
szőlő 1 "	--	236 "	1770 "	2007 "
rét 520 "	--	10507 "	5678 "	10765 "
legelő 188 "	--	3788 "	202 "	4175 "
Mezőgazd. ter. 3414 "	--	39493 "	20775 "	63682 "
erdő 251 "	36096 kh	4253 "	--	40600 "
fanet 52 "	--	868 "	4792 "	5712 "
összesen: 3717 "	36096 "	44694 "	25567 "	109994 "

A művelési ágak szektorok szerinti megoszlását 1961-ben a Lenti-i járásban az alábbi 23.sz. táblázat mutatja:

szántó 5,2 %	--	64,2 %	30,6 %	100 %
kert, gy. 33,8 "	--	3,1 "	63,1 "	100 %
szőlő 0,1 "	--	11,8 "	88,1 "	100 %
rét 3,1 "	--	63,- "	33,1 "	100 %
legelő 4,5 "	--	90,7 "	4,8 "	100 %
Mg-i ter. ~~5,4 %~~ 88,9 %	--	~~10,5 %~~ 62,- "	32,6 "	100 "
erdő 0,6 "	88,9	10,5 "	--	100 %
fanet 0,9 "	--	15,2 "	83,9 "	100 %
összesen: 3,4 "	32,8	40,6 "	23,2 "	100 "

A táblázat utal arra a kedvező helyzetre, amely szerint a járás területének szektoronkénti alakulása a tsz-ek javára előnyös, u.i. a szántó és a rét területekből a tsz-ek nagyobb arányban részesednek

-o-o-o-

3./ A járás művelési szerkezetének kialakulása és a kialakulás okainak rövid értékelése.

A terület művelési szerkezetére vonatkozó utolsó, legkorábbi adatunk a 14.sz.-ből származik. A föld már akkor zömmel az egyház és a földesurak kezében volt.

A legnagyobb földbirtokkal rendelkező földesurak voltak:

Bánfi Miklós 834 portával / 1 porta = kb 40 hold/

Szécsi Miklós 273 portával

Rezneki 210 "

Debréthy 176 "

Ostfy 143 "

Mogyorólaky 72 "

Pető János 25 "

a veszprémi püspök 20 " renddelkezett.

Az 1720-as években - tehát mintegy négy évszázaddal később - a felsorolt földesurak portáinak száma már a következőképpen alakult:

Bánfy Istvánnak 558 portája volt

Bánfy Lászlónak 499 " "

Eördöghöké 112 " "

Both Györgynek 74 " "

Erdődy Péternek 55 " "

Both Gergelynek 30 " "

Botka Miklósnak 29 " "

Az 1720-as összeírás arról tanuskodik, hogy Hetés és Göcsej /kb. a Lenti járás/ akkori 62 községében mindössze 359 jobbágy és 277 zsellér család élt. Ha ezt a két adatot vesszük alapul a birtokmegosztást illetően, akkor a következőket látjuk: 1720-ban a 359 jobbágy 1-1 portával szaz összesen 359 portával rendelkezett, Bánfy István 558 portával, tehát akkor már a nagybirtok mindenhatósága volt jellemző. Az 1720-as évekig a járás területe, művelési ágak szerint a következőképpen oszlott meg:

az összterületnek 1/5-e szántó

2/5-e rét

2/5-e erdő volt.

A szántóföldi művelés kezdetleges volt még. Az állattenyésztés ki zárólag a külterjesség jellemezte. Mind az állattenyésztésben, mind pedig a földművelésben a természeti gazdálkodás volt a jellemző. Erdőgazdálkodásról nem beszélhetünk, fát korlátlanul vághatott mindenki, mert a fának még áruértéke nem volt.

Az 1770-es évek után a fejlődő osztrák ipar állandó piacként jelentkezett, ezért emelkedtek a robotterhek, kialakultak az új majorságok, bővült a földművelés.

Természetesen ez a változás is a göcseji jobbágyok elszegényedéséhez vezetett. A jobbágytelekek tovább aprózódtak úgy, hogy a XVIII. század végére a járás lakosságának $\frac{1}{3}$ része már zsellér volt, $\frac{1}{3}$ része pedig cseléd, mindössze $\frac{1}{3}$ részének maradt némi földcsekéje.

Az 1848-as forradalmat követően, de főleg a kiegyezés után - a századfordulóig - a mezőgazdaságban ismét fejlődés volt tapasztalható. A termésátlagok 3 q-ról 6-8 q-ra emelkedtek kh-ként. A tulajdonviszonyokban is további változások mentek végbe, mert a századfordulóig a járás területének nagyrésze az Eszterházyak tulajdonába ment át. 1935-55-ig, az adatok szerint, a járási birtokviszonyokban az általános aprózódás volt a jellemző, míg a másik oldalon viszont a földbirtokok növekedése volt észlelhető. Ennek a folyamatnak az alapját az örökösödés, az uzorakölcsön és a válságok teremtették meg. A mezőgazdaság fejlesztése az elaprózott kis parcellákon lehetetlenné vált, hisz a tehénfogatos ekékkel és egyéb vontatású művelési eszközökkel nem lehetett a járás mostoha talajait úgy megművelni, ahogy azt a növények megkövetelték.

A járás mezőgazdaságának fejlődése csak az 1960-as években indult meg, amikor a régi kisparaszti gazdaságokat felváltotta a nagyüzemi gazdálkodás. A járás tsz-einek üzem nagysága a területek domborzatától, a települések nagyságától történelmi fejlődésétől függően alakult. A tsz-ek számszerű alakulását nem lehet egyedüli irányadónak tekinteni, u.i. irányadó a gazdaságok fejlesztése, a termelési körzetek kialakítása területi összevonásokat igényel. A területi összevonások lehetővé teszik az oktalán, erősen vegyes vetésterületek alkalmazásának megszüntetését, amely feltétlenül indokolt a gazdaságosabb termelés érdekében.

A járás szektoronkénti megoszlása arra az erős aránytalanságra utal, ami az áll. gazdaságok, erdőgazdaságok és tsz közös gazdaságok között áll fenn. Jelenleg az állami gazdaságok összterülete tizszer kisebb, mint a tsz közös gazdaságoké. Az erdőterületek nagysága majdnem meghaladja a mezőgazdaságilag művelt területek nagyságát.

Az erdőségek nagyarányú elterjedésének a kedvező természeti adottságok mellett a korabeli ritka népesség, a műveletlenül maradt nagy területek teremtették meg az alapját. A járás területének domborzata, a talajerózió, az ezek elleni védekezés is az erdőtelepítést szorgalmazta. A fa ipari értéke ismét az erdők tele-

pitését tette szükségessé. Nem utolsó sorban a terület éghajlati adottságai és talajviszonyai is hozzájárultak a nagy erdőterületek kialakulásához.

A járás területén nagyarányu a rét és legelőgazdálkodás amely minimális ráfordítással lényegesen javítható lenne, ami alapja lehetne az állattenyésztés nagyobb arányu és gyorsabb ütemű fejlesztésének. 1963-ban 50 kh legelő területet javítottak meg Lenti határában a Csikó-legelőt, amelyen nagymennyiségű és jó minőségű szálastakarmányt takarítottak be, ami arra enged következtetni, hogy e feladattal érdemes foglalkozni. Ezen kívül a takarmánygabonák termelése /kukorica/ holdankénti átlagtermése is kedvezően alakul a járásban. A lucerna kivételével a pillangósok termelése is jó eredménnyel lehetséges. A buza, bár nem termesztendő olyan kifizetődően, mint a takarmányok, vagy ipari növények, termelése mégis szükséges, mert 8-9 q-s átlagtermésével a járás szükségletének kielégítését oldja meg, ezért a takarmány-területek bővítése csak ésszerű keretek között lehetséges.

-----o-----

4./ A járás szállítási viszonyai ut- és vasuthálózata.

Az utak és a vasutak a személyszállításban is jelentős helyet foglalnak el, de legalább ilyen jelentősek a mezőgazdaságban is. A mezőgazdasági áruk szállítása a tsz-ek vonóerő kapacitásának jelenleg 50-60 %-át kötik le, tehát az utviszonyok kiemelkedő jelentőségűek. A járás ut- és vasuthálózatát a 13.sz. ábra szemlélteti.

A járás területének szállítási igényeit a 313 km hosszú, a járást behálózó, ma már jónak mondható, portalanított ut és a 22 km hosszú Zalaegerszeg-Rédics-i vasutvonal bonyolítja le. A járás felszabadulás előtti közlekedési viszonyai nagyon kedvezőtlenek voltak, a rövid vasutvonalon kívül egyetlen menetrend szerinti közlekedő eszköz nem állt rendelkezésre. Így nem véletlen, hogy a rossz utazási körülmények miatt nagyon sokan éltek le az életüket, anélkül, hogy a járás területén kívül jutottak volna. Az utóbbi években jelentősen bővült az uthálózat, megnőtt az autóbusz-járatok száma is.

A járás területén átmenő vasutvonalnak 7 községben van megállóhelye.

Vasuti rakodóállomása a járás 55 községéből csak Rédcinek, Lentinek, Csömödérnek és Gutorföldre-ének van. Az utvonalak javítását, építését főleg a Lovászi, Nagylengyeli kőolajtelepek feltárása tette lehetővé. A megnövekedett forgalomnak a teherszállítás gyors lebonyolítása érdekében az utakat szélesítették és olajos burkolattal látták el.

A Lenti-i járásban az utviszonyok még közel sem megfelelőek, a vasut is nagyobb távolságra van a községek többségétől, ami erősen növeli a termelési költségeket. Az 1930-as években hazánkban fejlettebb uthálózat csak a Kisalföldön volt, Dunántul délnyugati részén nagy nehézségekbe ütközött, így a Lenti-i járás sem tudott úgy bekapcsolódni a földrajzi munkamegosztásba, hogy az gyorsabb fejlődést eredményezett volna számára.

A járás községeinek rakodó vasutállomástól való távolságát a következő /24.sz./ táblázat mutatja be:

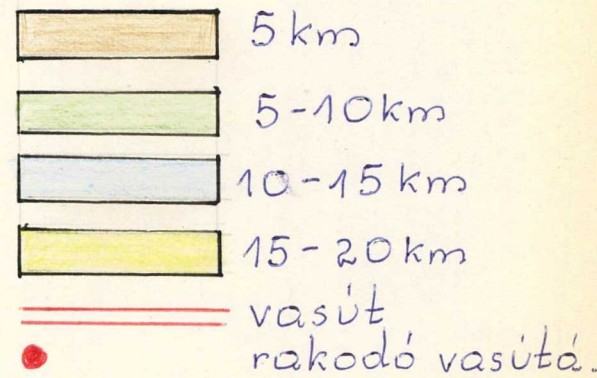
5 km	19 község	22,008 kh	MMÖT	33,8 %
5-10 km	23 "	21,858 "		35,1 %
10-15 "	7 "	8,881 "		14,2 %
15-20 "	5 "	9,748 "		15,7 %
20 "	1 "	729 "		1,2 %
összesen:	55 "	62,224 "		100,0 %

Ebből az összehasonlító táblázatból látható, hogy a járás mezőgazdaságilag művelt területének csak 1/3 az, amely 5 km-nél közelebbre fekszik a vasuti rakodóhoz, míg 2/3 része ennél távolabb helyezkedik el, ami nagyon megnöveli a szállítási költségeket. A vasuti szénélyszállítást illetően a lakosság 28 %-a az, amelyik kedvező helyzetben van, míg 72 %-a olyan távol lakik a vasutállomástól, hogy a vonatot csak nagyon nehezen tudják igénybe venni. /12 m. ábra/

A járás uthálózatánál határozott javulás tapasztalható, mert ha átlagosan 1 km kövesutra 122 kh szántó, 199 kh mezőgazdaságilag művelt, illetve 342 kh összterület jut. Ez az arány jónak mondható, mert az országos utellátottság ennél rosszabb. Országosan 1 km kövesutra 450-500 kh összterület, illetve 350-400 kh mezőgazdaságilag művelt terület jut. A kövesut hálózat építése, bővítése főleg a vasutvonalától távolieső községekben, településeknél jutott és jut kifejezésre. / 13., 14.sz. ábra. /

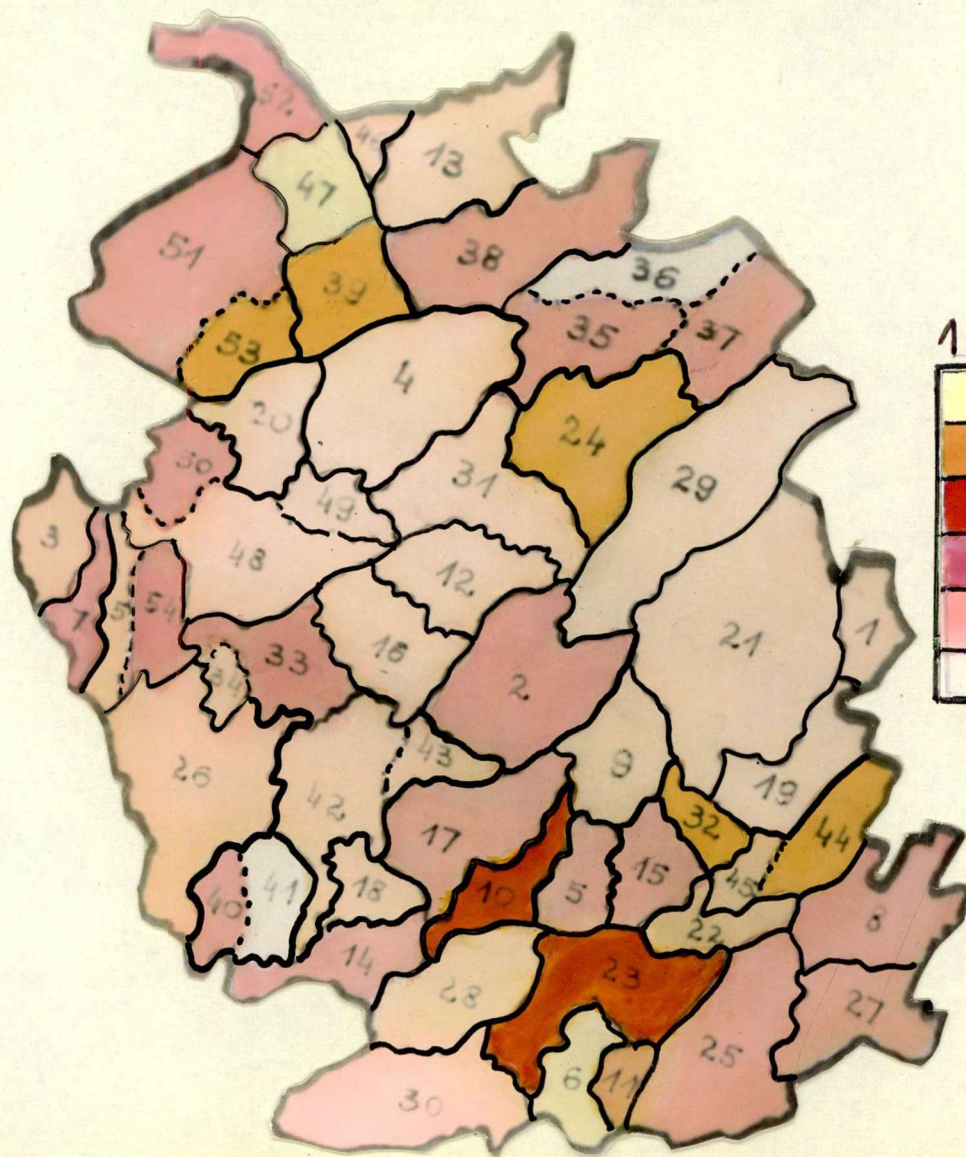

Községek rakodó vasútállomástól való távolsága a Lenti-járásban.

Lenti járás kövesúttal való ellátottsága

Községenként:

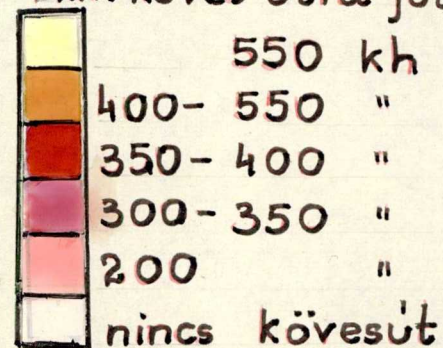
1-54 községek számozása

~ járáshatár

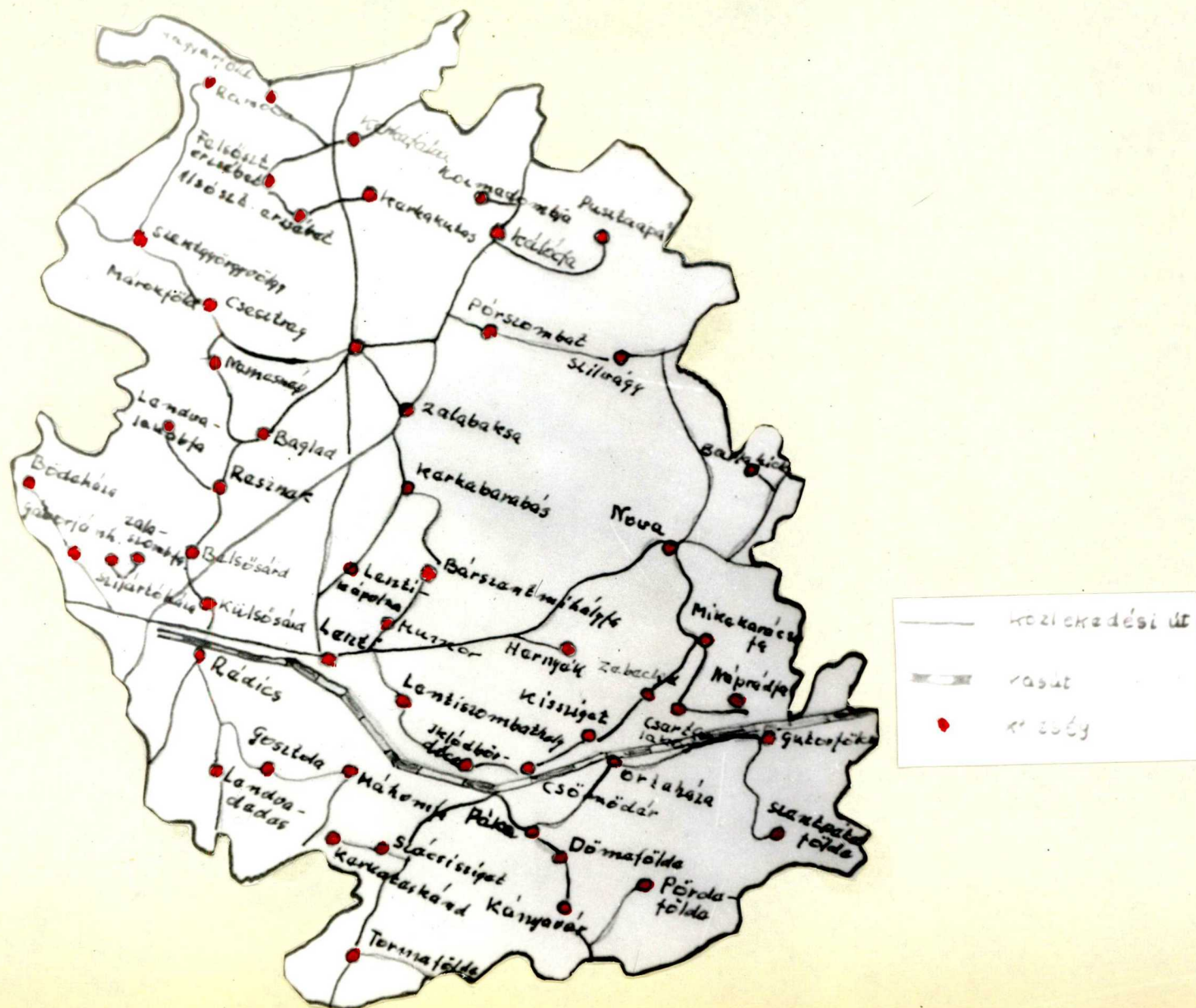
~ községhatár

--- volt községhatár

1 km köves útra jutó MMÖT

A nagyobb szállítási többletköltség az összes községek közel 50 %-át erősen érinti, u.i. a központi raktárak a központi lenkázlak, a vasutállomás környékén, azaz Lentiben vannak. Lentiből vagy az 5 km-es körzetből naponta 1 traktor, 1 erőgép egységnyi üzemanyaggal és rakodómunkásokkal kb 300 q-t szállít el, míg egy a 20 km-es körzetbe tartozó községből, ugyanilyen feltételek mellett csak 90 q-t lehet elszállítani. Tehát a szállítási és egyéb költségek ez utóbbi esetben megháromszorozódnak, ha az 5 km-es körzetből 8 óra alatt nyolcat fordul az erőgép, akkor 1 óra költsége 40.- Ft. Nyolcszor 40.- Ft annyi mint 320.- Ft + rakodók órabére. A 20 km-es körzetből ugyanakkor 8 óra alatt csak háromszor tudnak fordulni, aminek költsége ugyancsak 320.- Ft. A szállítási költség előbbi esetben 300 q-ra jut, míg az utóbbi esetben 90 q-ra.

-o-o-o-o-

5./ Ipari létesítmények telepítésének lehetősége a Lenti-i járásban és azok hatása a mezőgazdasági termelésben.

Lenti járás gazdasági életének fejlesztésénél fontos szerepet játszana a mezőgazdasági termékeket feldolgozó ipari létesítmények kialakítása. A járás területén a lakosság eloszlása sem egyenletes, ami abból adódik, hogy a mezőgazdálkodásra kevésbé alkalmas területeket nem népesítik be úgy, mint a gazdaságilag értékesebb területeket. A munkaerőmérleg összeállításánál az egész járás területén községenként vizsgáltam a termelésnél felszabaduló munkaerőfelesleget. Ez a munkaerőfelesleg nem találja meg a járás területén a munka² és kereseti lehetőségeket, így kénytelen távoli munkahelyen munkát vállalni. Véleményem szerint a felszabadult munkaerőfelesleg egy részét itt a járás területén is lehetne foglalkoztatni néhány ésszerű elgondolás megvalósításával.

A járás gyümölcstermelő területei egyre nagyobb méreteket öltenek, hazánk alma-exportjának egy része a Lenti-i járás területéről kerül ki. Az összefüggő állami gyümölcsösök mellett egyre nagyobb teret hódítanak a háztáji gazdaságok is e tekintetben. A hulló gyümölcs szeszipari feldolgozásának és a működő fűrész üzemek hulladék anyagának feldolgozására a feltételek kedvezőek.

A munkaerő és alapanyag adottságok egy ládagyár létrehozására a legkedvezőbbek, mert ezzel jelentős pénzüsszegek megtakarítása válna lehetővé, u.i. a ládák készítéséhez a nyersanyagot nem kellene az alföldi ládagyárakba szállítani, a készárut pedig vissza a Lenti-i járásba. A hulló gyümölcs szállítása nem is lehetséges, ezért annak helyi szeszipári értékesítése feltétlenül indokolt, annál is inkább, mert ma még ez a gyümölcs kárbavész.

A mezőgazdasági statisztikák azt igazolják, hogy az ország lentermelésének jelentős részét éppen a Lenti-i járásban termesztik. A járás csapadék és talajviszonyai a lentermesztésre különösen kedvezőek, ezért megfontolandó lenne a len elsődleges /áztatás, tilolás, fésülés stb./ helyi feldolgozása is, mert a távoli lengyárakhoz való tömeges lenszállítás igen magas többlet költséget eredményez.

Jelenleg a járás népességének mintegy 70 %-a él mezőgazdaságból, az iparosodás foka kicsi, ezért a munkaerő tartalékok felvétele is szükségessé tenné egyes iparágazatok fejlesztését. A munkaerőfelesleggel járó gondokat néhány jó, helyi adottságokra épülő üzem létesítésével részben meg lehetne oldani, ugyanakkor ezek az üzemek meggyorsítanák a járás mezőgazdasági fejlődését is.

A járás székhelye Lenti község, a megye székhelyével jó összeköttetése van, személye és teherforgalma javul. A járás községei a megye székhelyétől 3-23 km távolságra vannak.

A járás székhelyétől a községek távolsága és a távolság szerinti

%-os megoszlása a következő:

25.sz. táblázat

km	községek száma	%
5	7	12,7
5-10	16	29,2
10-15	11	20,-
15-20	18	32,7
20-	3	5,4
összesen:	55	100,-

A megye székhelye a járás központjától 45 km-re, a járás egyes községei Zalaegerszegtől 25-49 km-re fekszenek.

A járás közelében legnagyobb politikai, ipari és gazdasági centrum Zalaegerszeg és Nagykanizsa. Ha a felvetett iparosítási adottságokat kihasználva a járás iparát bővitenénk akkor a járás településeinél gyorsabb iramu fejlődést, gazdasági fellendülést érhetnénk el, sőt ezeknek az országban talán leginkább elmaradott településeknek kulturális-politikai fejlődését is meggyorsítanánk.

Az iparosítás helyi lehetőségeinek esetleges kihasználása és beillesztése az országos tervbe kettős célt szolgálna járásunkban, úgy mint

- a/ a mezőgazdaságból felszabadult és nagyobb arányú gépesítés során még felszabaduló munkaerő egy részének elhelyezését, az ingázás részbeni megszüntetését,
- b/ a mezőgazdasági és erdőgazdasági termékek egy részének helybeni feldolgozását, illetve a szállítási költségek nagyrésznének megtakarítását.

A természeti és gazdasági adottságok a munkaerőfelesleg kínálja az alkalmat egyes üzem típusok létesítéséhez. Ez természetesen csak egyik oldala az ipari létesítmények /adottságok/ kiaknázásának, más oldala esetleg kizárja a lehetőségek realizálását.

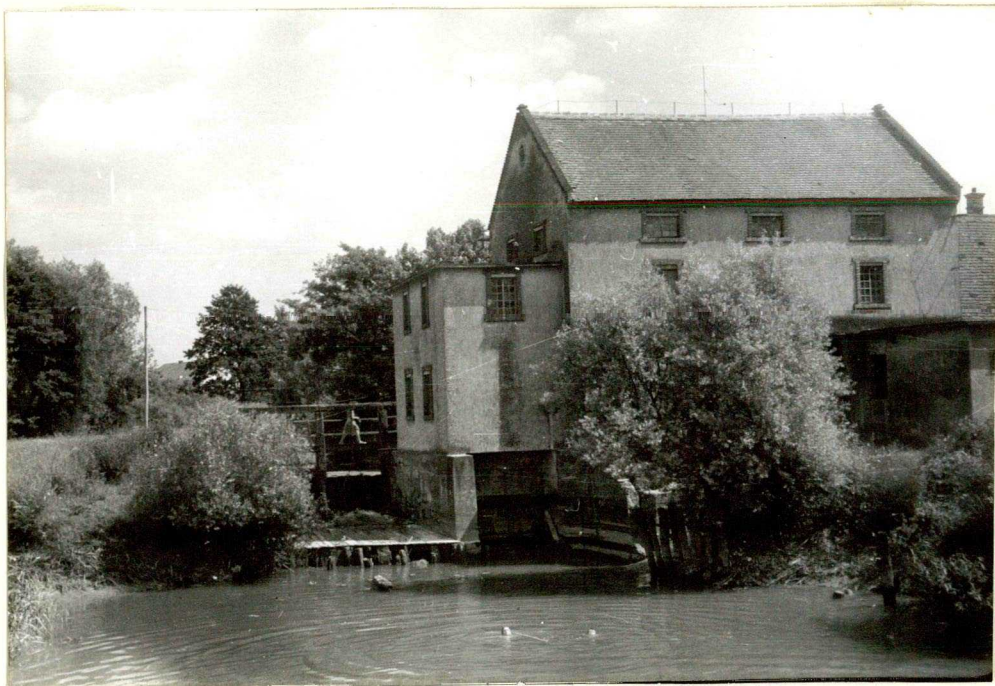
A meglévő lehetőségek alapján konzerv és szesz feldolgozó üzem, ládagyár és lengyár építésének lehetőségei adottak. Ezeknek a létesítése nemcsak az ipar és a mezőgazdaság fellendítését jelentené, hanem hatással lenne az ittélő emberek szocialista gondolkodásának kialakítására is. A mezőgazdasági termékeket feldolgozó iparágak telepítése fokozná a mezőgazdasági termelést is, hisz a megépítendő gyárak alapanyagát a járás mező- és erdőgazdálkodása szolgáltatná, így a mezőgazdaság és az ipar egymásnak kiegészítője lenne.

Jelenleg kisebb kapacitású ipari üzemek és mezőgazdasági ipari létesítmények a járás területén máris működnek. Ezek azonban a felesleges munkaerőnek csak kisebbik részét tudják foglalkoztatni. A járás üzemei közül a jelentősebbek a következők: téglagyár és mészégető Gutorföldén, fűrésztelep Lentiben és Csömödérben, vegyes kisipari szövetkezet Lentiben, fűrészüzem Zala baksán és téglagyár Pórszombaton. /15.sz. ábra./

A járás területén jelenleg működő malmok inkább takarmánygabona darálását végzik, míg a lakosság liszt ellátását

A Lenti járás kisebb kapacitású ipari üzemei
/ Malom.KTSZ Üzemház, Gépműhely /

a jól felszerelt élelmiszer boltok biztosítják. A környék legfontosabb iparága az olajbányászat, nagyjából a Letenye-i és Zalaegerszegi járásában összpontosul.

A járás nagy tömegű lenszállítását elemezve a következő képet kapjuk:

a járásban 52 község 43 szövetkezete évi átlagban közepes lentermés-átlagokat véve figyelembe egyenként 2000 q-t termel, azaz $48 \times 2000 = 96,000$ q-t. A járásban összesen három, len berakására szolgáló rakodó állomás van; Lentiben, Csömödérben és Gutorföldén. Az átlagos távolság a rakodó állomásoktól 20 km. A len szállításának módja a következő: aratás után beszállítják a rakodó állomások körzeteibe, kazlakba /első fuvar/, majd ősszel vagonokba rakják és szállítják a gyárba /második fuvar/. A lengyárak helyén kirakják és befuvarozzák /harmadik fuvar/ az üzem területére.

Alen q-kénti átvételi ára osztályok szerint a következő:

I. osztályu	280.-- Ft
II. "	240.-- "
III. "	230.-- "
IV. "	130.-- "
V. "	80.-- "

Kazlakból a vagonba rakás költsége egy nap alatt; 1 erőgép váltó pótkocsival, 6 rakodó munkással, 1 traktorossal számítva berakási díj 320.-- Ft.

erőgép díja 400.-- "

Összesen: 720.-- Ft. Egy ilyen garnitúra naponta 2 vagon tud megpakolni, azaz 160 q lent képes megmozgatni. A kirakás és az üzembe történő beszállítás ugyancsak 720.-- Ft kiadást jelent. Ugyanakkor a 2 vagon futási díja é 1200.-- Ft = 2400.-- Ft. Tehát összesen 3120.-- Ft költ szállítási költség terhel 160 q lent. A járás évi lentermése kb 1200 vagon, aminek szállítási költsége $3120 \times 600 = 1,872.000$ Ft. Ha a járás évi lentermését átlagosan III. osztályunak veszem, akkor a len vételára kb. 21 millió Ft, a szállítási költségek közel 1/10-ét teszik ki ennek az összegnek. A szállítási költségek csökkentése érdekében is megfontolandónak látszik a len elsődleges helyi feldolgozásának megoldása. (16 n. alom)

A Len szállítása

IV. f e j e z e t

A földművelés szerkezetének alakulása a Lenti-i járásban

A járásmezőgazdasági termelésére vonatkozó és kialakító természeti és társadalmi tényezők elemzése után szükséges a termelési területek kialakult helyzetének elemzése is, amelyek szerves tényezői a termelés lehetőségeinek. Ebben a fejezetben a mezőgazdasági termelés szerkezetét vizsgálom. Részleteiben foglalkozom a művelési ágak arányainak változásával, a szántóföldi növénytermeléssel, a szőlő- és gyümölcstermeléssel, valamint a rét- és legelőgazdálkodással. Az egyes növénytermesztési ágazatok termőhelyi adottságok vizsgálatánál 1937-42 az 1951-57 és az 1961. évek termésátlagait vizsgálom.

Az 1937-42-es évek átlagai a háboru előtti termésátlagát az 1951-57-es évek átlaga a mezőgazdaság szocialista átalakulását megelőző évek átlagát, míg az 1961. évi a mezőgazdaság szocialista átszervezésének befejezése utáni átlagát adja meg. Az 1951-1957. évek termelési átlagai utalnak az erőszakolt, sokszor merev gazdaságpolitikára, míg az 1937-42-es évek termésátlagai Göcsej nagy elmaradottságát bizonyítják. A mezőgazdasági termelés szerkezetére és hozasaira vonatkozó adatok az egyes községek és állami területek együttes feldolgozását tartalmazzák.

1./

-o-o-o-

1./ A művelési ágak alakulása a Lenti-i járásban

A járásban az aránylag alacsony szántóterületi arány a jellemző. Az erdő és a legelőterületek együttesen nagyobb %-át foglalják el az összterületnek, mint a szántók.

A művelési ágak %-os megoszlását az 1961. és 1965-ös években a 26.sz. táblázat szemlélteti.

26.sz. táblázat

Művelési ág	Magyarország 1961	Zala megye 1961	Lenti járás 1961	1965
Szántó	56,- %	43,2 %	35,2 %	33,6 %
Kert és gy.	2,3 "	3,4 "	1,9 "	2,4 "
Szőlő	2,2 "	2,8 "	1,8 "	1,4 "
Rét	5,2 "	11,9 "	15,2 "	13,9 "
Legelő	10,5 "	6,7 "	3,8 "	4,7 "
Mezőgazd.terület összesen	76,2 "	67,9 "	57,9 "	56,- "
Erdő	14,3 "	24,9 "	36,9 "	37,7 "
Nádas	0,3 "	0,1 "	--	--
Fanet	9,2 "	7,1 "	5,2 "	6,3 "
Összesen:	100,- %	100,- %	100,- %	100,- %

A járás mezőgazdaságilag művelt területe 18,3 %-kal alacsonyabb az országos átlagnál, illetve 10 %-kal kevesebb a megyei átlagnál. A szántó területe az országos arányhoz viszonyítva 20,8 %-kal, a megyeihez viszonyítva 7,9 %-kal kevesebb. Az erdőterülete viszont lényegesen nagyobb az országos átlagnál, de meghaladja a megyei átlagot is. Az 1935. és 1961. évek statisztikája eltér egymástól, a kettő között 4400 kh különbség mutatkozik, 1961 év javára. A különbségek a közigazgatási változások következményei.

Az ÁFTH 1961.évi felmérése külön választja a külterületen, zárt kertben és a belterületen található művelési ágakat. A belterületeken és a zárt kertekben található művelési ágak nagyüzemi termelés szempontjából nem jöhetnek számításba. A belterületek a járás mezőgazdaságilag művelt területének 6 %-át teszik ki, ezek azonban fokozatosan beépülnek és megszűnnek mezőgazdasági területek lenni.

A zárt kertek kisebb részében szőlő diszlik, nagyobb részét gyümölcsösök foglalják el. Az össz-szőlő területnek 93 %-át apró parcellákban egyénileg művelik. A járás szőlő-területének 80 %-a teljesen elöregedett, értéktelen.

A külterületi ~~1/3~~ művelt területek az össz-művelt területnek 86 %-át teszi ki.

Nagyüzemi termelést gyakorlatilag a külterületen / 55,000 kh / lehet folytatni. Ha a szántó-területek községek szerinti megoszlását vesszük szemügyre, akkor azt tapasztaljuk, hogy igen nagy eltérések mutatkoznak. Kisebb szántó-terület részesedés az összterületből a járás déli felében, nagyobb az északi felében van.

A szántóterületek nagyságát községenként a Lenti-i járásban 1961-ben a 27.sz. táblázat szemlélteti:

27.sz. táblázat

szántó kh-ban	községek száma
200	5
200-400	13
400-800	21
800-1200	9
1200-	7

A táblázatból jól látható, hogy a 400-800 kh kategóriába esik a községek zöme. Sajnos területenként még sok az erdők közé messze benyúló kis parcella, amelyeket a lejtők hosszának irányában művelnek. A parcellák elhelyezkedése miatt sok esetben más művelési módot alkalmazni nem is lehet. A járás területének kb 5-6 %-a me-ewdek, rendkívül erodált terület, rajta a szántóművelés szinte lehetetlen. Az ilyen területek kihasználása csak abban az esetben lesz lehetséges, ha újra erdősitik.

A jövőt illetően a szántó területek további csökkenése várható éppen a lejtő-viszonyok miatt. A csökkenést előidé-zi a csatornahálózat építése, majorok kialakítása, gyümölcsösök, málnások telepítése is, így összesen 10-15 %-os csökkenéssel kell számolni.

A szántó-terület 2,5 %-át kitevő kert és gyümölcsös az országos átlagot megütő mértékű. A gyümölcsös területeknek mintegy 50 %-a zárt kertekben és a belterületen alakult ki, ahol a kert és gyümölcsös aránya meghaladja a 3,5 - 4 %-ot. A járás területének nagyobb gyümölcsöseit a délkeleti területeken találjuk meg.

A szőlő területek a mezőgazdaságilag művelt területeknek 2 %-át foglalják el, jelentőségük nem nagy. Oka, hogy a járás területének jelentős része nem alkalmas a szőlőtermelésre és a szőlőnek nem kedvez a csapadékos, párás, és aránylag hűvös időjárás. A járás 55 községéből 17 helyen nincs, 20 helyen pedig 1 %-os részesedés alatt foglalkoznak szőlőtermeléssel, ezek is főleg direkt-termőfajták.

A rétterületek nagysága mindehol meghaladja az országos átlagot. a rétek kiterjedtsége takarmánybázis biztosítása szempontjából fontos szerepet játszanak. A rétterületek nagyobb kiterjedésének a Lenti-i medencében, kisebb részük a járás északkeleti és keleti térségében található.

A rétterületek községenkénti megoszlását a 17.sz. ábra szemlélteti./

A legelők jelentős része szintén a patakok völgyében található. A rétek és legelők között nagy eltérést kimutatni nem lehet, mert mindkét terület azonos műveléssel takarmánytermő bázisnak hasznosítható, éppen ezért helyette összefoglaló néven gyepterületnek nevezik, függetlenül a hasznosítás módjától. Lenti járás területén a hasznosítható gyepterületek aránya, az országos gyepterületek aránya felett van, a mezőgazdaságilag művelt terület 34 %-át foglalja el.

A gyepterületek községenkénti %-os részesedését, a mezőgazdaságilag művelt területekből, 1965. évben a 28.sz. táblázat mutatja be.
28.sz. táblázat.

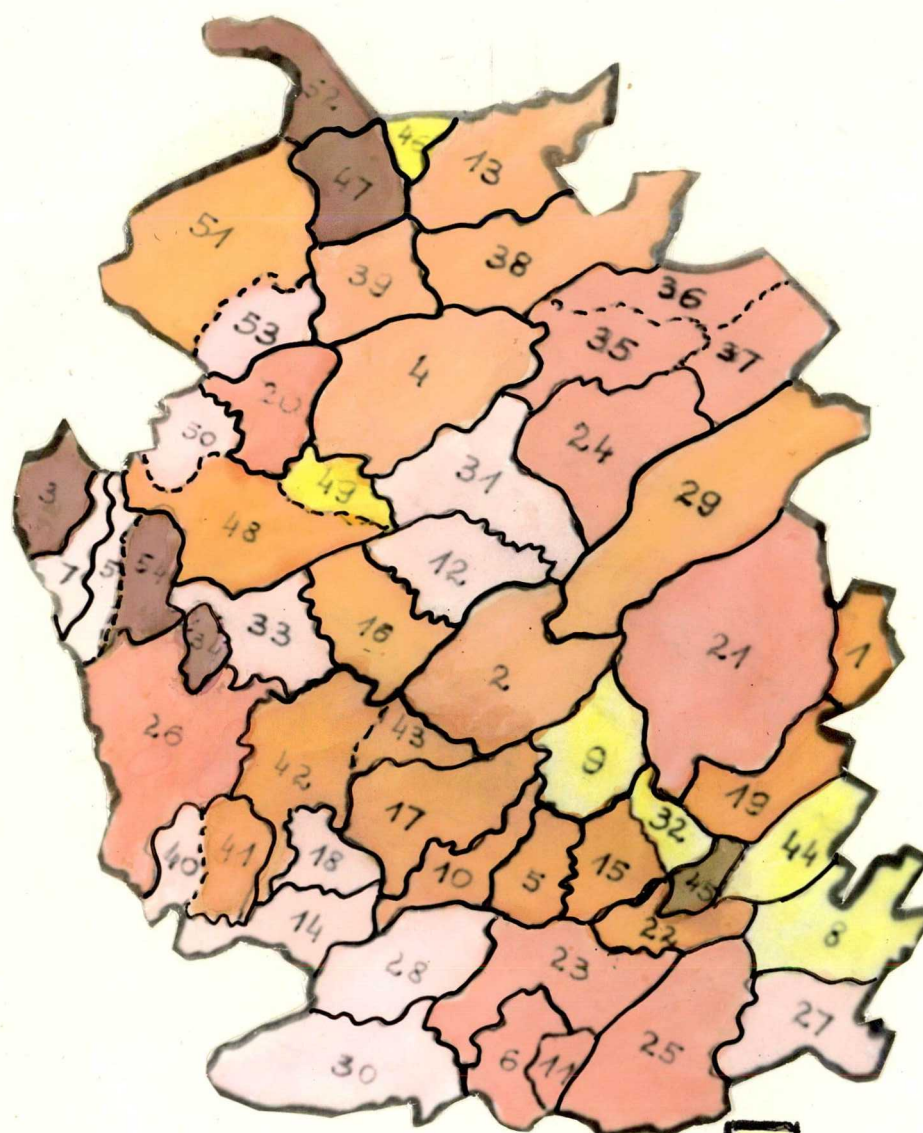
25 %-ig	12 község	21,8 %
25-30 %-ig	16 "	29,1 %
34-45 "	13 "	23,6 %
45-55 "	9 "	16,4 %
55- "	5 "	9,1 %
összesen:	55 község	100,0 %

A táblázatból jól látható, hogy a gyepterületek a járás különböző községeiben változatosan oszlanak meg, ami az állattenyésztés területi elhelyezkedésében is kifejeződik.

A Lenti-i járásban a művelési ágak területi elhelyezkedése alapján három területtípus különíthető el:

A rétterület részesedése a Lenti járásban 1957-ben

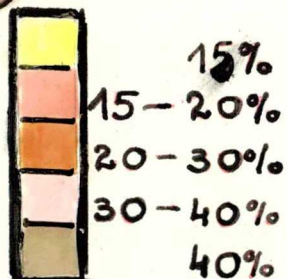
Jelmagyarázat:

1-54 községek számozása

~~~~~ járáshatár

----- községhatár

..... volt községhatár

- 1./ Dombos területek főleg erdő, gyümölcs, szőlőműveléssel.
- 2./ Sik, de magasabban fekvő területek; szántóföldi műveléssel.
- 3./ Sik, de mélyebb fekvésű területek; főleg gyep-műveléssel.

A növénytermesztés részesedését a járás mezőgazdaságilag hasznosított összterületéből 1937-42, 1951-57 és 1958-61, 1961-65 években a következő, 29.sz. táblázat szemlélteti:

Magnevezés	1937-42		1951-57		1958-61		1961-65	
	kh	%	kh	%	kh	%	kh	%
Kenyérgabona	20,030	33,4	17,619	28,3	15,372	24,1	12,582	19,7
Ipari növ.	41	0,1	953	1,5	178	0,3	496	0,8
Szf.zöld	3,780	5,7	4,877	7,8	4,395	6,9	5,628	8,8
Burgonya	3,246	4,9	2,700	4,3	2,823	4,4	3,658	5,7
Abr.tak.	8,059	12,2	8,344	13,4	10,992	17,3	12,753	20,1
Sz.tak.	1,950	2,9	1,694	2,7	1,680	2,6	2,046	3,2
Gumós tak.	730	1,2	469	0,7	497	0,8	489	0,8
Évelő p.	3,900	5,9	4,006	6,4	5,369	9,4	4,547	7,1
Összesen:	41,736	66,3	40,662	65,1	41,306	65,8	42,199	66,2

A statisztika arra utal, hogy 1942 és 1965 között a kenyérgabonát termő területek nagysága 33,4 %-ról 19,7 %-ra csökkent, ugyanakkor az abrak-takarmányok területe a jelzett időszakban 12,2 %-ról 20,1 %-ra emelkedett. A takarmánytermő területek növekedése a buza, illetve kenyérgabona rovására következett be.

A takarmány és az ipari növények vetésterületének növelése nyilván összefügg a gazdaságossággal, valamint az állattenyésztés belterjesebbé válásával. Ha forintban fejezzük ki a két gabonafélét, akkor a következő különbség mutatkozik:

1 kh területen átlag 8 q buza terem, 1 q buza terményforgalmi ára 220.- Ft, tehát 1 kh-n $8 \times 220 = 1760.-$ Ft értékű szemesterményt takarítunk be. Ugyanakkor 18 q/májusi mörzsolt/ kukorica terem, melynek terményforgalmi értéke q-ként 180.- Ft, tehát 1 kh-n $18 \times 180 = 3240.-$ Ft értéket takarítanak be. Az azonos területen termelt érték, a takarmány gabonánál, szinte a buza értékének kétszerese.

Az abraktakarmányok, az évelő pillangósok, valamint a gyepterületek nagysága meghatározza az állattartás alakulását, a szarvasmarha-tenyésztés fejlesztési lehetőségeit. Ezért is helyénvaló a kukorica vetésterületének növelése.

A Lenti-i járás szántóföldi növénytermelésének szerkezete a szántók %-ában 1937-1965 évek között./30.sz. táblázat./
30.sz. táblázat

Megnev.	1937-42	1951-57	1958-1961	1961-1965		
Kenyér g.	54,3 %	45,9 %	39,7 %	32,4 %	28,2 %	24,6 %
Takarm.g.	36,1 "	37,8 "	49,7	51,2 "	56,1 "	56,8 "
ebből						
Kukorica	10,7 "	11,8 "	13,8 "	18,8 "	22,4 "	25,6 "
Évelő p.	9,6 "	10,4 "	13,9 "	11,8 "	8,8 "	9,2 "
Burgonya	8,- "	7,- "	7,3 "	9,3 "	8,- "	4,6 "

A járásban a kenyérgabona vetésterülete a csökkenés ellenére is magasabb az országos átlagnál. Az évelő pillangósok vetésterülete ingadozó, azért mert a vetésterület nagysága függ az időjárási viszonyoktól. Egy-egy csapadékosabb esztendőben több kh évelő pillangóst kell felszántani, mert a csapadékvíz a takarmánynövényt kiöli.

A termésátlagok alakulását a Lenti-i járásban 1952-61. években a következő, 31.sz. táblázat szemlélteti:

A növény neve	J á r á s		M e g y e		O r s z á g	
	1952-61	56-60	1952-61	1956-61	1952-61	1956-61
Buza	7,3 q	6,9 q	8,5 q	7,9 q	8,7 q	8,6 q
Rozs	6,0 "	5,8 "	7,2 "	6,7 "	6,6 "	6,5 "
Őszi árpa	8,5 "	9,5 "	10,6 "	10,9 "	11,0 "	11,5 "
Tavaszi "	6,5 "	5,8 "	8,6 "	8,3 "	9,0 "	9,2 "
Zab	9,- "	9,6 "	9,7 "	10,3 "	7,7 "	8,1 "
Kukorica	13,7 "	14,2 "	14,8 "	15,2 "	12,2 "	13,3 "
Burgonya	71,8 "	60,7 "	64,- "	68,4 "	58,- "	60,2 "
Lucerna	22,- "	22,- "	26,- "	25,1 "	20,1 "	19,3 "
Vöröshere	22,1 "	22,1 "	25,0 "	25,4 "	22,3 "	19,6 "
Takarm.r.	120,- "	118,- "	140,- "	160,- "	150,- "	160,- "
GE. q/kh	9,5 q	9,6 q	11,4 q	11,3 q	10,5 q	10,7 q

Ajárás 10 éves gabona átlaghozama az országos átlaghoz viszonyítva 1-gyel, a megyei átlaghoz viszonyítva 1,9 GE-vel marad el. Ennek oka több tényezőben kereshető, elsősorban a kedvezőtlen talajadottságok, éghajlati tényezők, az agrotechnikai elmaradottság a magyarázata ennek a lemaradásnak. E tényezők szerepének módosítása erősen hozzájárul a termésnennyiség, illetve a holdankénti termésátlag növeléséhez.

A járás területén az utóbbi 10 évben /1953-1962/ a szántóföldi növények termésátlagai a következők voltak: 32.sz. táblázat.

Év	Buza	Rozs	Őszi árp.	Tavaszi á.	Zab	Kukor.	Burg.	Lucerna	VH
1953	9,2 q	5,9 q	7,2 q	8,6 q	9,3 q	--	--	--	--
1954	8,1 "	7,6 "	8,5 "	5,9 "	7,9 "	--	--	--	--
1955	7,8 "	6,3 "	9,3 "	8,3 "	8,9 "	--	--	--	--
1956	5,0 "	4,5 "	7,5 "	6,7 "	8,3 "	--	--	--	--
1957	7,5 "	6,3 "	11,5 "	6,8 "	11,2 "	13,2 q	74,8 q	24,1 q	27,-q
1958	6,9 "	6,1 "	9,5 "	4,7 "	9,4 "	13,9 "	74,7 "	23,5 "	14,3"
1959	7,0 "	5,9 "	9,2 "	4,4 "	10,1 "	15,2 "	44,6 "	20,2 "	21,9"
1960	8,0 "	6,3 "	9,9 "	6,5 "	9,1 "	16,5 "	70,2 "	23,8 "	23,8"
1961	6,9 "	5,8 "	7,1 "	6,6 "	8,5 "	12,8 "	40,4 "	18,4 "	18,5"
1962	6,9 "	5,2 "	5,1 "	--	8,6 "	10,7 "	51,6 "	--	--
Átlag	7,3 "	6,0 "	8,5 "	6,5 "	9,0 "	13,7 "	71,8 "	22,0 "	22,1

A járás 10 éves buza átlagtermése 1 évben sem érte el a 10 q-t, az országos átlag alatt maradt. A felsorolt évek időjárása nem volt minden évben kedvezőtlen, tehát nem indokolható a gyenge termésátlag az időjárás viszonytagságaival. Az ok inkább a gazdasági vezetés hiányosságaiban, valamint a gyenge talajadottságokban és a nem mindig megfelelő agrotechnikai alkalmazásában keresendő.

-o-o-o-o-

2./ A Lenti-i járás növénytermesztése.

A Lenti-i járásban is tágult a szántóföldi növények köre, s egyre inkább változatossá lesz. A hagyományos kenyérgabonák mellé felsorakoznak azok az ipari /len, cukorrépa/ növé-

nyek, amelyek eddig nem kaptak helyet a járás szántóföldi növénytermesztésében.

A járás növénytermesztése helyes irányban változott, így a takarmánynövények termelésének javára tolódtak el az arányok, a kenyérgabona vetésterületének a rovására.

a./ A Lenti-i járás kenyérgabona termesztése.

A járás mezőgazdasági termelésében a kenyérgabonák termesztése a rossz talajadottságok ellenére is rendkívül fontos szerepet játszott és játszik ma is. A természeti adottságok inkább a buza termelésének kedveznek, mégis a vetésgabona vetésterületének mintegy 35-40 %-át a korábbi években a rozs foglalta el. A rozs magas %-os részesedése összefüggött a korabeli társadalmi elmaradottsággal, a gazdasági nehézségekkel.

1./ A feudális elmaradottság, a vele járó szegénység, a gyárak hiánya, a rossz szállítási lehetőségek azzal jártak, hogy a járás lakóházaiknak bizonyos %-át, a mellékhalványiságoknak és a présházaknak tetejét teljes egészében szalmával, zsuppal fedték be. A szalmatetőket javítani kellett és így szükség volt a hosszú szalmájú rozs termesztésére.

2./ Ezért a rozs elterjedése - alacsony termésátlagai ellenére is - azért vált lehetővé, mert a rendkívül kötött talajok nagymennyiségű szerves trágyát igényeltek, amelyhez a rozsszalma kitűnő és bőséges alapanyag volt. A talaj erőutánpótlását, szellőztetését, talajbaktériumok életlehetőségeit nagyobb mennyiségű szerves trágyával kellett pótolni, amit a bő rozsszalma termés megkönnyített.

A rozs termelése napjainkban is szükséges annak ellenére, hogy szemtermése alapján nem kifizetődő, illetve nem célszerű 1 kh erősen kötött talajon trágyázás nélkül átlagosan 5,5 q rozs terem. $1 \text{ q á } 180.- \text{ Ft} \times 5.5 = 990.- \text{ Ft.}$ ugyanakkor ad még

15 " szalmát $50 \times 15 = 750.- \text{ Ft}$ összesen 1740.- Ft értéket ad. Ha szervetlen trágyával kezeljük a rozsvetést akkor

7 q szem 1260.- Ft.

20 " szalma 1000.- Ft. várható 1 kh-n, összértékben tehát 2260.- Ft-t.

Ez arra enged következtetni, hogy az erősen kötött területeken a szervetlen trágyák nem fejtenek ki teljes hatást, mert a humuszképződést nem tudják elősegíteni és egyébként sem fejthetik ki hatásukat a rossz vízháztartás miatt sem, tehát a szerves trágyázás az egyedüli, amely alapvető javulást eredményezhet e területen. Ha ugyan ezt a területet 3 évenként megfelelő mennyiségű istállótrágyával látjuk el / 1 kh-ra kb 180-200 q/, akkor a következő átlagtermést kapjuk: 14-16 q szem = 2680.-- Ft.

30 q szalma = 1500.-- "

A rozs-termeléssel kapcsolatban bemutatott első esetben 1 kh-n termelt rozs pénzbeli értéke 1740.- Ft, a második esetben 2260.- Ft a harmadik esetben 4430.- Ft. Az első esetnél tehát 2690.- Ft-al, a második esetben 2170.- Ft-al magasabb az évi termés értéke, mint szerves trágyázás esetében. Miután a rozs első sorban alomszalma, ezért termelése szükséges, mert az alomszalma mennyisége nagyban befolyásolja a mezőgazdasági jövedelmezőséget, talajainak javítási lehetőségeit. A rozs vetésterületének növelése - a korábbi túlzott csökkentés miatt - célszerűnek látszik, de azért is, mert az istállótrágya talajaink javításánál nélkülözhetetlen. Az intenzív búzák rövid szártaguak, nagyon kevés alomszalma birtosítanak. Az ipari növények vetésterületének növelése /rostlen/ egyre nagyobb mennyiségű szár szállítódik el a szántóföldekről, ami csak fokozza az alomszalma hiányát, mert a rostlen szára teljes egészében elszállításra kerül, a termőföldben csak a gyökér része marad vissza.

Buza

Átlagosan a szántóterület 24,6 %-át foglalja el. A vetésterületi arányok alapján a községek a következőképpen csoportosíthatók:

30 %-on felül részesedő községek

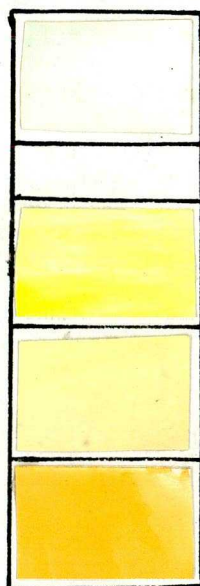
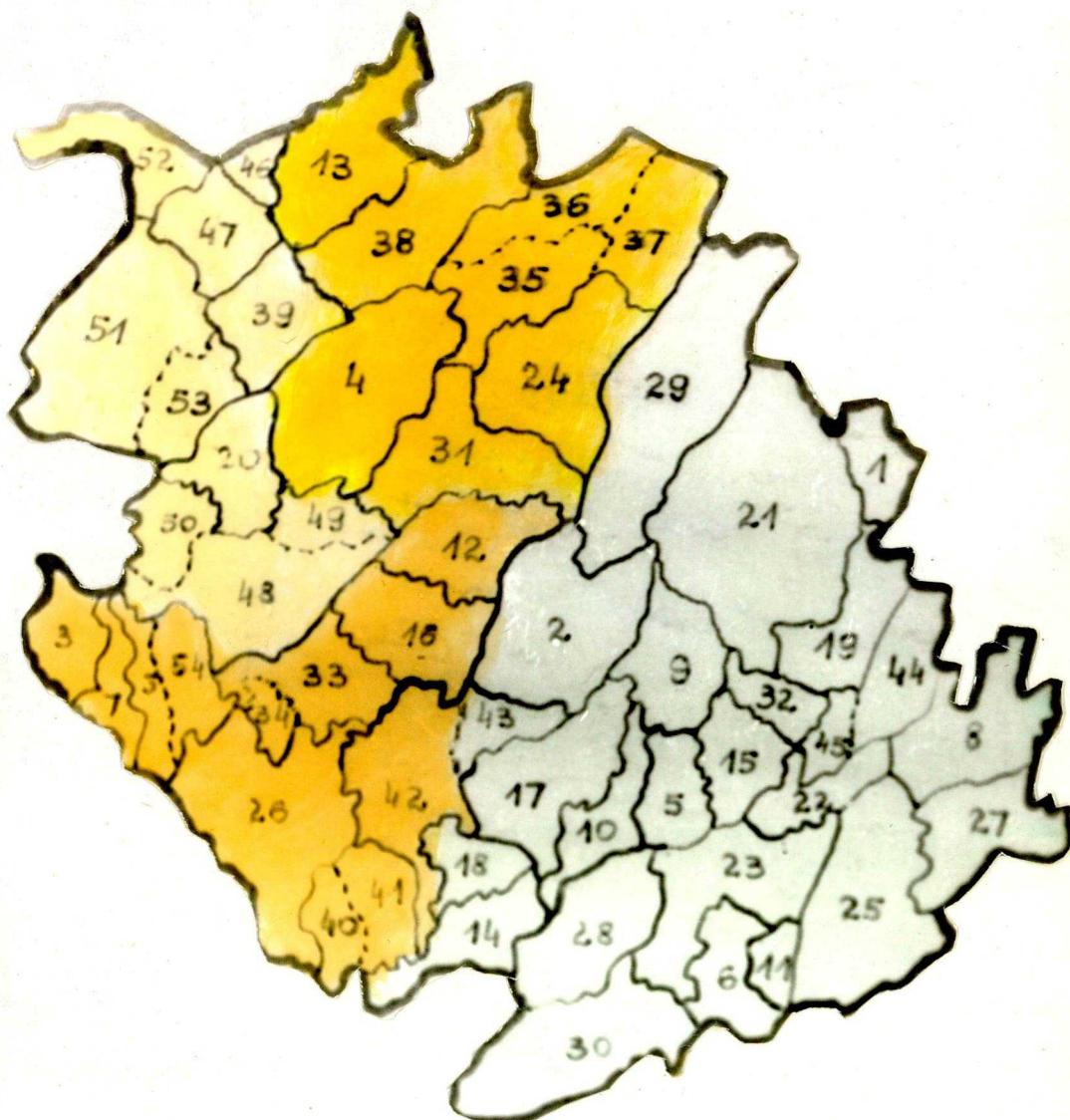
28-30 %-on " " "

24-28 %-on " " "

24 % alatt " "

A járás buzatermő körzete tehát a Szilvagy, - Bárszentmihályfa-Mumor-Lenti és Lendvadedes községek vonalától keletre helyezkedik el. E vonaltól nyugatra a buza vetésterülete kisebb, e részen a kenyérnövények fő képviselője a rozs. A buza termelése 15 fokosnál meredekebb lejtőkön már nehezen folytatható. /17/a n. lbn/

A járás domborzati viszonyai sok nehézséget okoznak a

A buza vetésterület arányai a szántó %-ban

a/30 %-on felül részesedő községeket:

Szilvágy, Bárszentmihályfa, Mumor, Lenti és Lendvadedes községek vonalától keletre találjuk meg.

b/28 %-on felül:

Kerkafalva, Csesztreg, Baglad és Lentikápolna vonalától északra.

c/24 %-ék felett:

Lendvajakabfa és Resznek vonalától északra.

d/24 % alatt:

Lendvajakabfa és Resznek vonalától délre találjuk meg.

buza termesztésénél, viszont az éghajlati viszonyok nem gátolják a buza termesztését. S noha az őszi buza a kalászosok közül a legnagyobb hőigényű növény, még ajárásban is eredményesen termelhető. Érés idején ugyan a szárazabb időjárást kívánja s ezt nem mindig kapja meg a járásban.

A közepesen kedvező természeti adottságok, a megfelelő agrotechnikai alkalmazásán kívül feltétlenül szükséges a táj adottságainak legjobban megfelelő vetőmag biztosítása. Ajárásban legjobban bevált buzafajták, amelyek termelését jelenleg is folytatják és termés hozamaik közepesnek mondhatóak, a; Bánkúti 1201 és 5-ös, valamint az F. 293-as hazai fajták. Az intenzívebb külföldi buzafajták termelése nem járt sikerrel, /San Pastore és a Bezostája 1./ A külföldi buzafajták évi termésátlagainak nagy az ingadozása, ugyanakkor termésük a több éves átlagot figyelembe véve, nem haladja meg a hazai buzafajták közepes, de nagyjából állandó, jó átlagtermését.

A nagyüzemi mezőgazdaság üzemszervezésénél, a vetőmagok megválasztásánál figyelni kell arra is, hogy olyan fajtákat termeljünk, amelyeknek a szalma-szilárdtsága is megfelelő, mert a gépi szarvasítás laza, megdőlt gabonafélékben lehetetlen.

A nagyhozamu és a hazai buzafajták termésátlagainak összevetését a következő, 33.sz. táblázat tünteti fel:

év	buzafajta	átlagtermés
1960	nagyhozamu külföldi	9,5 q
1960	hazai	8,0 "
1961	nagyhozamu külföldi	7,0 "
1961	hazai	6,9 "
1962	nagyhozamu külföldi	8,0 "
1962	hazai	6,9 "
1963	nagyhozamu külföldi	6,7 "
1963	hazai	8,0 "

Bár buzatermelésünk holdankénti átlaga kisebb ingadozásokkal a 40-es évek 6-7 q-ás átlagtermésével szemben elérte a 8-9 q-ás átlagot, ez még nem tekinthető kielégítőnek.

Napjainkban a buza vetésterülete csökken az ipari és takarmánynövények javára, ugyanakkor ez - természetesen - nem

eredményezheti a termés mennyiség csökkenését is. Az átlagok fokozásával, növelésével ellensúlyozni lehet a területcsökkenés hatását. Az alomszalma mennyiségének csökkenése viszont elkerülhetetlen, ami trágyavesztést jelent, ^{pedig} a belterjes állattenyésztés egyre több alomszalmát igényel.

Sajnos a járás buzatermesztésére, de általában az egész növénytermelésére jellemzőek a magas termelési költségek. Az 1964. évi termelési jegyzőkönyv alapján 1 q kenyérgabona előállítási költsége 295,25 Ft. A takarmánygabona q-kénti előállítási költsége is 208,41 Ft. Ezek a számok szigorúan jelzik a járás gyenge mezőgazdasági adottságait. A termelési költségek viszont csak abban az esetben csökkenthetők, ha a talajok javítását megvalósítjuk. Ez viszont további nagyarányú befektetéseket igényel, ami a tsz-ek többségénél ma még nehezen oldható meg s így érthető, hogy a magas, 295.- Ft- q-kénti termelési költség /buzánál/ csak igen lassan szorítható le elfogadható szintre. Erre vonatkozóan csak a gépesítés hozhat megfelelő megoldást.

Ha a búzának élelmezési jelentőségét is számításba vesszük, akkor a buza termelése a gyenge talajviszonyok mellett is szükséges, mert hozzájárul az országos kenyérellátáshoz is, mivel a járás évi termés mennyisége meghaladja a belső szükségletet.

Rozs.

A rozs vetésterületének az aránya a háborút megelőző években jóval az országos átlag felett volt, átlagtermése viszont az országos átlag alatt maradt, a járási 6,1 q-s járási átlaggal. A rozs vetésterületeit ott jelölték ki, ahol a buza már nem volt termesztendő. Az igaz, hogy a rozs terméshozama is nagyobb a jó talajerőt képviselő talajban, de ott a rozsnek nem jutott hely. A rozs számára a járás savanyu talajai jutottak - elég nagy volt a vetésterülete éppen ezért -, mert a rossz talajviszonyok mellett is felvette a versenyt a búzával termésátlag tekintetében. A rozs u.i. jobban tűri a savanyu talajokat, mint a buza. Régi tapasztalat szerint, ahol a buza már nem termelhető, ott még a rozs meglehetősen eredményeket biztosít. /1957. óta az őszi árpa és a kukorica holdankénti átlagai a negyedik helyre kerültek. A kalászosok között pedig a negyedik helyre esett vissza. A rozs holdankénti átlagtermése a háboru előtt nem haladta meg a 7 q-t, ugyanakkor a búzáé

sem volt jobb, holott a búzát minden községben a legjobb földeken termesztették.

Az 1950-es évektől kezdve a rozs vetésterülete állandóan csökkent. Jelenleg a járás területének 3,1 %-án termelik. A rozs helyét ipari és takarmánynövények foglalták el. A rozs ilyen nagyfokú csökkentése az amugyis kevés alomszalma, illetve istállótrágya hiányt növelte, amit a rövid szártagú buza pótolni nem tud. A rozs vetésterületét éppen ezért növelni kellene, mert szalmáját kitűnően lehet hasznosítani almozásra és ipari célokra. Szemtermését pedig kenyér, és takarmányozási célokra.

A következő évek vetésterületét úgy kell kialakítani, hogy a járás rozsszalma és szem igényét megtermelje, illetve az országos ellátásban is részt tudjon venni. Igaz, a rozs átlagos szemtermése nem haladja meg az országos átlagot, de szalmatermése sokszorosán felülmúlja a szemtermésnél mutatkozó kiesést, mint alomszalma, ipari nyersanyag, vagy jelenleg is használatos nagyüzemi sertésól és akol fedőanyag. A sokféle felhasználási mód és lehetőség kifizetődővé teszi a rozs termesztését.

b./ Takarmánynövények

A járás mezőgazdaságában a takarmánynövények termesztése ran sorban az 1950-es évekig az utolsó helyet foglalta el. A takarmánynövények termelésének hiánya hbból adódott, hogy a kenyérgabonák a hasznosítható területeket elfoglalták. Bár a kukorica és az árpa termelésével ősidők óta foglalkoztak, mert az éghajlati viszonyok és részben a talajadottságok is ezt lehetővé tették, de a vetésterületekből való részesedése jelentéktelen maradt. Az egyéb takarmánynövények /pillangósok/ termelésével sem foglalkoztak, mert a vöröshere kivételével a pillangósok számára a talajviszonyok nem voltak megfelelőek, s mert termesztésük nem volt kifizetődő. A takarmánynövények közül a legjobb eredményeket mindig a kukoricával érték el.

A kukorica

vetésterületét illetően a Lenti-i járás az országcs átlag alatt van. Vetésterülete 1957. évtől állandóan növekszik. Terméshozama ingadozó, vetésterületének alakulása szoros összefüggésben van a sertések létszámának alakulásával. A járás természeti adottságai miatt a hosszú tenyészidejű kukoricának

nincsenek meg a termelési feltételei. Ennek ellenére szenttermelése katasztrális holdanként többszörösen, az egyéb takarmánynövények átlagtermése felett van. A járás községeiben a kukorica vetésterülete 15-20 % között mozog. Az átlagtól eltérő vetésterület arányokat Szilvagy, Resznek, Baglad, Külsősárd, Belsőárd, Kerkebarabás, Zebecke községeknél tapasztalhatunk, ahol a kukorica vetésterülete a 10 %-ot sem éri el. Szécsisziget és Tormafölde községeknél viszont meghaladja a 20 %-ot is. /18.sz. ábra./ Ha a természeti adottságokat; talajadottságok, éghajlati viszonyok, csapadékmennyiség, napsütötte napok száma és a járásban termesztett növények igényeit összevetem, akkor kiderül, hogy ezek az adottságok itt a legkedvezőbbek a kukorica termelésére. Ezért a kukorica vetésterületeinek nagyarányú növelése indokolt volt. Fenntartását a meglévő területnek viszont az állattenyésztés fokozása támasztja alá.

Ősziárpa

a járás mezőgazdaságilag művelt területének 3,6 %-át foglalja el. Mélyen az országos átlag alatt marad ~~termésatlaga~~, holott termésatlaga megközelíti az országos átlagot. A kukorica után az ősziárpa terméshozama a legnagyobb. Termelési területeit a járás északnyugati részén, 15-20 km-es, széles sávban találjuk. Pontosabban; Kerkafalva, Felsőerzsébet, Alsóerzsébet, Márokföld, Memesnép, Csesztreg, Zalabaksa, Szilvagy, Nova, Mikekarácsonyfa és Náprádfa községek határa terozik ide. A járás gazdaságaiban jelentős szerepe van, mert az ősziárpa a kora nyári takarmányellátás egyik fontos alapja.

Gazdasági jelentőségén túl fontos szerepe van a vetésforgók kialakításában. Kellő gépesítés mellett lehetővé teszi a mezőgazdasági munkálatok arányosabb elosztását, illetve a másodvetések nagyobb területen való alkalmazását.

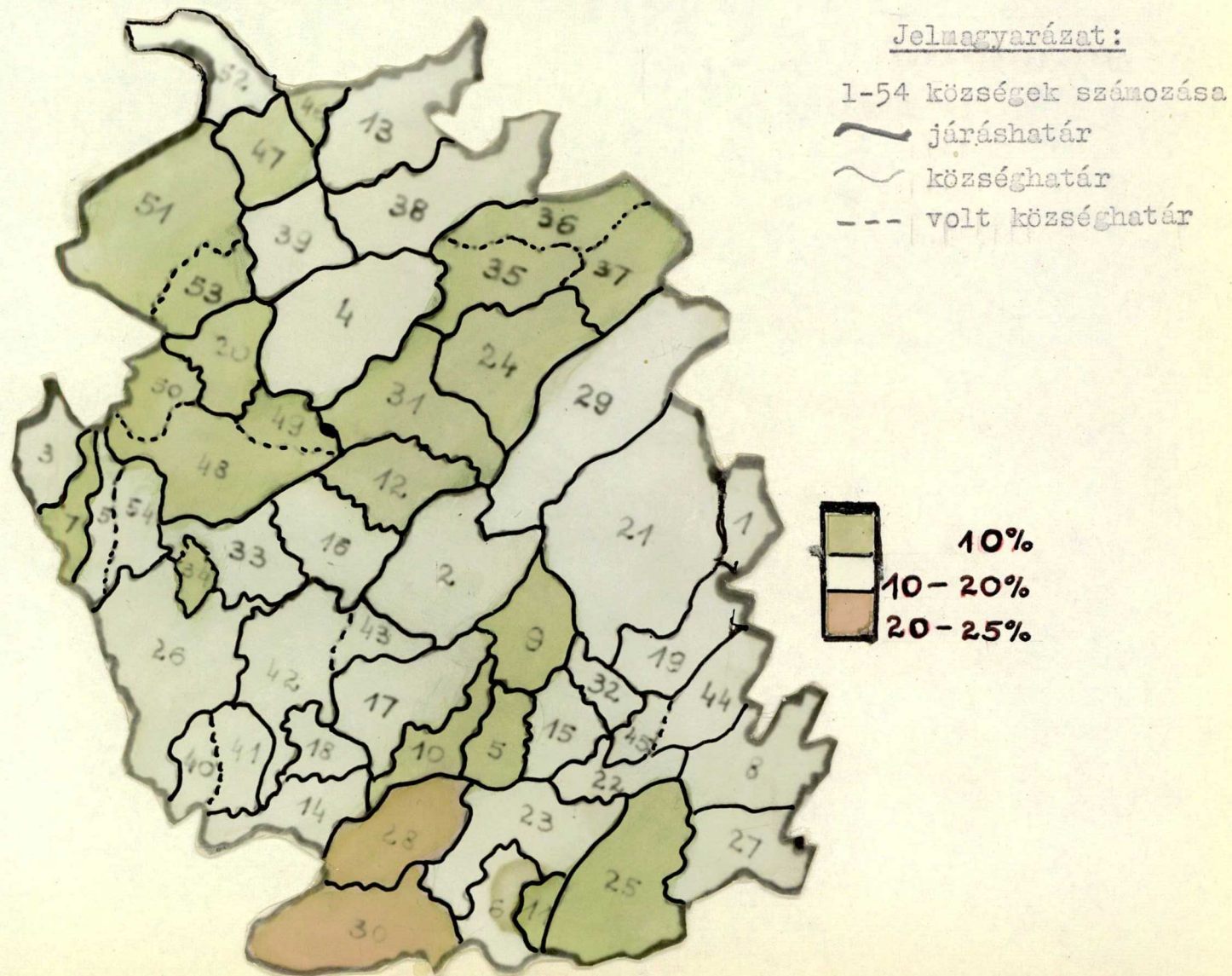
Zab

A zab a szemestakarmányok vetésterületéből 26,6 %-kal részesedik. A csapadékos, hűvös éghajlati adottságok miatt nagyon eredményesen foglalkoznak termelésével. Nagyobb arányú termesztése szoros összefüggésben van az állatállomány állandó jellegű növekedésével. Főleg a növendék állatok részére igen fontos abraktakarmány.

bold.

18.sz. ábra

községenként %-ban
A kukorica vetésterülete a Lenti járásban
/1962/

Vetésterülete az 1955-58-as évek átlagában az össz-szántók 5,8 %-át foglalja el, tehát 2 %-al magasabb volt az országos átlagnál. 1960-ban aránya 7,5 % volt, azaz 4,8 %-kal haladta meg az országos átlagot. A hozamai is magasabbak az országos átlagnál.

1957-től kezdve a járás délkeleti részén vesztett jelentőségéből, ami összefügg azzal, hogy a kukorica termésátlagai jobbak, és az így ott felszabadított vetésterületet a kukorica foglalta el.

A zab, vetésterületének csökkenése ellenére jelentőségét megtartotta részben azért mert termelését a természeti adottságok jól biztosítják, részben pedig, azért, mert a növényekmarhák nevelésének a legfontosabb fehérjedus abraktakarmánya. A járás utóbbi, gyorsabban fejlődő állattenyésztése még a zab vetésterületének növelését is indokolja.

A szemestakarmányok arányai, vetésterületük nagysága és termésátlaguk alakulása a Lenti-i járásban 1962-ben
34.sz. táblázat.

A takarmány neve	A szemestakarmányok vetésterületéből való részesedés %-ban	Vetésterületük a szántó %-ában	Hozam q/kh
Kukorica	54,-	11,8	11,9
Zab	26,6	5,8	8,8
Ősziárpa	16,5	3,6	9,4
Tavaszi árpa	2,9	0,6	7,6
Összesen:	100,0	21,8	--

Vöröshere

A vöröshere éppen úgy, mint a zab jellegzetes növénye a járásnak. A savanyú kémhatások erdőségi talajokat kedveli. Szénája és zöldtakarmánya majdnem azonos értékű tápanyag a lucernával, termésáhozama is elég magas. Vetésterülete 1957-ben 5,9 %-kal volt több, mint az országos átlag. Termésáhozama az országos átlag körül ingadozik. A járáson belül jelentőségét az is igazolja, hogy az összes megtermelt emészthető fehérje 19,4 %-át szolgáltatja. Az évelő pillangósok közül a vöröshere termesztése a járásban irányadó.

A szarvaskerep vetésterülete sokkal kisebb, míg a lucerna termesztése egyes területeken /Lenti medence/ szinte lehe-

tetlen, vagy csak megfelelő talajlazítás után válik lehetővé. A vöröshere vetésterülete a kollektivizálás /1960/ után növekedett. Vetésterületeinek növekedése a korábbi jelentős természetterületeken következett be. Vetésterülete kisebb arányban nőtt a Lenti-medencében, míg a járás legnyugatibb térségében és a délkeleti, dombos területeken, a Cserta pataktól délre növekedett leginkább.

A vöröshere átlagai nem mutatnak minden esetben szoros összefüggést a területi elhelyezkedéssel, elterjedtség mértékével. Elterjedése a gyepterületek kisebb, vagy nagyobb arányával és gyengébb vagy jobb hozamának alakulásával van összefüggésben. Az állatállomány fejlődése főleg a növendék állatok szaporulata, valamint a fejős állomány létszámának növekedése sürgetőleg hat a pillangósok vetésterületeinek fokozatos növelésére.

Az állatállomány részére a pillangósok biztosítják leginkább a megfelelő mennyiségű keményítőt, emészhető fehérjét és a szükséges karotint. Vizsgálatok alapján kiderült, hogy a gondosan kezelt, szárított, betakarított pillangósok is a levélzetük 15 %-át veszítik el, viszont a fehérjének 75 %-a a levélzetben található. Ezért nagy jelentősége van a betakarítási munkálatok szakszerű és időbeni elvégzésének, mert gondos és körültekintő munkával a vetésterület növekedése nélkül is megkészszeresíthető a pillangósok takarmány összértéke a levélveszteség csökkentésével. 1960-tól a pillangósok - főleg a vöröshere - vetésterülete majdnem ötszörösére emelkedett. Ez az emelkedés az állatállomány számának növekedését követte.

A takarmányon kívül a pillangósok magtermésének is nagy az áruértéke. Ha csak nincs rendkívüli időjárás, akkor a vöröshere közepes magfogáskor is elérheti a holdankénti 150-200 kg-os termésátlagot.

A Lenti-i termelőszövetkezet vöröshere termelésének kh-kénti Ft hozamait a 35.sz. táblázat szemlélteti.

Év	kh	takarmány és szentermés értéke
1960	25	7325 Ft/kh
1961	67	6090 "
1962	80	7100 "
1963	96	8100 "
1964	120	3613 "

Az előző táblázatban szereplő adatokat összevetve a buza azonos évi, kh-kénti értékeivel, a következő eredményre jutunk: 1963-ban a buza átlagtermése 9 q volt kh-ként, tehát holdanként a szem és szalma értéke 2730.- Ft-t tett ki. Ugyan ebben az évben 1 kh-ról 8100.- Ft értékű vöröshere és magot takarítottak be. A két növény kh-kénti értékülönbsége 53070.- Ft. Ezek számadatok részben igazolják annak az irányzatnak a helyességét, amely arra irányul, hogy a hagyományos szántóföldi növénytermelés profilját megváltoztassa. A vöröshere termelése mellett éppen ezért a járás területén egyre nagyobb teret hódít a pillangós takarmánynövények közül a fehér-here és a bibor-here is.

A járás talajviszonyainak megfelelően a svédhere termesztése is igen jelentős. Ahol egyéb pillangós növény termelése már nem lehetséges, ott a svédhere még értékes és közepes átlagtermést ad, ezért termesztése elterjedt. A járás, aránylag nedves éghajlatu, amit a svédhere nagyon kedvel, u.i. gyöerei a talaj felső vékony rétegében bocsátja szét és így vizigényét kifejezetten a napi, hulló csapadékból fedezi. A Lenti-i járásban ezért is elterjedt, mert a járás csak vékony rétegű termőtalajjal rendelkezik, ami az említett pillangós takarmánynövény termesztésénél nem hátrány. A bibor-here elterjedésénél a járásban nagy szerepet játszik az a körülmény, hogy kora tavasszal rendelkezésre áll, ami a tavaszi zöld takarmány alapot biztosítja. A bibor-here zöldtrágyaként is igen hasznos növény féleség. Jelenleg még a járásban istállótrágya megfelelő mennyiségben nem áll rendelkezésre, ezért a szervesanyag utánpótlást zöldtrágyák alkalmazásával is kell pótolni.

A járás termesztett növényei közül a legnagyobb tömegű zöldtrágyát a napraforgó és a biborhere szolgáltatja. Termése legtöbb esetben az időjárás alakulásától és a talajtól függ. Közepesen kedvező években holdanként 60-80 q zöldtömeget ad, ami 15-18 q száritott szénának felel meg.

A járás szálastakarmány bázisát az említett pillangós takarmánynövények képviselik, melyek termesztéséhez a talajadottságok, az éghajlati viszonyok kedvezőek, illetve megfelelőek. A járás takarmánya övény termelésének és állandó fejlesztésének célja az, hogy az állatállomány számára a fehérjedus takarmányanyag állandóan biztosított legyen.

A járás területén egyre nagyobb területeken termesztik a téli tömegtakarmány /siló/ alapanyagát, a csalamádét. A csala-

mádé nagytömegű alapanyagát a sűrűre vetett kukorica, valamint másodvetésként termelt napraforgó szolgáltatja.

A takarmányrépa termelésével a járás kisebb részében foglalkoznak, hisz a répához, mint gyökérnövényekhez, mélyen szántott, lazított, humuszban gazdag, termőtalaj szükséges, ezek a feltételek a járás területén viszont nincsenek biztosítva.

Burgonya

Talajra kevésbé igényes. Tulkötött, valamint tulnedves talajok kivételével minden területen sikerrel termesztethető, ha a megfelelő talajerő biztosított. A járás talajviszonyai nem a legjobbak a burgonya számára, mégis a statisztikai adatok szerint vetésterülete 7 éves átlagban 2,6 %-kal, terméshozama pedig 14 q-val kh-ként meghaladja az országos átlagot. A járás talajadottságainak ellentmondanak a statisztikai adatok, ami azzal magyarázható, hogy a járásban kiemelten foglalkoznak termelésével, bőséges szerves trágyát és műtrágyát alkalmaznak, valamint a növényápolási munkálatokat maradéktalanul elvégzik. Ez azért lehetséges, mert járásunkban a mezőgazdasági dolgozók száma aránylag magas. 5 kh mezőgazdaságilag művelt területre 1 mg kereső jut.

A burgonya vetésterületének arányai a járás területén belül az utóbbi években eltolódnak, ami érthető is, u.i. az egyéni gazdálkodás idején a vetésterületi arányok másképpen alakultak, mint a kollektivizálás után. A járásban egyébként is a buza, rozs, kukorica, ősziárp és burgonya az összetvetésterület 83,4 %-át foglalja el, míg a fennmaradó 16,6 % kb 16-18féle növény között oszlik meg. Tehát a burgonya a fő növények közé tartozik.

c./ Ipari növények

Ipari növények kategóriájában csak azokkal a növényekkel foglalkozom, amelyeket közvetlenül nem használnak emberi táplálkozásra, illetve takarmányozási célokra.

Rostlén

A műszál gyors ütemű és nagyarányú elterjedése nem szorította ki és nem tette feleslegessé a fonóipar hagyományos nyersanyagát, a rostlét. Ilyen veszélyektől nem is kell tartanunk, sőt a hazai lentermesztés pillanatnyilag nem fedezi a feldolgozóipar szükségletét. A

A rostlen csapadékban gazdag, párás éghajlatu területek ipari növénye. Napfényigénye kicsi, tenészsídeje rövid, elsősorban ezzel magyarázható, hogy az Alföldről fokozatosan a Dunántulra, s annak is legnyugatibb tájaira települt.

Az országos lentermesztés 19,000 kh területéből 5600 kh Zala megyében található. Zala megye lentermelésének viszont $\frac{2}{3}$ része éppen a Lenti-i járás szövetkezeteiben van. A Lenti-i járás talajai gyenge termőképességűek. A rendkívüli termés hozamok és a magas termelési költségek miatt a tagok évenkénti részesedése messze elmarad a megyei és az országos részesedéstől. Éppen ezért a járásban az a feladat, hogy olyan ipari növényeket honosítsunk meg, amelyek biztos és magas bevételekkel ellensúlyozzák a veszteséges gazdálkodást.

A járásban Lentikápolnán már a 20-as években virágzó lentermesztéssel találkozunk. Az említett évek sikerei adták meg azt az ötletet, hogy a len termesztése, még a kevésbé megfelelő gazdasági években is eredményes és jövedelmező. 1961-ben mindössze 4 szövetkezet - Nova-i, Lenti-i, Lentikápolna-i és a Csömödér-i - végzett lentermesztési kísérletet. A kísérlet beváltotta a hozzá fűződött reményeket, holdanként 25 - 40 q-ás átlaggal. A járásban jelenleg mintegy 3500 kh-on termesztenek lent eredményesen. Joggal nevezhető az évi termés mennyiség alapján a Lenti-i járás a len hazájának.

A gyengébben sikerült gazdasági években egyedül a len hoz nyereséget, míg a többi mezőgazdasági növény termelése csak ráfizetéssel termeszthető. A rostlen 1 holdra jutó tiszta jövedelme közepes gazdasági évben /1963-ban/ Szentgyörgyvölgyön 427.- Ft volt /legalacsonyabb/, Barlahidán pedig 4906.- Ft /legmagasabb/. A járásban átlag 2175.- Ft lett a tiszta jövedelem kh-ként. Tehát még egy kevésbé sikeres gazdasági évben sem fizettek rá a tsz-ek a len termesztésére. A Lenti-i járás szövetkezeteiben az évi munkaegységértől felét a lentermesztése biztosítja. A járás lentermelése évről-évre fejlődik. Gépesítése is, a kévébekötözést leszámítva, megoldottnak tekinthető. Problémát okoz a vegyszeres gyomirtás, u.i. addig amíg az Alföldön bevált a DIKOTEX 40, a Lenti-i járásban a legelterjedtebb gyomnövényekkel szemben ez a szer hatástalan. /Tippan-félék./

A len betakarításával már az előző fejezetben foglalkoztam, ahol említést tettem a szállítási problémákról. Ajárásban 3 vasutállomáson veszik át a lenkórót. A vagonpark tulterhelt, éppen ezért a vasuti szállítás július közepétől a következő év áprilisáig elhúzódik. Ez azt jelenti, hogy az érdekelt tsz-ek gépeit és rakodó munkásait bármikor kivonhatják a termelésből, amikor "lenes" vagon érkezik a megfelelő állomásra. Drágítják a termelést és feldolgozást a vasuti szállítások. A jelenlegi termőterületek alapján néhány millió forintot lehetne megtakarítani, ha a lent nem kellene Zalából elszállítani a távoli lengyárakhoz. Figyelembe véve a len vetésterületének növelési területeit, a megtakarítás évenkénti mennyisége növelhető lenne, ha a len elsődleges feldolgozó üzemét a járás területén felépítenék. Ez annál is inkább lehetséges, mert az iparfejlesztés távlati tervei szerint Lentit ipari centrummá kívánják kiépíteni. Ebbe az elgondolásba jól beleillik a len elsődleges feldolgozása, aminek a kapacitása 20,000 t len elsődleges feldolgozását is meghaladná. A rész lengyár felépítése egyszerre 300 férfi és kb 400 nő foglalkoztatását oldaná meg, ezenkívül a lenkoró szállítására felhasznált vagonokat egyéb nyersanyag szállítására lehetne felhasználni, akkor, amikor a vagonpark adottságaink alapján a vasut még mindig szállítási nehézségekkel küzd.

A len termesztése kedvező hatással van a kynérgabona termesztésére is. A len korán lekerül a szántóföldekről, káliban gazdag, jól elmunkálható talajt hagy maga után - a buza káli-igényes növény - így a len nagyon jó előveteménye a buzának.

Lenti község kh-kénti len átlagtermése és
annak értéke 1960-1964. években.

36.sz. táblázat

| Év | vetésterület
kh | holdankénti
átlag q | áruérték
Ft |
|------|--------------------|------------------------|----------------|
| 1960 | 25 | 22 | 129,250.-- |
| 1961 | 60 | 20 | 240,000.-- |
| 1962 | 100 | 23 | 460,000.-- |
| 1963 | 150 | 23 | 690,000.-- |
| 1964 | 200 | 16 | 640,000.-- |

A fenti kimutatásban a len minőségét harmadosztálynak vettem, ami megegyezik a 4 minőségi besorolás középértékével. A Lenti-i tsz-ben termesztett len értékét csak kismértékben csökkentti a szállítási költség, mert a szántóföldről való elszállítása a vasutállomáshoz nem haladja meg az 1 km-t. Tehát a járás területén a len termelésének lehetőségei biztosítottak, ezért a termelési területei növelhetők. A len gépesített nyűvészt a 19.sz. ábra szemlélteti.

Napraforgó

A két világháborút megelőző időkben a napraforgót a járásban, mint disznóvénnyt termelték, mint ipari növényt az 1950-es évektől kezdve honosodott meg. Termelés nem tud jelenleg sem nagyobb területeket hódítani, mert a napraforgó csak mészből gazdag, bő tápanyagu, közép kötött agyag, vagy vályog talajt kedvel. Mivel a járás területén ezek a talajadottságok hiányoznak, ezért termesztése csak ki %-ban részesedik a szántóterületből. Mindössze 0,5 %-ban.

A jelenleg termesztett napraforgó fajtákat úgy válogatták ki, hogy korán érők legyenek, mert ha a magja nyár végén árik be, akkor a termés kezelése sok veszéllyel jár. Az eddig legjobban bevált fajták a közepes tányérú, szürke csikós magu, bolgár cirmos és a lovászpatonai fajták..

A tsz-ek főleg silótakarmánynak vetik, mert sokkal nagyobb helyileg és államilag is a jövedelmezősége takarmányozás, vagy zöldtrágya formájában, mint a nagtermésének értékesítése esetén.

-o-o-o-o-

3./ Lenti járás szőlő és gyümölcstermesztése.

Az Anjouk kori oklevelek a Lenti-i járás körzetében fejlett szőlő-termelésről tesznek említést. A XV. században már tekintélyes mennyiségű bordézsma adóval tartoznak a terület urának, ami a korabeli nagyarányú szőlő-termelést igazolja. A szőlőterületek a XIX. századig emelkedő tendenciát mutatnak. A századvégi nagy filoxéra járvány az akkori nagy szőlő-területeknek majdnem felét kiirtotta. Jelenleg Lenti járás szőlő-termelő területei ismét növekvő tendenciájúak. Ettől függetlenül az említett terület bortermé-

A len gépesített nyűvése

sét nem lehet az országos borvidékek borai közé sorolni.

Ajárás szőlőtermelésének természeti adottságai nincsenek úgy biztosítva, mint a Balaton mentén elterülő déli fekvésű, vulkáni máladéku, bőséges napsugárzásu területein, de a szőlő beéréséhez szükséges napfény itt is biztosított. Az ősz-elő napfénytartama a felhőzöttség miatt kevesebb, ezért a szőlő cukortartalma is alacsonyabb. Termelésével mégis foglalkoznak, mert a környék borellátását biztosítja, sőt áruértékesítésre is - az állam borpincészetek részére - jelentős mennyiség jut.

A járás szőlőterülete 1280 kh-t tesz ki. Bár területe nagyobb, mint a gyümölcsösöké, mégis jelentősége messze alatta marad a gyümölcsösök jelentőségének. Ez abból is adódik, hogy a szőlőterületek 80 %-a direkt termő. A direkt termő fajták termesztésének oka a járás éghajlati és talajviszonyaiból adódik. A direkt termő fajták a peronoszpóra veszéllyel szemben ellenállóbbak, mint az oltott változatok s miután Zalában és járásunkban az esős, borus napok száma magas, a peronoszpóra veszély országos viszonylatban a legnagyobb. Termesztése a távlati szőlőtelepítési tervekben szerepel, de a csemegefajták kerülnek előtérbe, viszont ezeknek megfelelő fajtáit kell kiválasztani és csak a déli lejtésű domboldalakon lehet a táblákat kijelölni.

A járás szőlőtermelésének fejlődésében, valamint a borok minőségének kialakulásában igen nagy szerepe van a nyári, illetve az őszi szárazságoknak, napsütötte óráknak. 10 éves megfigyeléseim azt igazolják, hogy a járásban a szőlők mennyiségé és minősége az időjárás függvénye. Tulcsapadékos években a peronoszpóra és egyéb szőlőbetegségek ellen védekezni szinte lehetetlen, a termés szinte elpusztul. Ezért 1 kh szőlőterület átlagosan 14-20 q-s termést ad csak sok éves átlagban. A járás évi bortermelése átlagosan 18-20,000 hl.

A járás északi részén csak kisebb kiterjedésű mezei szőlőterületeket találunk, míg a déli részén jelentősebb telepítésekkel is találkozunk. Ma még a járásban a szőlőket teljes mértékben kisüzemi módszerekkel, egyénileg dolgozzák meg. A bor mennyiségét és minőségét javítani lehetne az adott körülmények mellett is. A jelenlegi magas borforgalmi adóztatás azonban nem doppingolja a termelőket a jobb minőségű borok előállítására.

Gyümölcsstermelés

Jelentősége, de az ágazat fejlesztése és a fejlesztés lehetőségei is tulszárnyalják a szőlő termelését. Az 1959. évi gyümölcsfa összeírás adatai szerint a járásban 446,072 drb fa volt, melynek 75 %-a gyümölcsfa. A faállománynak 8,9 %-a üzemi gyümölcsösben, 49,8 %-a házi kertekben, 14,8 %-a szőlők között, 25,6 %-a pedig szőlvényekben helyezkedett el. A járás gyümölcsfa-állományának felét a szilvafa, ötöd részét az almafa, tized részét az őszibarack és a dió adja. A többi gyümölcsfajta jelentéktelen mértékben részesedik az állományból. Jó eredménnyel termelhetők a járás területén a bogyós gyümölcsűek is.

A bogyós gyümölcsűek az 1959.évi összeírás szerint a következőképpen oszlottak meg:

37.sz. táblázat

Megnevezés	tőszám	terület m2
Köszméte	426	--
Ribiszke	3692	--
Feketeribizli	185	--
Málna	--	5417
Szamóca	--	2244
Összesen:	4303	7661

1959. óta tőszámuk és területük jelentős mértékben megnövekedett, különösen a járás délnyugati részében. A felmérések szerint a legnagyobb tömegű gyümölcsöt a szilva adja, melynek nagyrésztét pálinkának főzik ki.

A járás területén az éghajlati viszonyok általában kedvezőek a gyümölcsstermesztés számára. A gyümölcsfajok elterjedése a járásban nem egységes. A bogyós gyümölcsűek a járás nyugati felében, míg az alma és a körte a járás délkelei, keleti részében általában a naposabb domboldalakon helyezkedik el. Lenti járás gyümölcsstermesztése országosan, sőt európai viszonylatban is elismert. A Baki Áll. Gazd. Gutorfölde-i, Pördefölde-i üzemegységei nagy mennyiségű almát exportálnak Európa, sőt a tengerentúli országokba is. A gyümölcsösök üzemi telepítését szorgalmazni kellene, u.i. azokat a domboldalakokat, amelyeket még jelenleg szőlőtermesztésre hasznosítanak, de kevés

eredményel, almasítani kellene, mert termesztésük nagyobb jövedelmét biztosít. A járás gyümölcsfa állományának fajták szerinti megoszlását az 1959-es összeírások alapján a 38.sz. táblázat szemlélteti: /38.sz. táblázat./

-o-o-o-o-

4./ A Lenti-i járás rét és legelőgazdálkodása.

A járásban a szarvasmarha-tartás évszázadok óta a nagy-kiterjedésű gyepterületekre támaszkodott. A gyepterületeknek számos olyan előnye van a szántóföldi szalmaszén takarmányokkal szemben, ami feltételenül indokolja, hogy a vízözönök után is nagyobb arányban megmaradjanak. Előnyei: olcsó, nagyhozamot biztosít, az időjárástól sem függ a hozama úgy mint a szántóföldi takarmányoké. Kevesebb munka ráfordítást igényel, a műtrágyázás e területeken rendkívül hatékonyan érvényesül.

A gyepterületek aránya a gazdálkodási, üzemi formákat befolyásolja. Befolyásolja a szántóföldi takarmány-termesztés arányát, szerkezetét, a terület állatállományának összetételét, az állattartás irányát stb-t. Pl. az évelő pillangós növények vetésterületi aránya szoros kapcsolatban van a járás területén a gyepterületek nagyságával. Ott, ahol a gyepterületek nagyobbak, kisebb a pillangósok vetésterülete, és fordítva.

A gyepterületek hozamai abszolút egységben / q/ valójában nem fejezik ki a felhasználható széna mennyiségét. A bruttó szénahozam a gyomokat és a sásokat is magába foglalja. Éppen ezért a széna mennyiségét gyomossága szerint redukálni kell. A hozamokat széna-egységben fejezzük ki.

A járás gyepterületeinek hozama szénaegységben Vinceffi Imre szerint az alábbi:

39.sz. táblázat

25	q/kh	I.oszt.széna	terem	377	kh-on	összes	rét	2,4	%-án
15	"	"	"	"	4884	"	"	"	32,1 "
8	"	"	"	"	6694	"	"	"	43,8 "
5	"	"	"	"	2888	"	"	"	18,9 "
3	"	"	"	"	420	"	"	"	2,8 "

A táblázat a rétek erős gyomosságára utal, ami aligha vitathatóan felveti az állattenyésztés fejlesztése érdekében, ezek mielőbbi javítását.

Legelők

A legelők területnagyságuknak megfelelően a mennyiséghezában jók, de minőséghezamuk alakulása kedvezőtlen. A legelők minőségi alakulásához, romlásához főleg a felesleges viz, az elhanyagolt vízrendezés járul hozzá, valamint a trágyázás, műtrágyázás hiánya.

Megfigyeléseim szerint, ha a vizes területek vízrendezése elmarad, az eredetileg jóminőségű legelő növényzetének összetétele 2-3 év alatt teljében megváltozik, sások és gyenge minőségű, kevés tápanyagtartalmu fűvek kerülnek tulsulyba. A laposabb területek vizes legelőin régebben is próbáltak védekezni a víz ellen árkok ásásával. Ez a védekezés dajnos nem vált be, mert az árkok rövid időn belül begyepesedtek s így szerepüket nem tudták betölteni.

A járásban problémát okoz az elmohásodás is, ami egyébként a mészben szegény területek jellemzője. A rétek, legelők leromlott állapotát megfelelő vízrendezéssel, műtrágyázással rövid időn belül meg lehetne változtatni. Jelenleg jobb minőségű legelőket, a járás dombosabb területein, északkeleti térségeiben találunk, míg jobb minőségű réteket elszórtan az egész járás területén megtaláljuk.

V. fejezet

A IV. fejezetben a Lenti-i járás mezőgazdaságát ágazatonként vizsgáltam meg 1937-1961-ig. Vizsgálataim során figyelembe vettem a járás természetföldrajzi, gazdasági adottságait, a munkaerő stb. ellátottságát. Ezen tények alapján - meggyőződésem -, hogy Lenti járás mezőgazdasági termelésének szerkezetét, arányát és irányát módosítani kell.

Módosítást elsősorban a művelési szerkezetben kellene végrehajtani mégpedig a szántóterületeket kellene mintegy 3 %-a csökkenti. Azokról az erdők közé beékelte területekről van szó, amelyek jelenleg mint szántók szerepelnek, de hasznosításuk szántóként szinte lehetetlen, hiszen az erdők által beárnyékolt területeken a termésmennyiség nagyon gyenge, nem is beszélve arról, hogy vadkárnak is ki vannak téve ezek a szántóföldek.

Mivel Lenti járásban a szőlő termelésének sem a talaj sem az időjárás nem kedvez, területének 1 %-al való csökkentése ésszerűnek látszik. Az erdők közé beékelte szántókat erdősiteni, a szőlőterületeket / 1%-ot/ pedig gyümölcsösíteni kellene.

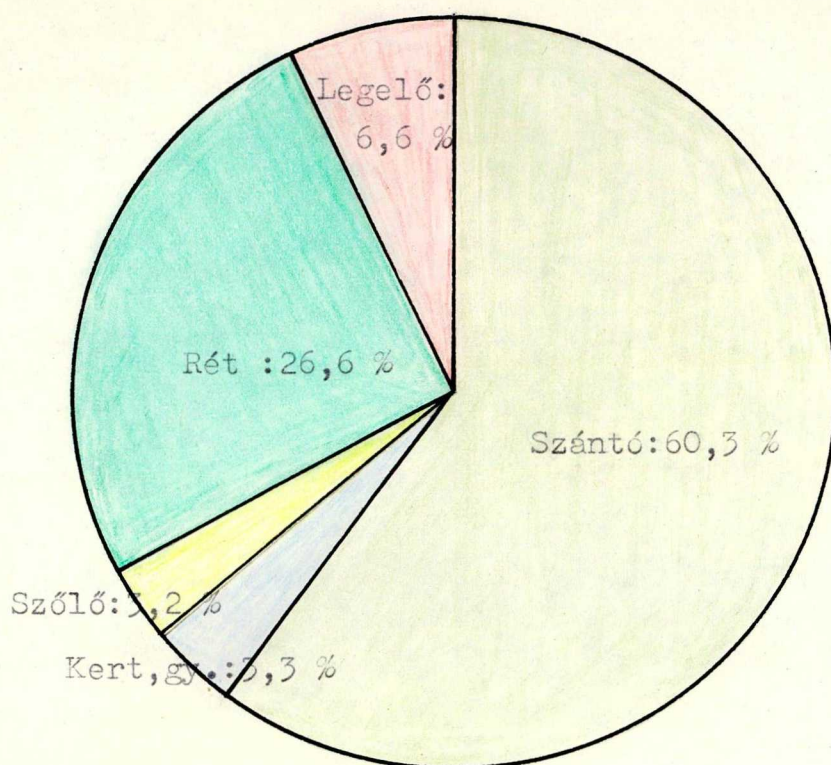
A javasolt változások következtében az 1965.évi művelési ágak megoszlása a mezőgazdaságilag művelt terület %-ában az alábbiak szerint alakulna:

| | tényleges
állapot | javaslat |
|-------------------------|----------------------|----------|
| Szántó | 60,3 % | 57,3 % |
| Kert,gy. | 3,3 " | 4,3 " |
| Szőlő | 3,2 " | 2,2 " |
| Rét | 26,6 " | 26,6 " |
| Legelő | 6,6 " | 6,6 " |
| Összesen: | | 97.- % |
| Erdőnek javasolt szántó | | 3,- % |

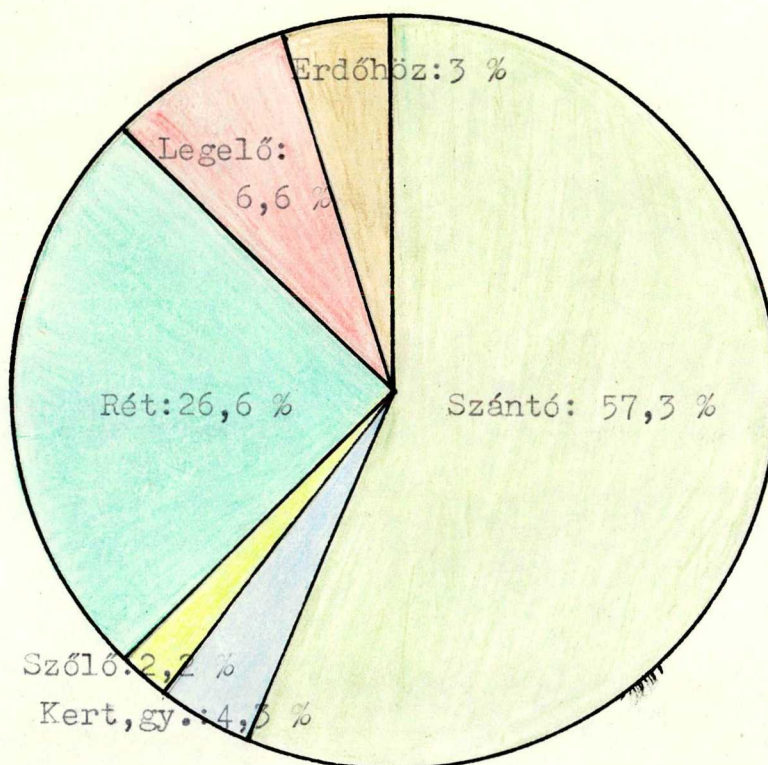
Lásd: 20.sz. ábra.

A művelési ágak változásának gazdasági jelentőségét az alábbiakkal indoklom:

Az erdők közé beékelte területek lejtése általában meghaladja a 15 %-ot, tehát ezeken a részeken nagy az erózió veszély. Nagyüzemi módon hasznosítani nem lehet, kh-i termésát-

Művelési ágak megoszlása a mezőgazdaságilag művelt terület százalékában 1965-ben:

4 Javasolt művelési ág változással és átcsoportosítással a mezőgazdaságilag művelt terület százalékában a fentiek szerint módosulna:

laga sem közelíti meg ezeknek a földnek az egyéb szántók holdan-
kénti átlagtermését. 1965-ben Nova, Zágorhida határában /erdők
közé beékelte területen/ a buza kh-kénti átlagtermése 5,7 q volt.
Ugyanakkor a táblásított területeken 9 q-t arattak kh-ként. Az
erdőterületekről 250-300 m³ fát lehet kitermelni 40-50 évenként,
ami felülmúlja a szántók jövedelmezőségét.

A Lenti-i járás területén a növénytermesztés szerkezeti megoszlá-
sára a következő javaslatot készítettem el:

	tényleges állapot	javaslat
Kenyérgabona	32,4 %	30,- %
Takarmánygabona	51,2 %	52,2 "
Évelő pillangósok	11,8 %	12,3 "
Ipari növények	0,8 %	4,3 "
Szántóföldi z.	0,2 %	0,6 "
Burgonya	3,6 %	0,6 "
Összesen:	100,- %	100,- %

A takarmányok vetésterületéből 52,2 %-ból + 12,3 %-ból 38 % ab-
raktakarmányokat, 12,3 %-on pedig évelő pillangósokat és 14,2 %-
on egynyári szálás, gyökérgumós növényeket látszik célszerűnek
termeszteni.

Az ipari növények vetésterületének növelésénél feltét-
lenül figyelembe kell venni a rostlen termesztésének kedvező idő-
járási viszonyokat, valamint a járás munkaerő mérlegét, ami az
év minden szakában pozitív.

A szántóföldi növények arányát az alábbiak szerint
lenne célszerű kialakítani: /A 39.sz. táblázat egyben az elérhető
átlagtermést is feltünteti./

| A növény megnevezése | vetésterület %-ban | elérhető átlagos
termésátlag |
|----------------------|--------------------|---------------------------------|
| Buza | 24,- % | 14 q |
| Rozs | 6,- % | 11 " |
| Rostlen | 3,5 % | 25 " |
| Repce | 0,5 % | 10 " |
| Napraforgó | 0,3 % | 12 " |
| Kukorica | 20,- % | 23 " |

Sz.f. zöldség	0,6 %	90 q
Burgonya	0,6 %	70 q
Vöröshere	10,- %	30 q
Lucerna	2,3 %	30 q
Észiárpa	16,- %	15 q
Őszi keverék	2,- %	120 q
Silócsalamádé	4,2 %	180 q
Fehérheremag	5,- %	3 q
Biborheremag	5,- %	4 q

Az egyes növények vetésterületének arányát már az előzőekben ismertetett talajhasznosítási arányok figyelembevételével állítottam össze. A lehetséges, illetve elérhető termésátlagok megállapításánál a járás talajadottságait, időjárási és közgazdasági adottságait vettem figyelembe, ezen felül természetesen a korszerű agrotechnika alkalmazásának lehetőségeit, valamint a gépesítési adottságokat.

Bruttó halmozott és halmozatlan termelési értékek szerint az eddigi növénytermesztési szerkezet nem kedvező a járás termelőszövetkezeteinek.

1957-ben 1 kh szántóterületre jutó növénytermesztésből származó bruttó halmozott termelési érték: 1920.- Ft/vol
 Bruttó halmozatlan érték 997 tehát
 Halm. és halmozatlan érték közötti különbség 942 Ft volt

A vetésszerkezet módosítása, amely 3 %-al csökkentetné a kenyérgabona vetésterületét / 1910,46 kh-nak felel meg/ ugyanakkor az ipari növényeket megnövelné 3 %-al, amelyen lent lehetne termelni. 1 kh-on kb 25 q len terem, 1 q len ára 150.- Ft.

$25 \times 150 = 3750$.- Ft tehát a hagyományos buza kh-kénti 2080.- Ft hozama helyett 1 kh-ról 3750.- Ft termelési értéket lehetne betakarítani, azaz 1670.- Ft-tal többet mint a buza termelése esetében. Akét növény termesztése közti bruttó halmozatlan érték-különbség 1910,46 kh esetében 2,712.854.-- Ft lenne. A részben módosított vetésszerkezet után az 1 kh-ra jutó bruttó halmozatlan termelési érték 43 %-kal növekedne a jelenlegihez viszonyítva.

Az 1951. és az 1957-es évek átlagában a termelés szerkezete és hozama alapján a bruttó halmozott és halmozatlan érték az alábbiak szerint alakult:

Bruttó halmozott	Bruttó halmozatlan
termelési érték Ft-ban	

Egy kh szántóterületre jutó szántóföldi növénytermesztésből származó	1920.- Ft	997.-- Ft
1 kh MMÖT-re jutó növ, term. szám.	1776.- "	834.- "
1 kh MMÖT-re jutó állattartásból származó	1381.- "	1381.- "
1 kh MMÖT-re jutó mezőgazd.-i termelésből szárm.	3157.- "	2215.- "

A mezőgazdasági termelés össztermelt/ értékét kifejező 1 kh mezőgazdaságilag művelt területre jutó bruttó halmozatlan termelési érték 2215.- Ft volt, tehát rendkívül alacsony, különösen, ha e számítási módszerrel összehasonlítjuk az országos 3156.- Ft-os átlaggal. A szántóföldi növénytermesztés színvonalát az 1 kh szántóterületre jutó bruttó halmozott termelési érték juttatja kifejezésre. A járásban az 1 kh szántóföldi termelésből származó termelési érték 1920.- Ft lényegesen kisebb az országos átlagnál. Ezen az alacsony termésátlagból, a szántóföldi növénytermesztés nem egészen szerencsés szerkezetéből adódik. 1 kh mezőgazdaságilag művelt területre jutó növénytermesztésből származó halmozott és halmozatlan termelési érték közötti különbség 942.- Ft, az össz növénytermesztésből származó érték 53 %-a.

Ha csak a takarmány felhasználásából származó halmozást vesszük figyelembe a különbség 829.- Ft ez azt jelenti, hogy 1 kh mezőgazdaságilag művelt területre vonatkoztatva 829.- Ft, takarmányértékkel 1381.- Ft, állattartásból származó értéket lehet létrehozni, vagyis a takarmányérték 1.66 szorosát.

Egy számos állatra 4447.- Ft állattartásból származó termelési érték esik. Egy számos állatot 1.84 kh főtakar-

mánytermő terület tart el, ami azt jelenti, hogy az állattartás által lekötött terület minden egyes kh-ja 2416.- Ft értéket produkál. Ez a növénytermesztés által létrehozott értéknél 640.- Ft-tal több, ami azt jelenti, hogy az állattartással hasznosított terület a járás területén 36 %-al több értéket hoz létre, mint a mezőgazdaságilag művelt terület 1 kh-ja általában.

A járás halmozott és halmozatlan termelési értékének szerkezetét %-ban termesztett növénycsoportok szerinti alakulását a 4o.sz. táblázat tünteti fel.

4o.sz. táblázat

| Növény neve | bruttó halmozott | Bruttó halmozatlan
termelési érték |
|-------------------------------------|------------------|---------------------------------------|
| Kenyérgabona | 12,9 % | 15,8 % |
| Ipari növények | 0,8 % | 1,0 % |
| Szántóföldi zöldség | 2,1 % | 3,0 % |
| Takarmányok | 14,7 % | -- |
| Egyéb szántóföldi növények | 7,1 % | 7,9 % |
| Szántóföldi növ.term. | 37,6 % | 27,7 % |
| Rét, legelő | 11,8 | -- |
| Szőlő, gyümölcs | 6,9 | 9,9 % |
| Növénytermesztés összes | 56,3 % | 37,6 % |
| Szarvasmarhatartás | 26,2 % | 37,6 % |
| Sertéstartás | 10,5 % | 15,0 % |
| Baromfitartás | 6,9 % | 9,7 % |
| Juhtartás | 0,1 % | 0,0 % |
| Állattartás összesen: | 100,0 % | 100,0 % |
| Mezőgazdasági termelés
összesen: | 100,0 % | 100,0 % |

A halmozatlan termelési érték 37,6 %-át növénytermesztés, 62,3 %-át az állattartás szolgáltatja a járásban. A termelésben vezető ágazat: a szarvasmarha, kenyérgabona, sertéstartás, szőlő, gyümölcs-termelés és a baromfitartás.

Az 1 kh mezőgazdaságilag művelt területre jutó bruttó halmozatlan termelési érték a járáson belül nem mutat egységes képet.

A községek megoszlását 1 kh mezőgazdaságilag művelt területre jutó termelési értéke szerint a 41.sz. táblázat tünteti fel:
41.sz. táblázat

Termelési érték	Községek száma	A községek részesedése %-ban a mg műv.területből	számos állatból
--- 1500 Ft	8	19,6 %	14,0 %
1501 - 2000 "	13	23,2 "	22,1 "
2001 - 2500 "	19	36,7 "	40,4 "
2501 - 3000 "	10	12,6 "	15,5 "
3001 - "	5	7,9 "	8,0 "
Összesen:	55	100,0 "	100,0 "

A kh-kénti termelési érték alakulása sok tényezővel van összefüggésben. Legszorosabb az összefüggés a talajadottságokkal, amelyek nagymértékben befolyásolják a termelési érték alakulását. Befolyásolják a termelési értékeket a szőlő- és gyümölcs területek is.

A bruttó halmozatlan termelési érték fő ágazatok szerinti megoszlásából látható, hogy az állattenyésztés aránya a vonatkozásban lényegesen meghaladja a növénytermesztést, u.i. a halmozatlan érték 62,3 %-át szolgáltatja az állattenyésztés. A járásban több helyen az állattenyésztés szerepe valójában nagyobb, azonban a Cserta pataktól délkeletre fekvő területeken a kiterjedt gyümölcs- és szőlőtermelés miatt a növénytermesztés szolgáltat nagyobb termelési értékeket.

A mezőgazdasági lakosság szempontjából sokkal jelentősebb az 1 mezőgazdasági keresőre jutó termelési érték alakulása, mint a terület egységre jutó értéke. Bár a két tényező alapjaiban összefügg, a mezőgazdasági lakosság arányainak változása erősen befolyásolja alakulását. Ezért a járás területén a terület-egységre jutó termelési érték és a mg keresőkre jutó termelési érték alakulása között nem található egyenes arányú összefüggés.

Átlagosan a mg-i termelésből egy mg keresőre 10,086.- Ft jut évenként. Ez viszonylag alacsony összeg, ennek növelése ezért a fontos feladatok közé tartozik. Az egyes községek között elég nagy eltérés tapasztalható, a legalacsonyabb 5018.- Ft, a legmagasabb 23,109.- Ft.

A mezőgazdaságból származó értékek községenkénti alakulását a 42.sz. táblázat tünteti fel:

42.sz. táblázat

| A mezőgazdasági
termelésből származó
érték Ft-ban | községek
száma | keresők
számának
%-os megoszlása |
|---|-------------------|--|
| ----- 8000.- Ft | 7 | 18,2 % |
| 8 -10000.- " | 12 | 30,5 % |
| 10- 11000.- " | 10 | 18,1 % |
| 11- 12000.- " | 13 | 20,1 " |
| 12000 - " | 13 | 13,1 " |
| Összesen: | 55 | 100,0 " |

A községenkénti termelési érték nagy különbségeket mutat. Véleményem szerint a különbségek és a további differenciálódások részben az egyes területegységek összevonásával kiegyenlíthetők lennének. A termelési értékek alakulását illetően jól elkülönül a járás keleti és nyugati fele egymástól. Szilvág, Lenti, Lendvadédes vonalától nyugatra a területegységre jutó termelési érték lényegesen kedvezőtlenebb, mint a járás keleti felében.

-o-o-o-

VI. f e j e z e t

1./ A természetföldrajzi tényezők és az erdőgazdálkodás kölcsönhatása

Lenti járás erdőgazdálkodása régi multra tekint vissza. Elterjedését nagyban elősegítették és segítik a természetföldrajzi tényezők. Az erdők nagyfokú elterjedésének egyik fő klimatikus oka a bőséges csapadék, és a csapadék elegendő eloszlása a tenyészidőszakban. Továbbá kedvező a nagy relatív páratartalom és a viszonylag magas hőmérséklet is.

Lenti járás az ország legcsapadékosabb területe, ahol a vízháztartás erősen pozitív. Az évi 801 mm csapadéknak több, mint a fele a tenyészidőszakban hull le. 50 év átlagában

április-szeptember hónapokban 479 mm csapadék hullt a felszínre. A járás hőmérséklete szélsőségektől mentesebb, kiegyenlítettebb, mint az Alföldé. A késő tavaszi fagyok ritkán veszélyeztetik az erdő állományát. Az évi középhőmérséklet 50 év átlagában $9,9^{\circ}\text{C}$, a megyei átlagértéknél $0,5^{\circ}\text{C}$ -al alacsonyabb, tehát inkább a hűvösebb területek közé tartozik. Ha egybevetjük a csapadék és a hőmérsékleti viszonyokat, akkor szembetűnik, hogy a legmelegebb hónapokban esik a legtöbb csapadék. Ezek az említett tényezők segítették a járás hatalmas fenyveseinek, bükköseinek, tölgyeseinek kialakulását. Az országban ezen a vidéken a legmagasabb a relatív páratartalom, átlagosan 75 % felett van. A magas relatív páratartalom főleg a bükkösök kialakulására van kedvező hatással.

A fajoktól függően alakultak ki a szürkésbarna erdőségi talajok különböző fejlődésben lévő változatai. A pseudoglejes elegytelen talaj a fenyőállományok talaja, az agyagbemosódásos barna erdőtalajok, a tölgyek és a bükkösök talaja. Ha ezekről a területekről kitermelték a növénytakarót, akkor a területek elveszítették elégséges asszimilációt végző erdőállományukat, ami a fölösleges vízmennyiséget párologtatta el. Ezért ezek a talajok egy-két fejlődési fokkal visszaestek. A sok csapadék és az erózió miatt a szántóföldi növénytermesztés sem tudta kellőképpen hasznosítani. Éppen ezért a területek nagyobb részén továbbra is az erdőség telepedett meg, természetesen, majd később emberi beavatkozással.

Az agyagbemosódásos barna erdőségi talajainkon helyezkednek el a legszebb bükkösök. Az erdőgazdálkodás szempontjából a bükkös területek talajfajtái a járás legjobb talajait képezik. Ezeket a talajterületeket a járás déli területein Zalaegerszeg-Rédics vasutállomástól délre /Vétyem, Tornafölde/ találjuk. Vétyemben ha-ként $7-800\text{ m}^3$ bükkfát termelnek ki, ami kiemelkedően szép eredmény. Ez viszont a kedvező talajadottságoknak köszönhető.

A leromlott csonka erdőségű talajokon felhagyott szántóművelés után a fenyő telepedett meg, amit később nesterségesen is telepítettek. A legnagyobb fenyvesek Zalaegerszeg-Rédics vasutvonalától északra találhatóak /Zajda ha-ként 550 m^3 főt termel ki/.

A folyók árterületén - Kerka, Cserta, Válicka/- a nyers öntések kisebb foltokat képeznek. Ezeken a területeken a rét kultúra mellett megtaláljuk az ártéri - éger, fűz, tölgy stb. - liget-erdőket.

A járás domborzata erősen eltér a megye más területeitől. A tengerszint feletti magasság 150-320 m között változik. Ezért, főleg a domboldalakon, nagy az erózió veszélye. / Nova, viszonylag kis lejtésű területen helyezkedik el, mégis évenként a talajpusztulás mértéke eléri az 1 cm-t. / Mivel a járás felszíne nem mindenütt felel meg a szántóföldi termesztés követelményeinek, a talajművelés esetenként lehetetlen, éppen ezért az ilyen területeket erdővel telepítették be. A domboldalak erdősítése követelmény volt az erózió elleni védelem szempontjából. Pl. Lendvadédes községből a Kis hegyre vezető régebben használt kocsit, rövid idő alatt 2-3 méterrel mélyebbre mosódott, mint a körülötte lévő erdővel borított területek. A meredekebb oldalakat, ezért mindenütt erdő borítja. Természetesen a múlt erdőirtásainak nyomait is megtaláljuk, az erdők közé beékelődött szántóföldek formájában. Ezek megszüntetése igen előnyös lenne, az erózió csökkentése szempontjából.

A járás 109,994 kh összterületéből az erdő 40,750 kh-at borít, minden művelési ágánál nagyobb, még a szántónál is. A járás művelési szerkezetét %-ban 1964-ben a 22.sz. ábra szemlélteti.

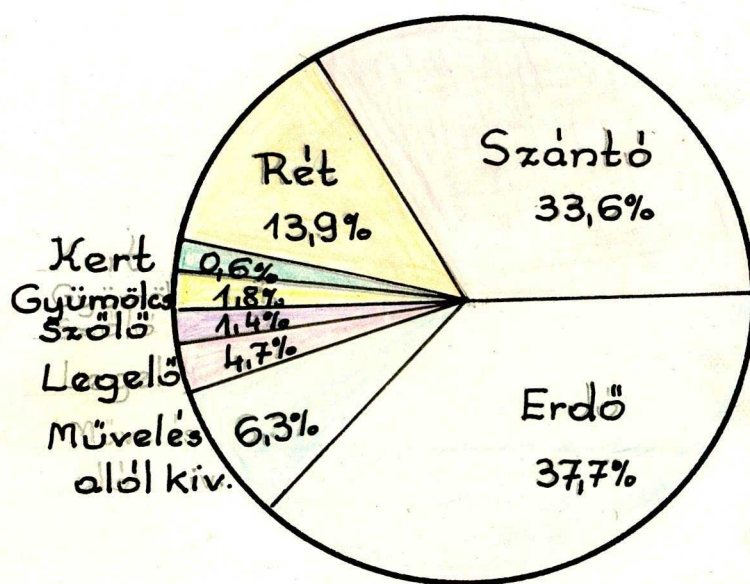
A járás erdősültsége az összterülethez viszonyítva 37,7 % /1964./. A megye átlag-erdősültségét / 26,1 % / több, mint 10 %-kal múlja felül, míg az országos erdősültség kétszerezését /14,9 % / is meghaladja. Az erdősültség mértéke magas akkor is, ha nem az összterülethez, hanem a lakosság létszámához viszonyítjuk. A járásban minden 100 lakosra 78,8 ha erdő jut. Ez több, mint ötszöröse az országos átlagnak.

A járás erdősültségének alakulása 1895-től 1964-ig %-ban:

Év	1895	1914	1930	1961	1962	1963	1964
%	37,6	35,2	34,5	36,9	37,5	37,5	37,7

A táblázatból kitűnik, hogy 1895-től a felszabadulásig az erdősültség csökkenő tendenciát mutatott, aminek fő magyarázata az oktalan erdőirtás.

22.sz. ábra

Ha a járás területén az erdők földrajzi eloszlását vizsgáljuk, szintén kedvező képet kapunk. A járás minden egyes községének határában van erdő. Az erdő a lakosság jövedelmének kb $\frac{1}{3}$ -át tette ki a felszabadulásig. A századfordulóig a mellék helyiségeket fából építették. Legerdősültebb községek: Szilvagy, 78,8 %, Hernyék 71,8 %, Gosztola 71,3 %, Szentpéterfőld 71,0 %. A felsorolt területek mind az Eszterházy hitbizomány tulajdonát képezték.

A járás fa-fajta összetétele vegyes, érdekességként hogy nagyon szépen rajzolódik ki talajadottságoként és a domborzatnak megfelelően szinte élesen elhatárolva az egyes fafajok területe. A járás déli részének 18 községe a Göcsej-i bükk-tájhoz tartozik. Itt a jellemző fafajok: bükk, gyertyán, akác, nyár. A járás északnyugati részén az Őrség-ierdőtáj található. Jellemző fája: fenyő 55 %, valamint tölgy, bükk, nyír. A járás keleti részében a tölgy, nyár és a fűz a legjelentősebb. A járás erdőségeinek értékét jelzi, hogy az ország legértékesebb fenyő-állománya itt van.

A járás erdőterületeinek megoszlása szektoronként a következő: erdőgazdaságok tulajdonát képezi 76,6 %, a termelőszövetkezetekét 12,8 %, a tanácsokét pedig 10 %. Az egységes kezelés, erdőgondozás tervszerű termelés és telepítés érdekében célszerű lenne az erdőterületek összevonása, erdőgazdaságok kezelésébe, illetve azok felügyelete alá.

2./ Az erdőterületek növelésének lehetőségei a Lenti-i járásban

A járás erdőterületének növelését a domborzati viszonyok, talajadottságok, valamint a fa felhasználása tette szükségessé. Már az előzőekben több esetben utaltam arra, hogy a járás erdősültsége az országos átlaghoz viszonyítva nagy. Mégis kérdés az, hogy fokozzuk-e továbbra az erdőterületek nagyságát, avagy sem? Ha a mezőgazdasági termelés nehézségeit, valamint az abból adódó időnkénti deficitet vesszük alapul - savanyu talajokon alacsony a termésátlag -, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy azokat a néhezen művelhető, erózió által veszélyeztetett, földművelésre nem alkalmas területeket, valamint az erdők közé beékelte és nagy vadkártnak ki-

tett szántókat erdősíteni kell.

A gazdaságosság szempontjai is az erdők területének növelését indokolja, főleg olyan művelési ágak rovására, amelyek a járás termelési értékeit nem bővítik. Pl. az elhanyagolt, öreg szőlőterületek helyére is erdőket lehetne telepíteni.

3./ A járás erdőgazdálkodása a múltban és a felszabadulás után.

A járásban az erdő a XVIII. század végéig nem jelentett különösebb értéket. A fa felhasználása csak a lakosság közvetlen szükségletét szolgálta. Az erdők irtása évszázadokon keresztül itt is nagyméretű volt. A fokozódó állattenyésztés, legelőnyerés céljából szükségessé vált az erdők nagyfoku irtása. Az erdők zöme nagybirtok volt. 1848-ig az erdőterületek a Bánfyaké, majd az Eszterházyaké volt. 1836-ban a jobbágyságot kitiltották az uraság erdeiből, ezért 1848-ban nagy erdőfoglalások történtek a járás több községében, így: Szilvágyon, Lenti-ben, Rédicsen. Az erdők, a faanyag a kapitalista árutermelés során kezdett értékkessé válni. Ennek megfelelően fokozódott az oktalan fakitermelés, az erdők rohamos pusztulása. Különböző törvények szigorították az erdők irtását.

Az 1879.évi erdőtörvény már okszerű erdőgazdálkodásról tesz említést. Ez évtől a járásban lévő urbéri és hitbizományi erdőket üzemterv szerint művelték. Az akkori üzemtervek már előírták az évi tarvágások újra-ültetését. A két világháború között a járás erdőségei óriási károkat szenvedtek.

A felszabadulás után új erdőgazdálkodási korszak kezdődött. A volt Eszterházy erdőket a földreform során államosították. Ezeket az erdőket 1949-től tudományos megalapozottsággal, egységes erdészeti tervek alapján kezelik. Az így kezelt erdőségek a járás erdőségeinek $\frac{3}{4}$ részét teszik ki. A járásban 5 erdőgazdaság működik. Ebből 4 - a Lenti-i, Nova-i, a Szentgyörgyvölgy-i és a Zalabaksa-i - az Északzalai Erdőgazdasághoz, a szentpéterföldei pedig a Délzalai Erdőgazdasághoz tartozik.

Jelenleg az évi fakitermelés $100,000 \text{ m}^3$ körül mozog. Lényeges mennyiség ez az országos, évi $3,5$ millió m^3 -es összertermeléséből.

A járás fakitermelését, erdőségeit és a fa elszállítását a 23. és 24.sz. ábra szemlélteti. Sajnos a vágásra érett erdők aránya nem nagy. A 100 éven felüli állomány mindössze 2 %-ot tesz ki, legtöbb a 20-40 éves koru fák aránya. Az erdők nincsenek túlhasználva. Több az évi átlagnövekedés, mint a kitermelés. Az átlagnövekedési többlet 6000 m^3 körül van. A fakitermelése 60 %-a gépesített, természetesen az erdőgazdaságokban a szállítás kb 75 %-ban gépesített, a jelenlegi iparvasutak hálózatainak kapacitásán túl. A kisvasutak legnagyobb részben az Eszterházy uradalom létesítményei. Korszerűsítésük, fejlesztésük a felszabadulás után megtörtént.

4./ A járásban kitermelt faanyag felhasználása és hasznosítási módja

A járásban kitermelt fa 65 %-a ipari, 35 %-a tűzifa. A kitermelt rönk és egyéb faállomány a Lenti-i, valamint a csömödéri fűrész üzemekbe kerül. Ezek az üzemek értékes fűrészárúkká dolgozzák fel /parkett, deszka, padló, donga, lécz, vasuti talpfá, hidpadló, szőlőkaró stb./. Anégy fűrész-kerettel dolgozó Lenti-i fűrészüzem évente $60,000 \text{ m}^3$ fát dolgoz fel elsődlegesen. /Az üzemet 1923-ban létesítették, 1945-ig kapacitása $17,000 \text{ m}^3$ volt./ Az üzem sok export anyagot állít elő, pl. parkettből évente $12,000 \text{ m}^3$ -t exportál. A Csömödéri fűrészüzem is hasonló kapacitással és feladatokkal működik. Lenti járás fa- és fűrészáru exportja évenként $11,000 \text{ m}^3$. 1945 előtt az üzemek exportja főleg Hollandiába, Belgiumba irányult. 1945 után Svédország, NSZK, Ausztria, Olaszország és Görögország lettek a fő vásárlók. 1965 után Franciaország felé is nagyobb Franciaország felé is nagyobb mennyiségű árut szállítottak a járásból. A kitermelt bükk, gyertyán, papírfá teljes egészében exportra kerül Olaszországba, Ausztriába és NSZK-ba.

A farost-fa a szombathelyi forgácsoló üzemben nyer feldolgozást. A járásban elsődlegesen kikészített fűrészanyagot a legkülönbözőbb hazai gyárak hasznosítják. A fűrészáru 10%-át a Zalaegerszegi, nagykanizsai, győri, debreceni és újpesti bútorgyárak, és a budapesti, kecskeméti parkett gyárak dolgozzák fel.

85. l. old

23.sz. ábra

Lenti járás erdősségei /vegyes/

Fakitermelés és szállítás iparvasuton

Jelentős mennyiségű anyag kerül a hordógyárakba, iskolai butorgyárakba, valamint a TŰZÉP telepekre. Érdemes még megemlíteni, hogy valamennyi dunántúli bánya kap bányafát a járásból. A kitermelt faanyagnak kettős az utja. Egyrészt a hazai feldolgozásra szánt szükségletet szolgálja, az össztermelés 90 %-a kerül hazai feldolgozásra, másrészt 10 %-át exportálják.

5./ Erdősítés a Lenti-i járásban.

A fakitermelés és az erdősítés szorosan kapcsolódik egymáshoz. A kitermelt erdők helyét mindenütt gondosan beültetik. Természetes uton felujíthatók a bükk, a tölgy és a kísérőfaként használt gyertyán. Az erdei fenyő felujítása mesterségesen biztosabb, épp ezért a fenyvesek felujítása így történik. Az eddigi kísérletek azt igazolják, hogy az erdei fenyő csak megfelelő optimális körülmények között tud természetes uton szaporodni, ezért őshonosságának kérdése ma még vitatott.

Az érdekesség csak az, hogy 1891-es üzenterv arról tesz említést, hogy a járás északkeleti térségében mesterségesen telepített tölgyet, a természetesen települt erdei fenyő teljesen elnyomta. Ugy látszik, hogy az évek csapadékosága, a talaj gyomosodása még ugyan azon területen belül is módosítja a természetes felujítást.

Jávorka, Zalalövő, Lenti, Alsólendva vonaláig tekintik őshonosnak az erdei fenyőt. Természetesen ott léphet fel, ahol a nyári csapadék 450 mm-en felül van. A feltételt a talaj gyomosodása nagyban befolyásolja. A gyakorlat azt mutatja, hogy a járásban a fenyő telepítése mesterséges uton a legmegbízhatóbb. Az erdő felujításokon kívül új erdők telepítése is folyik a járásban. A felmérések alapján jelenleg 70 ha-n történik erdősítés, Ramocsától északra. Több új erdőtelepítés van Szentpéterfölde környékén és Rédics körül.

Csmeték ültetése megfelelő talajelőkészítés után jelenleg még kézi erővel történik. Egy ha-ra 14.000 csemete kerül kiültetésre.

Komoly gondot jelent az ujonnan beerdősített területeken a vadkár elleni védekezés. Kétféle megoldás alkalmazása lehetséges. Egyik, amikor a betelepített erdőrészt vadvédelmi kerítéssel látják el, ez természetesen igen költséges eljárás és nem is mindig megbízható. A másik a véralbuminos védekezés. Ez a vegyszeres védekezés biztosabb, mint a kerítés alkalmazása. Az így kezelt herányéki fenyveserdő ezideig kármentesen, szépen fejlődik.

6./ A járás erdőgazdálkodásának további feladatai.

Az erdőgazdálkodás továbbfejlesztése indokolt. Az összes erdők szakirányítását az erdőgazdaságoknak kell átvenniük. A járás erdőgazdálkodása fontos szerepet tölt be a nép-gazdaság életében, éppen ezért fontos a jövedelmezőségét szakszerű kezeléssel fokozni. A járás erdőgazdálkodásának egyik feladata, hogy az erdei fenyvesek területarányát a jövőben fenn-tartsa, illetve 2-3 %-al növelje, a rontott erdőterületek rovására. A fenyő világszerte leginkább elterjedt fafélése, igen értékes, fáját rendkívül sokféleképpen fel lehet használni. A fenyő kiemelt értékelését a járás optimális erdőtenyésztési viszonyai is indokolják. A ha-kénti fatömeg az évi átlagos fa növekedés magasabb az országos átlagnál. Az erdei fenyvesek fejlődés felülmúlja a lombosfákét. Ezért a fafajták közül az erdei fenyőt kell elsősorban kiemelni. A kocsányos tölgy telepítése is szükséges a járásban, főleg az ártéri területeken. A bükkösök létesítése a domboldalakon a leghasznosabb. A Kerka árterületén Lentikápolna, Szécsisziget vonalán szükségessé vált.

Az erdősitéseknél a több szintű faerdők kialakítása ésszerű. A fenyőállomány közé tölgy, gyertyán, bükk telepítése hasznosnak mutatkozik. Főleg azért, mert a vegyessé tett lombállomány javítja az erdő talaját, ugyanakkor a kitermelésnél nagymennyiségű tűzifát is szolgáltat. Ez a módszer azért is hasznos, mert ilyen módon gyorsítani tudjuk az erdők növekedését utánpótlását. A felmérések szerint a járásban jelenleg szőrt gesztenyések területét szelid gesztenye nagyüzemi telepítésével kell kiegészíteni.

A szelid gesztenyések létesítését a meleg domboldalak és a savanyu talajok elősegítik. A gesztenye egyébként is a járás egész területén őshonos. Telepítésére legalkalmasabb Lendvadedés környéke, Tenke, Dédes, Gosztola területe.

-o-o-o-o-

VII. f e j e z e t.

Lenti járás állattenyésztése.

1./ Az állattenyésztés lehetőségei és hozamainak alakulása

Az országos állatsűrűség-térkép vizsgálatánál kiténik, hogy Vas és Zala megye kiemelkedik sűrű állatállományával. Okai és magyarázata ennek az, hogy az említett területek állattartó területek voltak. Az állattartást az éghajlati viszonyok tették eredményessé. A nagylétszámú állattartásra azért is szükség volt, mert a felszabadulásig a mezőgazdaságban gépi erőt nem alkalmaztak. A rossz talajviszonyok megkövetelték a 3 évenkénti istállótrágyázást, aminek előállítása és növelése az állatállomány mennyiségétől függött. Az itt élő népesség fő megélhetési lehetősége az állattartás és az erdőgazdaság volt. A mostoha talajadottságok, az aránylag nagyki-terjedésű rétterületek, a nagyobb csapadékmennyiségek, a rössz ut és szállítási viszonyok már a XVI. sz.-ban is a szarvasmarha tartást indokolták.

Az állattartás jelenlegi fontosságát alátámasztja az a tény is, hogy a járás területén a bruttó, halmozatlan érték 62,3 %-a az állattenyésztésből származik. Országosan 4,3 kh mezőgazd. területre jut 1 számos állat, a járásban, 3,2 kh-ra jut 1. Az országos sűrűségnél nagyobb létszámú állomány sajnos nem jelenti azt, hogy a járás állattartási színvonalja is jó, sőt több gazdaságban is található évente 1000 lit.-nél kevesebbet tejelő tehenet, ami a nagyüzemi gazdaság mértékén jóval alul marad.

Az állattartás alacsony színvonala éppen úgy jellemzője a területnek, mint az alacsony növénytermelési átlaghozam. A nagyarányban termelt tömegtakarmányok és a kisebb mértékben termelt abraktakarmányok nem tették lehetővé a fejlett állattartás kialakítását.

Zala megye állatállománya 1935-1962.években./43.s z. táblázat./

A loállomány csökkenése a mezőgazdaság gépesítésének függvénye a járás loállományának további csökkenésénél már nagyobb körültekintéssel kell eljárni, u.i. a lófogat teljes kiküszöbölését a legjobban gépesített gazdaságok sem nélkülözhetik, mert a felszíni formák miatt a járás mezőgazdaságában a lófogatra szükség van. A jelenlegi juh-állomány sem éri el az 1935. évit, létszáma azonban az 1950-évek közepétől növekvő tendenciát mutat.

Az állatállomány létszámának változásait a Leni-i járásban a 44.sz. táblázat szemlélteti.

44.sz. táblázat

Számos állatállomány alakulása

Megnev.	1945	1957	1961	1962	1953-62 átl.
Szarvasmarha	15284	15398	14415	13213	14992
Tehén	9575	10013	9413	8100	9340
Sertés	2243	2080	2577	2709	2435
Koca	2859	2142	2314	1899	2080
Ló	2443	1791	1545	1137	1550
Juh	76	47	11	44	43
Összesen:	20046	19323	18558	17103	19020

A járás szarvasmarha állomány az összállatállomány 77,3 %-át teszi ki, megyei szinten csak 72 %-ot, országos átlagban pedig csupán 56%-ot. A Lóállomány az összállatállományon belül teljesen jelentéktelen, említésre sem méltó.

Az állatsűrűség a járáson belül 1955-60 között nem változott, 3,1 - 3,2 kh. MÖM jut egy számos állatra. 1960-tól állandóan kisebb lett a terület s így jelenleg az állatsűrűség 3,7 kh. 1957. évhez viszonyítva az állatsűrűség 1961-ig községenként a következőképpen változott:

Kisebb lett az állatsűrűség 30 községben, a községek 56,5%-ban

Azonos az állatsűrűség 10 községben, a községek 18,9%-ban,
Nagyobb lett az " 13 " " 24,6%-ban.

Az egyes állatfajok járáson belüli elhelyezkedése is nagyon változó, 100 kh mezőgazdaságilag művelt területre 31 db szarvasmarha jut. A leggyengébb szarvasmarhatartó területek a járás délkeleti és északnyugati térségében helyezkednek. Oka: A rétek és legelőterületek kisebb aránya és gyengébb minősége. Az 1957.évi állatállomány alapján 100 kh mezőgazdaságilag művelt területre 30 db sertés jutott. A sertésállomány járáson belüli elhelyezkedésére jellemző, hogy az erősebb sertéstartó községek /100 kh MMÖT-re 35 db felett/ a közigazgatási egység északkeleti területére esik. A szarvasmarha és sertésállomány elhelyezkedését megvizsgálva szembe tűnik, hogy az erős szarvasmarha és erős sertéstartó területek a járáson belül egybeesnek. Oka: a legelők mennyisége, jobb minősége, és részben a nagyobb népsűrűség.

A sertésállománynak a szarvasmarha állományához való viszonyát kifejezésre juttatja az egy szarvasmarhára jutó sertések száma. 1957-ben 1 számos állatra a járásban átlagosan 0,97 db, 1961-ben pedig 1,27 sertés jutott. Ez a növekedés a járás területén községenként változó képet mutat. Általában a járás északkeleti részén ~~nagyobb~~ legnagyobb mérvű a sertéstartás. Az állatállomány hozamai rendkívül alacsonyak. Az évi átlagos tejhozam mélyen az országos átlag alatt van a járásban, amit az alábbi összehasonlító táblázat is mutat:

45.sz. táblázat.

| Megnevezés | Mértékegység | Járási
1961 | Országos átlag
1961 |
|---|--------------|----------------|------------------------|
| | % | | |
| 100 tehétre jutó
évi borjuszaporulat | % | 76 | 73 |
| 1 tehén évi átlagos
tejhozama | l | 1224 | 2170 |
| 1 koca malac szá-
porulata | db | 6,5 | 9,2 |
| 1 tyúk átlagos
tejjáhozama | db | 83 | 83 |

Az egy tehenre jutó tejtermelés több mint 900 literrel kevesebb, mint az országos átlag, 1 koca szaporulata pedig 2,7 db-al.

100 khfő takarmánytermő területre és mezőgazd.művelt területre jutó állati termék termelése országosan és járási szinten az 1961- évben a következőképpen alakult /46.sz. táblázat./
46.sz.táblázat

| Megnevezés | Mértékegység | Járás
100 kh | | Országosan
100 kh | |
|---------------|--------------|-----------------|------|----------------------|------|
| | | FTT-re
jut | MMÖT | FTT-re
jut | MMÖT |
| Terjtermelés | hl | 344 | 196 | 240 | 153 |
| Vágómarha | q | 67 | 38 | 22 | 14 |
| Vágósértés | q | 39 | 22 | 58 | 36 |
| Vágóbaromfi | q | 9 | 5 | 16 | 10 |
| Tojástermelés | 1000 db | 21 | 12 | 24 | 15 |

Az alacsony fajlagos hozamok ellenére a területegységre kive-
 titve a tej és marhahushozamok meghaladják az országos átlagot.
 Ellenben a vágóbaromfitermelés az országos átlag alatt van.

2./ Az állatállomány takarmányokkal való ellátottsága

A járás területén 1 számos állatra 1,8 kh főtakar-
 mány termő terület jut. Ez a számadat még nem juttatja kifejezés-
 re az állatállomány takarmánnyal való ellátottságát. A megter-
 melt takarmány-mennyiség, az emészthető fehérjék, valamint a
 keményítő mennyiség már utal arra, hogy milyen a takarmányellá-
 tottság.

A járás takarmányszükségletének kiszámításához az
 "Állattenyésztők kézikönyve"-ben /4/ közölt normatívákat vettem
 alapul. A kiszámított mennyiség a járás összállatállományára
vonatkozóan, állatfajonként a következő /46.sz.táblázat.
46.sz.táblázat

Megnevezés	Abrak		Széna		Lédús	
	q	%	q	%	q	%
Szarvasmarha	44125	26,1	191731	86,6	17732289	86,6
Sértés	76285	45,2	9149	4,1	120362	5,9
Ló	17461	10,3	19961	9,0	145086	7,1

Baromfi	31022	18,4	--	--	--	--
Juh	201	1,0	573	0,3	5592	0,4
Szükséglet össze-						
sen:	168745	100,0	221414	100,0	2046038	100,0
Termelés:	82261	--	406030	--	780600	--
A fedezés						
mértéke:%	48,7 %		183,3 %		43,0 %	

A termelés és a szükséglet összehasonlításánál látható, hogy lédus takarmányból nagy a hiány, szénából pedig felesleges mutatkozik. A szénafélék mennyisége a nagy rétiszéna termés miatt több mint 80%-kal meghaladja a szükségletet. A rétek bizonyos %-át lédus takarmányok formájában használják fel, pl. legeltetés formájában. Az említettek alapján a széna és a lédus takarmány szükségletet fedezettnek tekinthetjük. Abraktakarmányokból a szükséglethez mérten mintegy 50% a hiány. Az abraktakarmányok területének növelésével, valamint a holdankénti átlagtermés növelésével a meglévő hiányokat pótolni lehetne. A rendkívüli nagy abrakhiány elsősorban a tehenenkénti 1227 literes évi átlagos tejtermelésben nyilvánul meg.

3./ A talajok termőképességének fokozása, szerves trágyával való ellátottsága a járásban.

A növénytermesztés és az állattenyésztés kapcsolatának fontos területe a talaj istállótrágyával való ellátottsága. A járás vékony termőrétegű, hideg, szerkezetnélküli talajainak termőképességét csakis nagymennyiségű szervesanyag talajbajuttatásával lehet fokozni. A komplex meliorációs eljárás egyik igen fontos ténye a biológiai talajjavítás, amely a fokozott szerves trágyázást jelenti. ~~Enélkül~~ az egyéb talajjavítási eljárások a talajt illetően nem érvényesülnek. A műtrágyák érvényesülésének hatékonysága is függ a talajok szervesanyag utánpótlásától. Ezért nagyon fontos, hogy a járás mezőgazdaságilag művelt területeinek istállótrágyával való ellátottságát is biztosítsuk.

A trágyaszükséglet megállapításának abból a tényből indultam ki, hogy a szántóterületeket, valamint a szőlő és gyümölcssterületeket 4 évenként 160-250 q istállótrágyával kell ellátni. A termelt szervesstrágya mennyiség meghatározásánál számos állatonként és évenként 80 q trágyát vettem alapul.

A járás - 1951/57. évi - termelési szerkezete és szervesstrágya ellátottsága a következő, 47.sz. táblázatból tűnik ki:
47.sz. táblázat.

Szervesstrágya termelés:

Vöröshere	287200 q	17,0 %
Egyéb pillangós	45000 "	2,7 %
Gyökérmaradvány	332200 "	19,7 %
Istállótrágya:	1352610 "	80,3 %
Összesen:	1684810	100,0 %

Évenkénti szükséglet:

Szántó részére	1534560 "	89,8 %
Kert, gyümölcsös r.	94125 "	5,5 %
Szőlő részére	80250 "	4,7 %
Összesen:	1708935 q	100,0 %

Szervesstrágyával való ellátottság a járás mezőgazdaságilag művelt területén 98,5 %-os. Az igaz, hogy a hiány pótolható lenne műtrágyával, vagy kombinált trágyázással, de a járás talajadottságai csapadékviszonyai nem járulnak hozzá, hogy a műtrágyák hasznosítása olyan fokú legyen, mint a szerves, illetve istállótrágyák hasznosítása. Az évenkénti trágyaszükséglet 90 %-ában a szántók és 10 %-ában a szőlők és gyümölcsösök igénylik. A szervesstrágya termelést 80 %-ában a járás állatállománya, 20 %-ában a pillangósok gyökérmaradványai szolgáltatják. A jelenlegi termelési szerkezet mellett a szervesstrágya mennyisége megközelíti a szükségletet, a talajjavítási program azonban lényegesen nagyobb szervesstrágya igénnyel lép fel.

A szükséges mennyiség csak fokozott pillangósok vetésével és nagyobb mennyiségű zöldtrágyával elégíthető ki.

4./ A mezőgazdaság kézi-, fogat- és gépierővel való ellátottsága a járásban.

A mezőgazdaság fejlődésével, változásával a gépierő egyre nagyobb jelentőségűvé válik. Egyre több munkafolyamatot gépeistenek. A gépesítés fokának növekedésével párhuzamosan csökken a kézi- és a fogaterő igénybevétele. A korszerű mezőgazdaságnak fontos követelmények, hogy a rendelkezésre álló kézi-, fogat-, és gépi munkaerő minél jobban legyen kihasználva.

A rendelkezésre álló adatok alapján munkaerő-kapacitást, járási és országos szinten az alábbi 48.sz. táblázat szemlélteti.

	Járási átlag	Országos átlag
<u>a/ Kézi munkaerő</u>		
Egy mezőgazd.keresőre jutó MMÖT kh	5,6 kh	6,7
1 kh MMÖT-re jutó le-
dolgozható munkanap
egész évben	44,1 kh	37,5
Tenyészidőszakban	28,5 kh	26,2
<u>b/ Fogaterő</u>		
Egy redukált kettős
lófogatra jutó kh	49,5 "	54,7
Egy redukált kettős
lófogatra jutó MMÖT kh	80,2 "	74,4
Egy redukált lőfogatra
jutó szántóegység kh	68,0 "	--
<u>c/ Gépierő</u>		
Egy traktorra jutó
szántó kh	479,0 "	181,0
Egy traktoregységre
jutó szántó kh	257,0	146,0
Egy traktoregységre
jutó szántóegység kh	351,7 "	--

Egy vonóhorog lóerőre eső MMÖT kh	27,6	15,5
" " " " szántó kh	17,0	11,5

1962-höz viszonyítva a mezőgazdasági gépesítése nagyott lépett előre, jelenleg már a fenti adatok túlhaladtak. A járás kézierővel való ellátottsága jobb az országos átlagnál, fogaterő kapacitása is aránylag kedvező. Gépierő kapacitása is aránylag jónak mondható. A gépierő kapacitás viszont rosszabb az országos ellátottságnál, melynek oka a következő:

- a./ a mezőgazdasági szocialista átszervezése a járásban később ment végbe,
- b/ a tsz-ek üzennagysága általában kicsi,
- c/ sok helyen még most is kisüzemi szinten és módszerekkel gazdálkodnak,
- d/ az alacsony színvonalu termelés nem tette lehetővé a nagyobb beruházásokat.

Minden esetre felvetődik az a gondolat is, hogy a kézi, fogat és gépierő kapacitás összhangban van-e, meg van-e a lehetőség a teljes kihasználásukra?

A kézi munkaerő kihasználására, a jelenlegi termelés szerkezeete mellett, nem gondolhatunk. Ha összehasonlítást teszünk az évben ledolgozható munkanapok száma és a norma szerinti - szükséges - kézi munkaerővel, akkor azt látjuk, hogy a kapacitás mintegy 60 %-os.

A mezőgazdasági termelésben el sem képzelhető perszer, átlagosan 100 %-os kihasználás. A járásban, azonban a munkacsúcsok idején is a kézierő 25 %-a nincs kihasználva. A fent ismertetett kézi munkaerő mérleg csak a mezőgazdasági keresők számát veszi figyelembe. Egy mezőgazdasági keresőre 0,59 eltartott jut. Feltételezhető, hogy az eltartottak 35 %-a is bevonható lenne a mezőgazdasági munkálatokba, legalább is a háztáji területek művelésére, az állatállomány gondozására.

A vonóerővel való ellátottság - a járásban - jelenleg nem biztosított. A meglévő fogat és traktorállomány nem elégíti ki a járás vonóerő igényeit. A vonóerőkapacitás hiánya a következőkben jut kifejezésre:

Egyes munkák nem nyernek befejezést, vagy rosszul végzik el, esetenként az adott munkát nem a megfelelő időben végzik el. A hiányzó vonóerő szükségletet kézíerővel csak részben lehet pótolni. Az 50 %-os gépesítés fokát figyelembe véve, csak az alapvető talajmunkákat végezhetik el géppel. A járás alacsony terméseredményeinek részben, a sok közül, egyik oka éppen a vonóerő-kapacitás hiánya is. A kézimunkaerővel való ellátottság és az egy mg keresőre jutó termelési érték között szoros kapcsolat áll fenn.

Összefoglalva: a vonóerővel való ellátottság a járásban nem megfelelő, ami a rendelkezésre álló kézi munkaerővel nem pótolható. A kézi munkaerő további csökkenésével kell számolni /ingázás/ elvándorlás, öregedés stb./ ellenben a gépesítés fejlődése lehetővé teszi, hogy olyan munkaigényes ágazatokat is kifejlesszenek, amelyekre a természeti adottságok kiválóak. /gyümölcsösök, ezek nagyobb ütemű fejlesztése, főleg téli almából/.

-o-o-o-

VIII. f e j e z e t

J a v a s l a t o k :

A járáson belüli természeti adottságok és a kialakult termelés szerkezet között szoros összefüggés van. A termelés mennyiségének alapvető lehetőségeit a talaj, a domborzati adottságok, valamint az éghajlati viszonyok határozzák meg. A megjavított talajokon kiemelkedő termésátlag érhető el. Ennek következtében a gazdasági fellendülés csak a termelőszövetkezetek megszilárdítása, valamint a komplex meliorációs munkák végrehajtása után várható.

Több növény terméseredménye a csapadékmennyiség szerint változik. Egyenletes eloszlású csapadékviszonyok mellett kiemelkedő a műtrágyák hatékonysága. A mostoha adottságoknál fogva külterjes a növénytermesztés szerkezete. Kevés a termelt

növények száma, alacsonyak a növényi-, állati hozamok, korlátozottak a termelés lehetőségei. Jelenleg a termelőszövetkezetek átlagos összes közös területe 1000 kh, szántóterülete pedig 569 kh.

A kialakult üzemméretűségek a termelés fejlődését gátolják. Feltétlenül szükséges lenne az adottságok jobb kihasználás ültetvényekkel, telepítéssel, a rendelkezésre álló szellemi, fizikai és gépi erő jobb foglalkoztatásával.

A járás állatállománya az 1935. évihez viszonyítva közel 15 %-kal, az 1957. évihez viszonyítva pedig 11 %-kal csökkent. A további állatlétszám csökkenése már nem engedhető meg. Az állattartáson keresztül hasznosított terület 1 kh-ra 36 %-kal több értéket hoz létre, mint a növénytermelés. A növénytermesztés szerkezetében is célszerű lenne változásokat végrehajtani, a változások szinte szükségszerűek, mert a járás mezőgazdasági területe 7-8000 kh-dal fog pár éven belül csökkenni. A csökkenést a belterületek beépítése, majorok kialakítása stb jelenti majd.

A meredek lejtőjű, jelenleg mezőgazdaságilag művelt területeket jobb hasznosítás és könnyebb művelés érdekében erősíteni kell. Művelési ágakban szintén változást kell végrehajtani. Ugyancsak, a jelenleg szőlőművelés alatt álló területeket a dombok egy részét, gyümölcsösökkel kell beültetni, u.i. a gyümölcs egyre fontosabb néptáplálékká válik s így a járás fogyasztása is növekedni fog.

-o-o-o-o-o-o-o-o-
-o-o-

Irodalomjegyzék

1. Az Órség-Hetée-Göcsej tájegység meliorációs munkáinak irányelvei.
Kézirat: Budapest, 1958
2. A mezőgazdasági termelés helyi adottságai
Kézirat: Budapest, 1958
3. Állattenyésztők kézikönyve
Mezőgazdasági kiadó: Budapest, 1955
4. Az MSZMP. központi Bizottsága 1962. III. ülésének határozata
5. Belák S. A nagyüzemi mezőgazdasági termelés előfeltételei
Mezőgazdasági kiadó: Budapest, 1962
6. Görög L. Magyarország mezőgazdasági földrajza
Tervgazdasági kiadó: Budapest, 1954
7. Dömötör S. Órség:- Gondolat kiadó: Budapest, 1960
8. Gönczi I. A mezőgazdasági üzem vonóerejének összetétele
Akadémiai kiadó: Budapest, 1963
9. Manczel J. Szarvasmarhatenyésztésének és takarmánytermelésének helyzete
Akadémiai kiadó: Budapest, 1962
10. Vinceffi I. A természetes gyepek m. osztályozása
Kézirat: Budapest, 1958
11. Zala megye mezőgazdasági termelés fejlesztésének 20 éves távlati terve
Kézirat: 1963
12. Dr. Bulla Béla: Magyarország természeti földrajza
Budapest, 1962
13. Dr. Fára J. Zalaegerszeg és Göcsej részletes tájékoztatója
Kézirat: 1963
14. Gönczi F. Göcsej Kaposvár 1914
15. Dr. Hadnagy L. Zalai képeskönyv
Zala megyei Tanács VB. 1961
16. Kolta J. A Magyar Földrajzi Társaság XIV. vándorgyűlése
Zalaegerszeg: 1960
17. Dr. Lovász Gy. A Lenti medence kialakulása
Budapest, 1958
18. Markos Gy. Magyarország gazdasági földrajza
Közp. és jogi könyvkiadó Budapest, 1962
19. Az országos Meteorológiai Intézet adatai /10/ 1965
20. Pécsi,- Sárfalvi : Magyarország földrajza
Akadémiai kiadó: Budapest, 1960

21. Dr. Rado S. Magyarország gazdasági földrajza
Gondolat kiadó: Budapest
22. Állatszámolás 1961 március
KSH. Budapest, 1961
23. Az 1959. évi gyümölcsfa összeírás községi adatai
KSH. Budapest, 1961
24. Mezőgazdasági statisztikai zsebkönyv. 1962-63. évi kötet
KSH. Budapest 1963
25. 1960. évi népszámolás.
KSH. Budapest, 1962
26. Zala megye fontosabb statisztikai adatai
KSH. Zala megyei Igazg.
27. KSH. községi, járási, -megyei adatok 1960
28. Dr. Szücs K. Növényállomány és termés
Mezőgazd. zs. k. 1960
29. Ballangger R. di Gléria J. /szerk / Talaj és trágyavizs-
gálati módszerek
Budapest, 1962
30. Alcsér J. Az esőztető berendezések és üzemek II. k.
Budapest, 1962
31. Balogh J. Mezőgazdasági vízhasznosítás
Budapest-Gödöllő, 1956
32. Csapó M. Jousef: Adatok a talaj vízforgalmának tanulmányo-
zásához
Budapest, 1957
33. Csávás, - Mihályfalvy: Az öntözés technikája és szervezése
Budapest, 1962
34. Fekete Zoltán: Talajtan és trágyázás
Budapest, 1952
35. di Gléria J. - Klimes-Szmik A. - Dvoracsek M:
Talajfizika és kolloidika
Budapest, 1957
36. Klimes-Szmik Andor: Die Bedeutung von natürlichen und kün-
stickhen organischen Substanzen für
Entstehung der Tagungsberichte
Nr. 13. Berlin
37. Kosztinenkó, G. I. : A talajban és altalajban lévő hajszál-
csöves függőviz
Moszkva, 1951 / ford. OMgk /

38. Molnár Béla: A mezőgazdasági cizgazdálkodás alapjai

Budapest, 1955

39. Ballengger R. : A termőföld -Budapest Pátria 1921

40. Dóri L. Gyepjavítási kísérletek eredményei az Őrségben

Mg. kiadó: 1960

41. Erdei F. A szövetkezeti utakon

Akadémiai kiadó: Budapest, 1960

42. Fehér D. Talajbiológia

Akadémiai kiadó: Budapest, 1954

43. Fjodorov, V. M. : Mikrobiológia

Mg. kiadó: Budapest, 1951

44. Avdonyin, N. Sz. Új műtrágyázási módszerek

Mg. kiadó: Budapest, 1950

45. Bechtold K. Alagcsövezés vakondekével

Pátria-Budapest: 1930

46. Balázs F. Az időjárás hatása a buza gyökérfejlődésére

Akadémiai kiadó: Budapest, 1961

47. Arany S. : Az öntözéses mezőgazdasági termelést befolyásoló kérdésekről

Budapest, 1960

Tartalomjegyzék

I. fejezet

Bevezetés	1-2 old

II. fejezet

A mezőgazdasági termelés természetföldrajzi
alapjai	2
1./ A természeti tényezők szerepe és hatása a
Lenti-i járás mezőgazdaságában	3
a/ A Lenti-i járás földrajzi helyzete, dombor-
zati viszonyai, és ezek következményei	4
b/ A Lenti-i járás éghajlati adottságai	11
c/ A Lenti-i járás felszíni vizei, talajvíz
viszonyai	17
d/ A Lenti-i járás vízrajzi viszonyainak és
talajvíz-adottságainak összefüggése a já-
rás növénytermesztésével	18
e/ A járás talajadottságai és azok javítása . .	21
f/ Az éghajlati adottságok és a mezőgazdasági
termelés néhány összefüggése a Lenti-i já-
rásban	25

III. fejezet

A Lenti-i járás mezőgazdasági termelésére ható köz-
gazdasági tényezők szerepe és a járás üzemgazdasági
feltételei	28
1./ A járás népességének alakulása	28
2./ A Lenti-i járás gazdasági életének történeti
fejlődése	33
3./ A járás művelési szerkezetének kialakulása és
a kialakulás okainak rövid értékelése	39
4./ A járás szállítási viszonyai és ut- és vasut-
hálózata	42
5./ Ipari létesítmények talapításának lehetősége
a Lenti-i járásban és azok hatása a mezőgazda-
sági termelésre	44

IV. fejezet

A földművelés szerkezetének alakulása a Lenti-i járásban	48
1./ A művelési ágak alakulása a Lenti-i járásban	48
2./ A Lenti-i járás növénytermesztése	54
a/ A Lenti-i járás kenyérgabonatermesztése .	55
b/ Takarmánynövények	59
c/ Ipari növények	64
3./ Lenti járás szőlő és gyümölcstermelése. . . .	67
4./ A Lenti-i járás rét és legelőgazdálkodása . .	70

V. fejezet

A földművelés szerkezete	72

VI. fejezet

1./ A terméshetföldrajzi tényezők és az erdőgazdálkodás kölcsönhatása	78
2./ Az erdőterületek növelésének lehetőségei a Lenti-i járásban	81
3./ A járás erdőgazdálkodása a múltban és a fel-szabadulás után	82
4./ A járásban kitermelt faanyag felhasználása és hasznosítási módja	83
5./ Erdősítés a Lenti-i járásban	84
6./ A járás erdőgazdálkodásának további feladatai	85

VII. fejezet

Lenti járás állattenyésztése	86
1./ Az állattenyésztés lehetőségei és hozamainak alakulása	86
2./ Az állatállomány takarmányokkal való ellátottsága	89
3./ A talajok termőképességének fokozása, szerves trágyával való ellátottsága a járásban . .	90
4./ A mezőgazdaság kézi-, fogat-, és gépi erővel való ellátottsága a járásban	92

VIII. fejezet

Javaslatok: 94

Irodalomjegyzék 96

